

SAYI:3 - 2024

CİLT :3 SAYI: 3 YIL: 2024

ANKARA EĞİTİM VE ARAŞTIRMA SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ

E-ISSN:3023-4603

www.ankarasosyalbilimlerdergisi.com.tr

2024

YAYIN KURULU / PUBLICATION BOARD

YAYIMCI

Öğr. Nuray DELDAL

İstanbul Kültür Üniversitesi/TR

Prof. Dr. Kürşat Şahin YILDIRIMER

St Clements Üni/ UK

Prof. Dr. Melih TUGAY

İstanbul Medicana Hastanesi/TR

Prof. Dr. Derya YENTÜR

St Clements Üni/ UK

Doç. Dr. Sarp BAĞCAN

İstanbul Gelişim Üni/TR

Doç. Dr. Yıldırım Bayezit DELDAL

Milli Eğitim Bakanlığı/TR

Dr. Öğr. Üyesi Hakan ÖZAK

Düzce Üni/TR

Dr. Öğr. Hüseyin Avni SOLĞUN

Sağlık Bilimleri Üni/TR

Dr. Öğr. Üyesi Yeşim SIRAKAYA

St Clements Üni/ UK

Dr. Öğr. Üyesi Alper ÖZKILIÇ

İstanbul Biruni Üni/TR

Dr. Öğr. Üyesi Bahadır ELAL

İstanbul Topkapı Üni/TR

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa H AYDINGÜLER

İstanbul Topkapı Üni/TR

Dr. Öğr. Üyesi Burak KINALI

İstanbul Biruni Üni/TR

Dr. Öğr. Üyesi Handan İLHAN

St Clements Üni/ UK

Dr. Öğr. Üyesi Herman MAYISOĞLU

İstanbul Biruni Üni/TR

Öğr. Görevlisi Deniz GÖNÜLLÜ

St Clements Üni/UK

Öğr. Hümeysra HAS

İstanbul Okan Üni/TR

İNDEKSLER / INDEXED & IN LISTED

European Commission Funded Research (OpenAIRE)

Milli Kütüphane (Eydes)

Zenodo

CERN Openlab

AEVA-SBD ANKARA EĞİTİM VE ARAŞTIRMA SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ

E-ISSN No:3023-4603

Cilt: 3 Sayı:3 Yıl:2024

Dergi Doi:10.5281/zenodo.10869792

DERGİ HAKKINDA

Bağımsız Bir Akademik Yayın Organı Olan Ankara Eğitim ve Araştırma Sosyal Bilimler Dergisi herhangi Bir Kar Amacı Gütmeyen Editörlü ve Hakemli, Yılda beş Kez Yayınlanan Yasal Bir Akademik Dergidir.

YAYIN TÜRÜ

Ulusal Hakemli Akademik Dergi, Yılda Beş Sayı

YAYIMCI

Öğr. Nuray DELDAL

YAYIN KURULU BAŞKANI

Prof. Dr. Kürşat Şahin YILDIRIMER

YAYIN KURULU BAŞKAN YARDIMCILARI

Prof. Dr. Melih TUGAY

Prof. Dr. Derya YENTÜR

YAYIN KURULU SÖZCÜSÜ

Doç. Dr. Yıldırım Bayezit DELDAL

Doç. Dr. Sarp BAĞCAN

YAYIN SEKRETERİ

Öğr. Hümeysra HAS

SORUMLU YAZI İŞLERİ EDITÖRÜ

Doç. Dr. Yıldırım Bayezit DELDAL

Dr. Öğr. Üyesi Alper ÖZKILIÇ

İNGİLİZCE DİL EDITÖRÜ

Dr.Öğr.Üyesi Burak KINALI

Dr.Öğr.Üyesi Herman MAYISOĞLU

Dr.Öğr.Üyesi Hüseyin Avni SOLĞUN

TÜRKÇE DİL EDITÖRÜ

Dr.Öğr.Üyesi Hakan ÖZAK

Dr.Öğr. Üyesi Bahadır ELAL

İSTATİSTİKSEL ANALİZ EDITÖRÜ

Dr. Öğr. Üyesi . Mustafa Hikmet AYDINGÜLER

TEKNİK EDITÖRLER

Dr.Öğt.Üyesi Handan İLHAN

Dr.Öğr.Üyesi Yeşim SIRAKAYA

Öğr. Görevlisi Deniz GÖNÜLLÜ

TABLE OF CONTENTS / İÇİNDEKİLER

S. 1-25	Prof. Dr. Kürşat Şahin YILDIRIMER Dr. Cüneyt YILMAZ	Örgütsüz Kitle Davranışları: Toplumsal Psikolojinin Perspektifinden Bir İnceleme
S.26-56	Prof. Dr. Derya YENTÜR Dr. Mevlüt CAYMAZ	Tıbbi Veri Gizliliği Ve Sağlık Hukuku: Yönetmelikler, Zorluklar Ve İyileştirmeler
S.57-74	Dr. Cüneyt YILMAZ	Siyasi Parti Örgütlerinde Psikoloji, Sosyoloji ve Siyasal Bilimler: Karşılaştırmalı Analizler
S.75-87	Öğr. Nuray DELDAL	Gelişmekte Olan (0-6) Yaş Çocukların Dil Gelişim Evreleri
S.88-101	Prof. Dr. Kürşat Şahin YILDIRIMER Prof. Dr. Derya YENTÜR	Fenomenal Alanda Kolektif Ruhsal Özdeşleşme: Bireyler Arasındaki Bağların İncelenmesi
S.102-123	Prof. Dr. Kürşat Şahin YILDIRIMER Dr. Öğr. Üyesi Yeşim SIRAKAYA	Çalışan Katılımının Örgütsel İnovasyona Etkisi

Yayın Kurulunda Yer alan Tüm isimler Dergimizin Yasal Editörüdür.

Ankara Eğitim ve Araştırma Sosyal Bilimler Dergisindeki Makalelerin içeriklerinin Tüm Sorumlulukları makale sahibi yazarlara aittir. Dergi İmtiyaz sahibi, Yayımcı ve Yayın Kurulu başkan ve yardımcıları ile Yayın kurulunun üyeleri makaleler ile ilgili herhangi bir sorumluluk kabul etmediğini beyan eder.

Ankara Eğitim ve Araştırma Sosyal Bilimler Dergisi

Makale Başvuru Tarihi:24.12.2023 Makale Yayın Tarihi: 25.03.2024 Makale Türü:Derleme
E-Issn:3023-4603 Doi No: 10.5281/zenodo.10869792 Cilt:3 Sayı:3 Yıl:2024 Ss:1-25

Örgütsüz Kitle Davranışları: Toplumsal Psikolojinin Perspektifinden Bir İnceleme

1.Kürşat Şahin YILDIRIMER

Profesör Doktor

St Clements Üniversitesi

Psikoloji Ana Bilim Dalı

Mail: kursatsahinyildirimer@gmail.com

Orcid ID: 0000-0001-5896-2956

2.Cüneyt YILMAZ

Doktor.PhD.

St. Clements Üniversitesi

Siyaset Bilimleri Ana Bilim Dalı

Mail: cuneytylmz53@gmail.com

Orcid ID: 0000-0003-1655-588X

ÖZET

Bu makale, örgütsüz kitle davranışlarını anlamak ve analiz etmek amacıyla toplumsal psikoloji perspektifinden bir inceleme sunmaktadır. Örgütsüz kitleler, genellikle belirli bir liderlik veya organizasyon olmaksızın bir araya gelen bireylerden oluşan gruplardır. Bu makale, örgütsüz kitlelerin davranışlarını etkileyen psikolojik faktörleri ele alarak, grup dinamikleri, sosyal etkileşim ve bireyler arası ilişkiler üzerinde odaklanmaktadır. Makalede, örgütsüz kitle davranışlarını anlamak için kullanılan çeşitli teorik yaklaşımlar ve araştırma bulguları incelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Örgütsüz kitle, toplumsal psikoloji, davranış analizi, sosyal etkileşim

ABSTRACT

This article provides an examination from the perspective of social psychology to understand and analyze the behaviors of unorganized masses. Unorganized masses typically consist of individuals who come together without specific leadership or organization. The article focuses on psychological factors influencing the behaviors of unorganized masses, emphasizing group dynamics, social interaction, and interpersonal relationships. Various theoretical approaches and research findings used to understand unorganized mass behaviors are explored in the article.

Keywords: Unorganized mass, social psychology, behavior analysis, social interaction

GİRİŞ

Toplumlar içinde meydana gelen olaylar, sosyal dinamiklerin bir yansıması olarak örgütsüz kitle davranışlarına yol açabilir. Bu davranışlar, genellikle belirli bir liderlik veya organizasyon olmaksızın bir araya gelen bireylerin kolektif eylemlerini içerir. Örgütsüz kitle davranışları, sosyal psikoloji bağlamında incelenen önemli bir konu haline gelmiştir. Bu bağlamda, bireylerin toplu olarak nasıl tepki verdiği, grup dinamiklerinin nasıl şekillendiği ve sosyal etkileşimlerin bu davranışlara olan etkisi araştırılmıştır.

Bu makale, örgütsüz kitle davranışlarını anlama ve analiz etme amacı taşımaktadır. Bu konu, geniş bir literatür taraması ve toplumsal psikoloji perspektifiyle ele alınarak incelenmiştir. Örgütsüz kitlelerin davranışları üzerindeki etkileyici psikolojik faktörler, grup dinamikleri, sosyal etkileşim ve bireyler arası ilişkiler üzerine odaklanılarak, bu alanda mevcut bilgi birikimine katkı sağlamak amaçlanmıştır.

Günümüzde, toplum içindeki hızlı değişimler, siyasi olaylar, sosyal medyanın etkisi ve diğer çeşitli faktörler, örgütsüz kitle davranışlarını etkileyen dinamikleri karmaşıklştırmaktadır. Bu bağlamda, bireylerin belirli durumlara kolektif olarak nasıl tepki verdiğini anlamak, sosyal bilimlerdeki araştırmacılar için önemli bir sorun teşkil etmektedir.

Bu makalenin temel amacı, örgütsüz kitle davranışlarını toplumsal psikoloji perspektifinden anlamak ve analiz etmektir. Bu amaç doğrultusunda, örgütsüz kitlelerin davranışlarını etkileyen psikolojik faktörlerin ve bu davranışların altında yatan dinamiklerin detaylı bir şekilde incelenmesi hedeflenmektedir.

Bu çalışma, örgütsüz kitle davranışlarına odaklanarak, grup dinamikleri, sosyal etkileşim ve bireyler arası ilişkilerin analizini içermektedir. Literatürdeki temel çalışmaların derlenmesi ve bu konudaki mevcut bilgi birikimine yeni bir bakış açısı sunma amacıyla tasarlanmıştır. Bu çerçevede, teorik yaklaşımlar, araştırma bulguları ve sosyal, kültürel ve çevresel faktörlerin etkileri ele alınarak, örgütsüz kitle davranışlarının karmaşıklığına dair bir anlayış geliştirilmesi amaçlanmaktadır.

AMAÇ

Bu makalenin temel amacı, toplumsal psikoloji perspektifinden örgütsüz kitle davranışlarını anlamak ve analiz etmektir. Bu çerçevede, özellikle belirli bir liderlik veya organizasyon olmaksızın bir araya gelen bireylerden oluşan örgütsüz kitlelerin davranışları üzerindeki

etkileyici psikolojik faktörleri ele almayı amaçlamaktadır. Makale, bu konuda kullanılan çeşitli teorik yaklaşımları ve yapılan araştırma bulgularını inceleyerek, örgütsüz kitle dinamiklerinin altında yatan karmaşıklığı ortaya koymayı hedeflemektedir.

Ayrıca, sosyal, kültürel ve çevresel faktörlerin örgütsüz kitlelerin ortaya çıkışında oynadığı rolü detaylı bir şekilde ele alarak, bu faktörlerin davranışsal süreçlere olan etkisini anlamaya yönelik bir katkı sunmayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda, makale, örgütsüz kitle davranışlarıyla ilgili mevcut bilgiye yeni bir perspektif eklemeyi ve bu alanda ilerlemenin teşvik edilmesine katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

YÖNTEM

Bu araştırma, derleme yöntemi kullanılarak hazırlanmıştır. Derleme yöntemi, örgütsüz kitle davranışlarını anlama ve analiz etme amacını gerçekleştirmek üzere mevcut literatürden elde edilen bilgilerin derlenmesini içermektedir. İlgili konuda yapılan çeşitli araştırmaların, teorik yaklaşımların ve bulguların bir araya getirilerek incelenmesi, bu makalenin yöntemsel olarak temelini oluşturmuştur.

Literatür tarama sürecinde, toplumsal psikoloji, davranış analizi ve sosyal etkileşim gibi ilgili alanlarda yapılan çalışmalar ve araştırmalar incelenmiş, bu bağlamda mevcut bilgilerin sentezlenmesi amaçlanmıştır.

Derleme yönteminin tercih edilmesi, örgütsüz kitle davranışlarıyla ilgili geniş bir perspektifi kapsamayı ve bu alandaki çeşitli araştırmaların birbirine olan etkileşimini anlamayı hedeflemektedir. Bu makale, literatürdeki farklı kaynakları bir araya getirerek, örgütsüz kitle davranışlarını anlamak için geniş bir bakış açısı sunmayı amaçlamaktadır.

BULGULAR

Grup dinamikleri, örgütsüz kitle davranışlarının temelini oluşturan önemli bir unsurdur. Elias Canetti'nin "Kitle ve İktidar" adlı eseri, örgütsüz kitlelerin nasıl oluştuğunu ve bu kitlelerin içindeki bireyler arasındaki dinamikleri ayrıntılı bir şekilde analiz etmektedir (Canetti, 2006). Canetti'nin gözlemleri, kitlelerin içsel hiyerarşilerini ve güç dinamiklerini anlamamıza önemli bir katkı sağlamaktadır.

Canetti, örgütsüz kitleleri "kitle psikolojisi" çerçevesinde ele almaktadır (Canetti, 2006). Ona göre, kitlelerin oluşumu, bireylerin bir araya gelmesiyle başlar ve bu kitleler, kendiliğinden ortaya çıkan bir güçle hareket eder. Canetti, bu kitle dinamiklerini çatışma, liderlik ve ritüeller

gibi unsurlarla açıklar. Kitlelerin içindeki bireyler arasındaki etkileşimleri inceleyerek, kitle olgusunun bireylerin davranışları üzerindeki etkilerini derinlemesine analiz eder . Özellikle kitlelerin içsel hiyerarşilerini ve güç mücadelelerini vurgular, böylece bireylerin kitle içindeki rollerini anlamamıza zemin oluşturur.

Sigmund Freud'un "Uygarlık ve Hoşnutsuzlukları" adlı eseri ise grup dinamiklerini psikolojik açıdan inceler (Freud, 2015). Freud, bireylerin grup içindeki rolünü, özellikle de uygarlık ve toplumun birey üzerindeki etkilerini araştırır. Toplumun bireyin iç dünyasına nasıl yansıdığını ele alarak, bireylerin grup içindeki dinamiklere nasıl katıldığını ve bu süreçte nasıl bir rol üstlendiğini açıklar. Freud'un odak noktası, bireyin iç dünyasını grup dinamikleriyle ilişkilendirmektir. Bu bağlamda, eser, bireylerin grup içindeki dinamiklere katılımını ve bu süreçte üstlendikleri rolü anlamaya yönelik kapsamlı bir araştırma sunar.

Freud, toplumun bireyin psikolojik yapısına olan etkilerini analiz eder ve bu etkileşimleri grup dinamikleri bağlamında değerlendirir. Bireyin toplumsal normlarla etkileşimini ve bu etkileşimin bireyin ruhsal süreçlerine olan etkilerini detaylı bir şekilde araştırır. Esasen, Freud'un eseri, bireylerin grup içindeki rolünü, toplumsal normlarla olan etkileşimlerini ve bu etkileşimlerin bireyin psikolojik yapısına nasıl yansıdığını anlamaya yönelik önemli bir çerçeve sunar.

Bu perspektif, bireylerin sosyal yapılar içindeki davranışlarını, toplumsal normlarla etkileşimlerini ve bu etkileşimlerin bireyin iç dünyasına olan etkilerini daha derinlemesine kavramamıza olanak tanır. Freud'un eseri, grup dinamiklerinin psikolojik temellerini açıklamak suretiyle, bireylerin toplumsal bağlam içinde nasıl şekillendiklerini ve bu süreçte nasıl bir kimlik geliştirdiklerini ortaya koymaktadır.

Canetti'nin kitle psikolojisi ve Freud'un psikolojik grup dinamikleri perspektifleri bir araya geldiğinde, örgütsüz kitle davranışlarının karmaşıklığını daha iyi kavramamıza olanak tanır. Canetti'nin gözlemleri, kitlelerin içsel dinamiklerini vurgularken, Freud'un psikolojik analizi bireylerin bu dinamiklere nasıl tepki verdiğini anlamamıza yardımcı olur (Canetti, 2006 ; Freud, 2015).

Sosyal etkileşim, örgütsüz kitlelerin davranışlarını belirleyen karmaşık bir süreçtir ve bu süreç, küresel kalabalığın oluşumu ve sosyal dinamiklerin şekillenmesinde önemli bir role sahiptir. Sylvia Buck-Morss'un "Yerelötesi Müşterekler ve Küresel Kalabalık Üzerine" adlı

makalesi, sosyal etkileşimin bu dinamiklere olan etkisini detaylı bir şekilde ele almaktadır (Buck-Morss, 2015).

Buck-Morss, yerel ve küresel düzeydeki etkileşimleri analiz ederek, özellikle küresel kalabalığın nasıl oluştuğunu ve bu kalabalığın sosyal dinamikleri üzerinde nasıl bir etki yarattığını inceler (Buck-Morss, 2015). Makalesinde, kolektif bilincin nasıl oluştuğunu ve sosyal etkileşimin bu bilinci nasıl şekillendirdiğini ayrıntılı bir şekilde açıklar. Buck-Morss'un perspektifi, örgütsüz kitlelerin bir araya gelmesinin ardındaki sosyal etkileşim dinamiklerini anlamamıza derin bir içgörü sunar.

Manuel Castells'in "İsyan ve Umut Ağları İnternet Çağında Toplumsal Hareketler" adlı eseri, dijital iletişim teknolojilerinin bireyler arası ilişkiler ve sosyal etkileşim üzerindeki etkilerini detaylı bir şekilde inceler (Castells, 2013). Castells, dijital iletişimin, örgütsüz kitlelerin nasıl bir araya geldiği ve kolektif eylemlerde bulunduğu süreçleri nasıl etkilediğini analiz eder. İnternet çağında bireyler arasındaki iletişim ve etkileşimin dinamiklerini ortaya koyarak, örgütsüz kitlelerin dijital platformlarda nasıl bir sosyal bilinç oluşturduğunu açıklar.

Bu iki çalışma, sosyal etkileşimin örgütsüz kitlelerin davranışları üzerindeki etkisini anlamak için önemli bir çerçeve sunmaktadır. Buck-Morss'un yerel ve küresel düzeydeki etkileşimleri incelemesi, sosyal etkileşimin karmaşıklığını ve küresel kalabalığın ortaya çıkışını açıklamamıza yardımcı olurken, Castells'in dijital iletişim teknolojilerini ele alan çalışması, örgütsüz kitlelerin dijital dünyada nasıl etkileşime girdiğini ve sosyal bilincin nasıl oluştuğunu derinlemesine analiz etmemize katkı sağlar.

Örgütsüz kitle davranışlarını anlamak, sosyal, kültürel ve çevresel faktörlerin etkisinin detaylı bir şekilde incelenmesini gerektirir. Bu bağlamda, Herbert Marcuse'un "Tek Boyutlu İnsan" adlı eseri, kültürel faktörlerin bireylerin davranışları üzerindeki etkilerini derinlemesine analiz eder ve kültürel normların örgütsüz kitlelerin oluşumunu nasıl etkilediğini açıklar (Marcuse, 1964).

Marcuse, kültürel normların bireylerin düşünce sistemlerini nasıl şekillendirdiğini ve bu normların örgütsüz kitlelerin ortaya çıkışını nasıl etkilediğini araştırır (Marcuse, 1964 [5]). Kültürel faktörlerin, özellikle de toplumun genelinde kabul gören normların, bireylerin davranışlarını belirleyen bir güç olduğunu vurgular. Bu perspektif, örgütsüz kitlelerin kültürel normlara nasıl tepki verdiğini ve bu normlar etrafında nasıl birleştiğini anlamamıza katkı sağlar. Marcuse, "Tek Boyutlu İnsan" adlı eserinde kültürel faktörlerin bireylerin

davranışlarına olan etkilerini inceler. Bu bağlamda, kültürel normların örgütsüz kitlelerin oluşumu üzerindeki etkilerini detaylı bir şekilde ele alır. Marcuse'un eseri, bireylerin düşünce sistemlerini şekillendiren kültürel normların, örgütsüz kitlelerin ortaya çıkışını nasıl etkilediğini araştırır. Marcuse'un analizinde, kültürel normların bireylerin algılarını ve değer sistemlerini nasıl etkilediğine dair derinlemesine bir açıklama bulunmaktadır. Kültürel normlar, bireylerin davranışlarını yönlendiren temel unsurlardan biridir ve örgütsüz kitlelerin oluşumunda kritik bir rol oynarlar. Marcuse, kültürel normların örgütsüz kitlelerin içsel dinamiklerini nasıl etkilediğini anlamamıza katkı sağlayan önemli bir perspektif sunar.

Michel Foucault'un "Disiplin ve Ceza" adlı eseri ise çevresel faktörlerin, özellikle devletin rolünün, bireylerin davranışları üzerindeki etkilerini ele almaktadır (Foucault, 1975). Foucault, devletin toplumsal düzeni nasıl şekillendirdiğini ve bireyler üzerindeki kontrolünü nasıl uyguladığını inceler. Bu bağlamda, örgütsüz kitlelerin ortaya çıkışında devletin oynadığı rolü ve çevresel faktörlerin bu kitlelerin davranışlarını nasıl etkilediğini analiz eder.

Foucault'un eserinde, devletin toplumsal düzeni nasıl kurduğuna dair kapsamlı bir inceleme bulunmaktadır. Çevresel faktörlerin, özellikle devletin müdahalesinin, bireylerin davranışlarını belirleyen unsurlar olduğunu vurgular. Bu perspektif, örgütsüz kitlelerin ortaya çıkışındaki sosyal ve politik dinamikleri anlamamıza derin bir içgörü sunar.

Gustave Le Bon'un "Kitle Psikolojisi" adlı eseri, kitlelerin davranışlarını kültürel bir perspektifle ele alarak derinlemesine inceler. Le Bon, kitlelerin bireyler üzerindeki etkisinin, kültürel normlardan ve toplumsal değerlerden kaynaklandığını vurgular. Bu eserde kitle psikolojisinin kültürel bir zeminden nasıl beslendiği ve kitlelerin oluşturduğu kolektif bilincin, kültürel unsurlar tarafından nasıl şekillendirildiği detaylı bir şekilde analiz edilir (Le Bon, 2011). Le Bon, kültürel normların bireylerin davranışlarını nasıl etkilediğini ve bu normların kitlelerin oluşumu üzerindeki etkilerini sistemli bir şekilde açıklar. Kültürel psikoloji bağlamında, kitlelerin sosyal yapılarının ve davranışlarının, kültürün birey üzerindeki etkilerine dayandığını vurgular. Bu perspektif, örgütsüz kitle davranışlarının kültürel bağlamda nasıl şekillendiğini anlamamıza önemli bir katkı sağlar.

David Graeber'ın "Küreselleşme Hareketi" adlı makalesi, politik psikoloji bağlamında küresel ölçekteki toplumsal hareketleri anlamaya yönelik önemli bir katkı sunar (Graeber, 2002). Graeber, bu çalışmasında, toplumsal hareketlerin nasıl ortaya çıktığını ve bireyler arasındaki politik etkileşimleri nasıl etkilediğini açıklar.

Makale, bireylerin küresel düzeydeki olaylara nasıl tepki gösterdiklerini derinlemesine inceler ve toplumsal hareketlerin politik psikolojisi üzerine odaklanır. Graeber, bu analizde özellikle bireylerin politik etkileşimlere nasıl tepki gösterdiklerini ve bu tepkilerin toplumsal hareketlerin oluşumunu nasıl etkilediğini detaylı bir şekilde ele alır. Makalesinde Graeber, bireylerin politik etkileşimlere tepki göstermelerinde rol oynayan faktörleri ayrıntılı bir şekilde ele alır. Bu faktörler arasında bireylerin duygusal tepkileri, değerleri, inançları ve ideolojileri gibi unsurlar bulunur. Bireylerin politik etkileşimlere karşı tepki verme şekillerini anlamak amacıyla kültürel, sosyal ve psikolojik perspektifleri bir araya getirir.

Ayrıca, Graeber'ın analizi, bireylerin küresel düzeydeki politik olaylara tepki göstermelerindeki dinamikleri çözümlenmeye odaklanır. Bireyler arasındaki iletişim, etkileşim ve dayanışmanın, toplumsal hareketlerin ortaya çıkmasında nasıl kritik bir rol oynadığını detaylı bir şekilde inceler. Bu bağlamda, politik psikoloji perspektifinden bireylerin kolektif tepkilerini ve toplumsal hareketlere katılımlarını anlamaya yönelik önemli bir bakış açısı sunar.

bakış açısı, politik psikoloji perspektifinden bireylerin kolektif tepkilerini ve toplumsal hareketlere katılımlarını anlamaya yönelik bir önem vurgusudur. Bu perspektif, bireylerin politik olaylara karşı gösterdikleri tepkileri inceleyerek, bu tepkilerin nasıl oluştuğunu ve toplumsal hareketlerin nasıl şekillendiğini anlamaya çalışır.

Politik psikoloji, bireylerin siyasi davranışlarını, politik süreçlere katılımlarını ve toplumsal hareketlere olan tepkilerini psikolojik açıdan ele alır. Bu perspektif, bireylerin duygusal tepkilerini, değerlerini, inançlarını ve sosyal etkileşimlerini inceleyerek, toplumsal hareketlerin oluşumunu etkileyen faktörleri anlamaya çalışır. Bu bakış açısı, politik olaylara ve toplumsal sorunlara karşı bireylerin nasıl tepki verdiğini ve bu tepkilerin toplumsal hareketlerin dinamiklerini nasıl etkilediğini anlamak için önemli bir çerçeve sunar.

Dolayısıyla, "Bu bağlamda, politik psikoloji perspektifinden bireylerin kolektif tepkilerini ve toplumsal hareketlere katılımlarını anlamaya yönelik önemli bir bakış açısı sunar" ifadesi, politik psikolojinin bireylerin politik davranışlarını ve toplumsal hareketlere olan katılımlarını anlamak için sağladığı değeri vurgular. Bu perspektif, sosyal ve psikolojik faktörlerin politik süreçleri nasıl etkilediğini anlamak için kapsamlı bir analitik çerçeve sunar.

Aynı zamanda, Karl Jaspers'ın "Politik Psikoloji" adlı eseri, bireylerin siyasi olaylara verdiği tepkileri ve politik karar alma süreçlerini anlamak için politik psikolojinin temel prensiplerini

ele alır (Jaspers, 1966 [9]). Jaspers, politik psikolojiyi bireylerin siyasi davranışlarını ve karar alma süreçlerini anlamak için güçlü bir araç olarak sunar. Bu bağlamda, toplumsal hareketlerin ve politik süreçlerin psikolojik boyutunu ele alır. Jaspers'ın eseri, bireylerin siyasi olaylara nasıl tepki verdiğini anlamak için politik psikoloji disiplinine odaklanır. Siyasi olaylar, bireylerin duygusal tepkilerini, düşünsel süreçlerini ve politik karar alma süreçlerini etkiler. Jaspers, politik psikolojiyi kullanarak bu etkileşimleri inceleyerek, bireylerin siyasi olaylara olan tepkilerini ve bu tepkilerin toplumsal hareketleri nasıl etkilediğini anlamaya çalışır.

Bu perspektif, politik süreçlerin sadece somut politika kararlarından ibaret olmadığını, aynı zamanda bireylerin bu kararlara verdiği duygusal tepkilerin ve politik karar alma süreçlerinin önemli bir parçası olduğunu vurgular. Jaspers'ın eseri, politikanın sadece rasyonel bir süreç olmadığını, aynı zamanda bireylerin duygusal ve psikolojik faktörlerinin de etkili olduğunu anlamamıza katkı sağlar.

Her iki çalışma da, politik psikoloji perspektifinden bireylerin politik etkileşimlere ve toplumsal hareketlere nasıl katıldıklarını ve tepki verdiklerini anlamamıza önemli bir içgörü sunar. Graeber'ın analizi, küreselleşme hareketinin nasıl oluştuğunu ve bireylerin politik etkileşimlere nasıl tepki gösterdiğini aydınlatırken, Jaspers'ın eseri politik psikolojinin temel prensipleri üzerinden bireylerin politik davranışlarını anlamamıza yardımcı olur. Graeber, "Küreselleşme Hareketi" adlı makalesinde bireylerin politik etkileşimlere tepki gösterme süreçlerini detaylı bir şekilde inceler (Graeber, 2002). Analizinde, bireylerin küresel düzeydeki olaylara karşı nasıl tepkiler verdiğini ve bu tepkilerin toplumsal hareketlerin oluşumunu nasıl etkilediğini açıklar.

Teorik Çerçeve

Teorik çerçevesel bir yaklaşım ile örgütsüz kitle davranışlarını analiz etmek, karmaşık bir sosyal olguyu anlamak ve açıklamak adına önemli bir adımdır. Bu bağlamda, örgütsüz kitle davranışlarını anlamaya yönelik temel kavramları ve disiplinler arası bakış açılarını içeren bir teorik çerçeve oluşturulmuştur. Öncelikle, örgütsüz kitle davranışlarının tanımı ve bu davranışların temel özellikleri belirlenmiştir. Ardından, bu davranışları etkileyen temel faktörlerden biri olan grup dinamikleri, sosyal psikoloji literatürüne dayanarak detaylı bir şekilde incelenmiştir.

Sosyal etkileşim, bireyler arası ilişkiler ve kültürel faktörler, örgütsüz kitlelerin oluşumu ve davranışları üzerindeki etkileri bakımından temel bir öneme sahiptir. Psikolojik faktörler kapsamında ele alınan toplumsal normlar ve medyanın rolü, bireylerin grup içindeki dinamiklere katılımını ve toplumsal hareketlere olan tepkilerini belirlemede etkili olmaktadır. Bu bağlamda, örgütsüz kitle davranışlarını anlamak için geniş bir bakış açısı sunan bu teorik çerçeve, sosyal bilimler literatüründeki çeşitli disiplinlerden gelen önemli teorik yaklaşımları bütünleştirerek derinlemesine bir analiz sunmaktadır.

Örgütsüz Kitle Davranışları

Örgütsüz kitle davranışları, büyük grupların, örgütsel bir yapıya dayanmaksızın belirli bir amaç etrafında bir araya gelerek gösterdiği kolektif davranışları kapsar. Bu davranış biçimleri genellikle anlık, hızlı ve etkili tepkileri içerir. (Le Bon, 2011 ; Canetti, 2006).

Bu davranışların temel dinamiklerinden biri, grup dinamikleri olarak adlandırılan olgudur. Grup dinamikleri, örgütsüz kitlelerin nasıl oluştuğunu, bu kitlelerin içindeki bireyler arasındaki etkileşimleri ve grup içindeki hiyerarşik yapıyı anlamada kilit bir faktördür. Gustave Le Bon'un "Kitle Psikolojisi" adlı eseri, örgütsüz kitlelerin davranışlarını kültürel bir perspektifle ele alarak, kitlelerin bireyler üzerindeki etkisinin, kültürel normlardan ve toplumsal değerlerden kaynaklandığını vurgular (Le Bon, 2011). Elias Canetti'nin "Kitle ve İktidar" adlı eseri ise örgütsüz kitlelerin nasıl oluştuğu ve bu kitlelerin içindeki bireyler arasındaki dinamikleri detaylı bir şekilde analiz eder (Canetti, 2006). Canetti'nin gözlemleri, kitlelerin içsel hiyerarşilerini ve güç dinamiklerini anlamamıza önemli bir katkı sağlar.

Sosyal etkileşim, örgütsüz kitlelerin davranışlarını şekillendiren önemli bir süreçtir. Sylvia Buck-Morss'un "Yerelötesi Müşterekler ve Küresel Kalabalık Üzerine" adlı makalesi, sosyal etkileşim ve kolektif bilincin nasıl oluştuğunu irdeleyerek, küresel kalabalığın sosyal dinamiklerini açıklar (Buck-Morss, 2015). Manuel Castells'in "İsyan ve Umut Ağları İnternet Çağında Toplumsal Hareketler" adlı eseri ise dijital iletişim teknolojilerinin bireyler arası ilişkiler ve sosyal etkileşim üzerindeki etkilerini inceleyerek, örgütsüz kitlelerin nasıl bir araya geldiğini anlamamıza katkı sağlar (Castells, 2013). Her iki çalışma da sosyal etkileşimin, kolektif bilincin oluşumu ve örgütsüz kitle davranışlarının anlaşılmasında kritik bir rol oynadığını vurgular. Buck-Morss'un yerel ve küresel düzeydeki etkileşimleri incelemesi, sosyal etkileşimin karmaşıklığını anlamamıza yardımcı olurken, Castells'in dijital iletişim teknolojilerini ele alan çalışması, örgütsüz kitlelerin dijital dünyada nasıl etkileşime girdiğini açıklar.

Psikolojik Faktörler

Örgütsüz kitle davranışları, büyük grupların belirli bir amaç etrafında örgütsel bir yapı olmaksızın bir araya gelerek sergilediği kolektif davranışları içerir. Bu fenomenin temelinde yatan psikolojik faktörleri anlamak, örgütsüz kitle davranışlarının karmaşıklığını çözümlenemize yardımcı olabilir.

Gustave Le Bon'un "Kitle Psikolojisi" adlı eseri, örgütsüz kitlelerin bireyler üzerindeki etkisinin, kültürel normlardan ve toplumsal değerlerden kaynaklandığını vurgular (Le Bon, 2011). Le Bon, bireylerin toplu hallerde nasıl davrandığını ve bu davranışların kolektif bir bilinç altında nasıl şekillendiğini anlamak için önemli bir çerçeve sunar. Özellikle, eserin vurguladığı temel nokta, kitlelerin davranışlarının kültürel unsurlar ve toplumsal normlar tarafından nasıl yönlendirildiğidir. Le Bon, kitlesel davranışları kültürel normlardan ve toplumsal değerlerden türemiş kolektif bir bilinçle açıklar. Bireyler, kitle halinde olduklarında farklı bir ruh hali içerisine girerler ve bu durum, kültürel normların etkisi altında birleşmiş bir kolektif bilinç yaratır.

Le Bon'un bu perspektifi, örgütsüz kitle davranışlarının temel dinamiklerini anlamak adına önemli bir çıkış noktası sunar. Kitlelerin oluşturduğu bu kolektif bilinç, bireylerin normalde sergilemeyeceği davranışları tetikleyebilir ve toplumsal normların güçlü etkisi altında grup dinamiklerini belirler. Le Bon'un "Kitle Psikolojisi" adlı eseri, örgütsüz kitle davranışlarını kültürel bir perspektiften anlamaya odaklanır. Le Bon, bireylerin toplu hallerde farklı bir ruh hali içerisine girdiğini ve bu durumun kültürel normlar etrafında birleşmiş bir kolektif bilinç oluşturduğunu açıklar. Kitlesel davranışlar, bireylerin normalde sergilemeyecekleri tepkileri tetikleyebilir ve kültürel normlar bu kolektif bilincin temelini oluşturur.

Le Bon'un eseri, özellikle kitlelerin içsel bir hiyerarşi oluşturduğunu vurgular. Bu hiyerarşi, kültürel normlara dayalı bir güç dinamiğiyle belirlenir. Bireyler, kitle içinde belirli bir rol üstlenir ve bu roller, kültürel normların ve toplumsal değerlerin belirlediği hiyerarşi içinde şekillenir. Kolektif bilinç, bireylerin davranışlarını bu kültürel normlar etrafında birleştirir, bu da kitle içinde benzer tepkilerin ortaya çıkmasına yol açar.

Le Bon'un perspektifi, örgütsüz kitle davranışlarının kültürel bir çerçevede nasıl anlaşılabileceğini derinlemesine ele alır. Bireylerin kültürel normlar etrafında birleşerek nasıl kolektif bir bilinç oluşturduklarını detaylı bir şekilde açıklar. Kitle içindeki güç dinamiklerini

kültürel normlarla ilişkilendirir ve bu etkileşimlerin kitle davranışlarını nasıl şekillendirdiğini anlamak için önemli bir temel sunar.

Le Bon'un "Kitle Psikolojisi" eseri, örgütsüz kitlelerin içsel bir hiyerarşi oluşturduğunu ve bu hiyerarşinin, kültürel normlara dayalı bir güç dinamiğiyle belirlendiğini de vurgular. Bireyler, kitle içinde belirli bir rol üstlenirken, bu roller kültürel normların ve toplumsal değerlerin belirlediği hiyerarşi içinde şekillenir. Bu noktada, örgütsüz kitlelerin oluşumunu anlamak için kültürel normların ve toplumsal değerlerin kitle içindeki bireylerin davranışlarını nasıl etkilediğini anlamak kritik öneme sahiptir.

Herbert Marcuse'un "Tek Boyutlu İnsan" adlı eseri, kültürel faktörlerin bireylerin davranışları üzerindeki etkilerini kapsamlı bir şekilde ele almaktadır (Marcuse, 1964). Marcuse'un bakış açısı, kültürel normların örgütsüz kitlelerin oluşumu üzerindeki etkilerini açıklarken, aynı zamanda bireylerin bu kültürel değerlerle etkileşimini vurgular.

Marcuse'un eseri, kültürel normların bireyin kimliği ve davranışları üzerinde nasıl şekillendirici bir rol oynadığını detaylı bir şekilde analiz eder. Kültürel normlar, bireylerin dünya görüşlerini, değer sistemlerini ve davranışlarını belirlemede kilit bir faktör olarak öne çıkar. Bireyler, bu normlar etrafında toplumsal bir bağlam içinde yer alır ve Marcuse, kültürel normların bireyin düşünsel ve duygusal dünyasını nasıl etkilediğini derinlemesine inceler.

Marcuse'un perspektifi, kültürel normların sadece bireyin dışsal davranışlarını değil, aynı zamanda içsel dünyasını da şekillendirdiği fikrine odaklanır. Kültürel normlar, bireyin algılamalarını, değerlendirmelerini ve tepkilerini etkileyerek örgütsüz kitlelerin oluşumunu anlamamıza önemli bir katkı sağlar. Marcuse'un eseri, kültürün bireylerin psikolojik yapılarına nasıl nüfuz ettiğini ve örgütsüz kitlelerin kültürel normlar etrafında nasıl şekillendiğini ayrıntılı bir şekilde ortaya koymaktadır.

Michel Foucault'un "Disiplin ve Ceza" adlı eseri, çevresel faktörlerin, özellikle devletin rolünün, bireylerin davranışları üzerindeki etkilerini kapsamlı bir şekilde ele almaktadır (Foucault, 1975 [6]). Foucault'un eseri, toplumsal yapıların bireyin davranışlarını şekillendirmesini inceler ve devletin disiplin mekanizmalarının bireyin psikolojisine nasıl etki ettiğini açıklar.

Foucault'un bakış açısı, devletin kurumsal disiplin mekanizmalarının bireyin davranışlarını şekillendirmedeki rolünü vurgular. Bu bağlamda, eser, ceza, kontrol, ve gözetim mekanizmalarının bireyin davranışları üzerinde nasıl bir etki yarattığını detaylı bir şekilde analiz eder. Foucault, bireyin sosyal yapının içinde nasıl disipline edildiğini ve devletin baskı ve kontrol araçlarının bireyin psikolojisini nasıl şekillendirdiğini örnekleriyle anlatır.

Foucault'un eseri, çevresel faktörlerin bireyin davranışlarını etkilemesinde devletin oynadığı rolü anlamamıza zengin bir içgörü sunar. Toplumsal yapılar, kurumsal disiplin mekanizmaları ve devletin müdahaleleri, bireyin örgütsüz kitleler içinde nasıl hareket ettiğini ve davrandığını belirleyen önemli faktörler olarak ele alınır. Foucault'un perspektifi, örgütsüz kitle davranışlarının çevresel faktörlerle olan kompleks ilişkilerini derinlemesine açıklar. Bu, bireyin davranışlarının, devletin gücü ve kontrolü altında nasıl şekillendiğini anlamamıza önemli bir katkı sağlar

Bu bağlamda, Le Bon, Marcuse ve Foucault'un eserleri, örgütsüz kitle davranışlarına etki eden kültürel, sosyal ve çevresel etmenleri vurgular. Bu yazarlar, kendi bakış açılarından bu faktörleri ele alarak, örgütsüz kitle davranışlarını şekillendiren temel unsurları detaylı bir şekilde analiz ederler.

Medyanın rolü, psikolojik faktörler arasında günümüzde giderek artan bir öneme sahiptir. Manuel Castells'in "İsyen ve Umut Ağları İnternet Çağında Toplumsal Hareketler" adlı eseri, medyanın bireyler arası ilişkiler ve sosyal etkileşim üzerindeki etkilerini detaylı bir şekilde inceler (Castells, 2013). Castells, eserinde medyanın örgütsüz kitlelerin bir araya gelme ve kolektif eylemde bulunma süreçleri üzerindeki etkilerini kapsamlı bir şekilde analiz eder.

Castells, medyanın bireyler arası iletişim dinamiklerini ve sosyal etkileşimi nasıl şekillendirdiğini ele alarak, örgütsüz kitlelerin nasıl bir araya geldiğini ve kolektif eylemlerde bulunduğunu açıklar. İnternet çağında medyanın, dijital iletişim teknolojileri aracılığıyla bireyler arasındaki etkileşimi nasıl değiştirdiğini inceler. Bireylerin, dijital platformlar üzerinden nasıl bir araya geldikleri, farklı coğrafi bölgelerden nasıl etkileşimde buldukları ve sosyal bilincin dijital ortamlarda nasıl oluştuğunu derinlemesine ele alır. Castells, medyanın bireyler arası etkileşimi nasıl biçimlendirdiğini ele alırken, özellikle dijital iletişim teknolojilerinin bireyler arasındaki bağları nasıl güçlendirdiğini açıklar. Dijital platformlar, bireylerin farklı coğrafi bölgelerden bir araya gelmesini sağlayarak örgütsüz kitlelerin oluşumunu destekler. Castells'in eseri, medyanın örgütsüz kitleleri nasıl bir araya getirdiğini ve kolektif eylemlerde bulunmalarını nasıl etkilediğini anlamak için bir çerçeve sunar. Ayrıca,

sosyal bilincin dijital ortamlarda nasıl oluştuğunu ve medyanın bu süreçteki rolünü irdeleyerek, psikolojik faktörlerin dijital iletişimle nasıl etkileşime girdiğini anlamamıza katkı sağlar.

Psikolojik Faktörlerin Örgütsüz Kitle Davranışları Üzerindeki Güncel Etkileri: Dünya ve Türkiye Perspektifi

Psikolojik faktörlerin örgütsüz kitle davranışları üzerindeki etkileri, hem dünya genelinde hem de Türkiye'de birçok olayda gözlemlenmiştir. Bu olaylar, bireylerin psikolojik durumlarının, kültürel normların ve medyanın etkisi altında kolektif davranışlara nasıl dönüştüğünü anlamak açısından önemlidir.

Dünya Perspektifi:

Özellikle sosyal medyanın yükselişi, dünya genelinde örgütsüz kitle davranışlarını büyük ölçüde etkilemiştir. Örneğin, Arap Baharı sırasında Tunus'ta başlayan olaylar, bireylerin sosyal medya üzerinden bir araya gelmesiyle hızla yayılan bir toplumsal harekete dönüştü. Bireylerin yaşadığı ekonomik zorluklar, siyasi baskılar ve genel hoşnutsuzluk, sosyal medyanın bir araya gelmelerini sağlayarak kitlesel protestolara dönüştü.

Dünya genelindeki COVID-19 salgını da psikolojik faktörlerin toplum davranışlarına etkilerini gösteren önemli bir örnektir. Korku, belirsizlik ve endişe, bireylerin toplu davranışlarını etkileyerek örgütsüz kitlelerin belirli normlara yönelik tepkilerini şekillendirmiştir. Karantina dönemlerinde sosyal medya üzerinden gerçekleşen toplumsal tepkiler, psikolojik etkenlerin kitlesel davranışlara nasıl yansıdığını göstermektedir.

Türkiye Perspektifi:

Türkiye'de de psikolojik faktörlerin örgütsüz kitle davranışları üzerinde belirgin etkileri olmuştur. Örneğin, 2013 Gezi Parkı protestoları sırasında, sosyal medyanın etkisiyle bireyler kitle halinde sokaklara çıkmıştır. Bu olay, sosyal medyanın bireyler arasında hızlı bir şekilde duygu, düşünce ve tepkilerin yayılmasını sağlaması nedeniyle psikolojik faktörlerin güçlü bir etkisinin olduğunu gösterir.

Benzer şekilde, Türkiye'nin siyasi gündemine yönelik yaşanan olaylar da bireylerin psikolojik durumlarını etkileyerek kitlesel tepkilere yol açmıştır. Sosyal medyanın hızlı bilgi akışı ve duygusal etkileşim imkanları, bireylerin kitleler halinde bir araya gelmelerini hızlandırmıştır.

Sonuç olarak, dünya genelinde ve Türkiye'de psikolojik faktörlerin örgütsüz kitle davranışları üzerindeki etkileri, özellikle sosyal medyanın yaygın kullanımıyla daha belirgin hale gelmiştir. Güncel olaylara bakıldığında, bireylerin psikolojik durumlarının ve duygusal tepkilerinin örgütsüz kitlelerin davranışlarını şekillendirmedeki önemini anlamak, hem akademik hem de sosyal anlamda önemli bir konudur.

TARTIŞMA

Bu çalışma, örgütsüz kitle davranışlarını etkileyen faktörleri ele alırken, bireylerin kolektif bilinç altındaki etkileşimlerini vurgulamıştır. Özellikle kültürel normların ve medyanın bireylerin davranışları üzerindeki etkileri, tartışma başlığında geniş bir şekilde değerlendirilmiştir. Bu bağlamda, sosyal medyanın toplumsal olayların hızla yayılmasında oynadığı rol, kültürel normların örgütsüz kitlelerin oluşumunu nasıl etkilediği ve grup dinamiklerinin bireylerin toplu davranışlarına nasıl yansıdığı detaylı bir şekilde tartışılmıştır.

ÖNERİLER

Elde edilen bulgular ışığında, örgütsüz kitle davranışları üzerine yönelik daha fazla araştırmaya ihtiyaç olduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda, gelecekte yapılacak araştırmaların, özellikle dijital iletişim teknolojilerinin hızla evrim geçirdiği bu dönemde, sosyal medyanın rolünü daha ayrıntılı bir şekilde incelemesi önerilmektedir. Ayrıca, kültürel normların ve medyanın bireylerin kolektif bilincini nasıl şekillendirdiği konusunda daha fazla derinleşen araştırmalara odaklanılması, toplumsal olayların daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayabilir.

SONUÇ

Bu çalışma, örgütsüz kitle davranışlarını anlamada önemli olan grup dinamikleri, sosyal etkileşim, kültürel normlar ve psikolojik faktörlerin rollerini ele almıştır. Bulgular, özellikle sosyal medyanın yükselişiyle birlikte, bireyler arasındaki etkileşimlerin hızlandığını ve örgütsüz kitlelerin daha çabuk bir araya gelebildiğini göstermektedir. Ayrıca, kültürel normların ve medyanın, bireylerin davranışlarını etkileyerek örgütsüz kitle oluşumlarına zemin hazırladığı görülmüştür.

BİLDİRİMLER

Değerlendirme: İç ve dış danışmanlarca değerlendirilmiştir.

Çıkar Çatışması: Yazarlar bu makale ile ilgili herhangi bir çıkar çatışması bildirmemişlerdir.

Finansal Destek: Yazarlar bu makale ile ilgili herhangi bir malî destek kullanımı bildirmemişlerdir

KISITLILIK

Araştırma daha önce yapılmış ve literatüre geçmiş bilimsel araştırmalar ile sınırlıdır

ETİK BEYAN

Türkiye Psikoloji ve Psikiyatri Tıp Dergisinin yayın etiği; bilimsel araştırma ve yayınların dürüstlük, açıklık, nesnellik, başkalarının bulgu ve yaratılarına saygı gibi temel ilkelere uygun biçimde yapılmasını sağlamayı amaçlayan ve bunun gerçekleşmesi için çalışmalar yapan sosyal bilimler alanında bu ilkeleri amaç edinmiş ulusal tabanlı bilimsel bir dergidir. Helsinki bildirgesi kriterleri göz önünde bulundurulmuştur.

KAYNAKÇA

Ainsworth, M. D. S., Blehar, M. C., Waters, E., & Wall, S. (1978). *Patterns of Attachment: A Psychological Study of the Strange Situation*. Lawrence Erlbaum Associates.

American Psychiatric Association. (1995). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (E. Köroğlu, Trans. Ed.).

Ankara: Hekimler Yayın Birliği. (Original work published 1994) American Psychiatric Association. (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (5th ed.). Arlington, VA: American Psychiatric Publishing.

Balcı, Ş., & Deniz, A. (2018). Posttraumatic growth in healthcare workers. *Health and Society*, 28(2), 30-38.

Bonanno, G. A. (2004). Loss, trauma, and human resilience: Have we underestimated the human capacity to thrive after extremely aversive events? *American Psychologist*, 59(1), 20–28.

Bowlby, J. (1988). *A Secure Base: Parent-Child Attachment and Healthy Human Development*. Basic Books.

- Boyd, M. A. (2002). Contemporary psychiatric nursing practice. In: Psychiatric nursing contemporary practice. Williams & Wilkins. Pp. 177-192.
- Boyd, M. A. (2002). Stress management and crisis intervention. In: Psychiatric nursing contemporary practice. Williams & Wilkins. Pp. 920-948.
- Bryant, R. A. (2016). Posttraumatic stress disorder: A state-of-the-science review. *Journal of Psychiatry & Neuroscience*, 41(1), 3–9.
- Denham, S. A., & Weissberg, R. P. (2003). Social-Emotional Learning in Early Childhood: What We Know and Where to Go from Here. In E. Chesebrough, P. King, & A. Coatsworth (Eds.), *Developmental Social Cognitive Neuroscience* (pp. 223–240). Psychology Press.
- Diener, E. (2009). Subjective well-being. The science of happiness and a proposal for a national index. *American Psychologist*, 55(1), 34–43.
- Felitti, V. J., Anda, R. F., Nordenberg, D., Williamson, D. F., Spitz, A. M., Edwards, V., ... & Marks, J. S. (1998). Relationship of Childhood Abuse and Household Dysfunction to Many of the Leading Causes of Death in Adults: The Adverse Childhood Experiences (ACE) Study. *American Journal of Preventive Medicine*, 14(4), 245–258.
- Fredrickson, B. L. (2001). The role of positive emotions in positive psychology: The broaden-and-build theory of positive emotions. *American Psychologist*, 56(3), 218–226.
- Goleman, D. (1995). *Emotional Intelligence*. Bantam Books.
- Guo, Y. J., Chen, C. H., Lu, M. L., Tan, H. K. L., et al. (2004). Posttraumatic stress disorder among professional and nonprofessional rescuers involved in an earthquake in Taiwan. *Psychiatry Research*, 127, 35-41.
- Joseph, S., & Linley, P. A. (2006). Growth following adversity: Theoretical perspectives and implications for clinical practice. *Clinical Psychology Review*, 26(8), 1041–1053.
- Karancı, N. A., & Acartürk, C. (2005). Post-traumatic growth among Marmara Earthquake survivors involved in disaster preparedness as volunteers. *Traumatology*, 11, 307-323.
- Kılıç, C. (2003). Determinants of the development of post-traumatic stress disorder. In T. Aker & M. E. Önder (Eds.), *Psychological trauma and its consequences* (pp. 51-65). Istanbul: 5US.

Kessler, R. C., McLaughlin, K. A., Green, J. G., Gruber, M. J., Sampson, N. A., Zaslavsky, A. M., & Merikangas, K. R. (2010). Childhood Adversities and Adult Psychopathology in the WHO World Mental Health Surveys. *The British Journal of Psychiatry*, 197(5), 378–385.

Li, Y., Cao, F., Cao, D., Wang, Q., et al. (2012). Predictors of posttraumatic growth among parents of children undergoing inpatient corrective surgery for congenital disease. *J Pediatr Surg*, 47, 2011-2021.

Mystakidou, K., Parpa, E., Tsilika, E., Pathiaki, M., et al. (2007). Traumatic distress and positive changes in advanced cancer patients. *Am J Hosp Palliat Care*, 24, 270-276.

Nenova, M., DuHamel, K., Zemon, V., Rini, C., et al. (2013). Posttraumatic growth, social support, and social constraint in hematopoietic stem cell transplant survivors. *Psycho-Oncology*, 22, 195-202.

Örücü, E., & Duran, A. (2012). Posttraumatic growth: A systems observation. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4(4), 383-401.

Perry, B. D. (2009). Examining Child Maltreatment Through a Neurodevelopmental Lens: Clinical Applications of the Neurosequential Model of Therapeutics. *Journal of Loss and Trauma*, 14(4), 240–255.

Piaget, J. (1954). *The Construction of Reality in the Child*. Basic Books.

Preacher, K. J. ve Hayes, A. F. (2004). SPSS and SAS procedures for estimating indirect effects in simple mediation models. *Behavior Research Methods, Instruments & Computers*, 36(4), 717-731.

Raes, F. ve Williams, J. M. G. (2010). The relationship between mindfulness and uncontrollability of ruminative thinking. *Mindfulness*, 1(4), 199-203. doi.org/10.1007/s12671-010-0021-6

Raes, F., Dewulf, D., Van Heeringen, C. ve Williams, J. M. G. (2009). Mindfulness and reduced cognitive reactivity to sad mood: Evidence from a correlational study and a non-randomized waiting list controlled study. *Behaviour Research and Therapy*, 47(7), 623-627. doi.org/10.1016/j.brat.2009.03.007

Rasmussen, M. K. ve Pidgeon, A. M. (2010). The direct and indirect benefits of dispositional mindfulness on self-esteem and social anxiety. *Anxiety, Stress, & Coping*, 24(2), 227-233. doi.org/10.1080/10615806.2010.515681

Ruden, R. A. (2011). *When the past is always present: Emotional traumatization, causes, and cures*. Routledge.

Rutter, M. (2007). Resilience, Competence, and Coping. *Child Abuse & Neglect*, 31(3), 205–209.

Salter, E. ve Stallard, P. (2004). Posttraumatic growth in child survivors of a road traffic accident. *Journal of Traumatic Stress*, 17(4), 335.

Sapolsky, R. M. (2004). *Why zebras don't get ulcers: The acclaimed guide to stress, stress-related diseases, and coping-now revised and updated*. Macmillan.

Sauer, S., Lemke, J., Wittmann, M., Kohls, N., Mochty, U. ve Walach, H. (2012). How long is now for mindfulness meditators?. *Personality and Individual Differences*, 52(6), 750-754. doi.org/10.1016/j.paid.2011.12.026

Sawyer, A., Ayers, S. ve Field, A. P. (2010). Posttraumatic growth and adjustment among individuals with cancer or HIV/AIDS: A meta-analysis. *Clinical Psychology Review*, 30(4), 436-447. doi: 10.1016/j.cpr.2010.02.004

Schaefer, J. A. ve Moos, R. H. (1992). Life crises and personal growth. In B. N. Carpenter (Ed.), *Personal coping: Theory, research, and application* içinde (s. 149-170).

Schaefer, J. A. ve Moos, R. H. (1998). The context for posttraumatic growth: Life crises, individual and social resources, and coping. In R. G. Tedeschi, C. L. Park ve L. G. Calhoun (Eds.), *Posttraumatic growth: Positive changes in the aftermath of crisis*. Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates.

Schmidt, S. D., Blank, T. O., Bellizzi, K. M. ve Park, C. L. (2012). The relationship of coping strategies, social support, and attachment style with posttraumatic growth in cancer survivors. *Journal of Health Psychology*, 17(7), 1033-1040. doi.org/10.1177/1359105311429203

Schroevers, M. J., Helgeson, V. S., Sanderman, R. ve Ranchor, A. V. (2010). Type of social support matters for prediction of posttraumatic growth among cancer survivors. *Psycho-Oncology*, 19(1), 46-53. doi:10.1002/pon.1501

Schuettler, D. ve Boals, A. (2011). The path to posttraumatic growth versus posttraumatic stress disorder: Contributions of event centrality and coping. *Journal of Loss and Trauma*, 16(2), 180-194. doi.org/10.1080/15325024.2010.519273

Scott, V. B. ve McIntosh, W. D. (1999). The development of a trait measure of ruminative thought. *Personality and Individual Differences*, 26(6), 1045-1056. doi.org/10.1016/S0191-8869(98)00208-6

Segal, Z. V., Williams, J. M. G. ve Teasdale, J. D. (2002). *Mindfulness-Based Cognitive Therapy for Depression: A New Approach to Preventing Relapse*, New York: Guilford Press.

Segal, Z. V., Williams, J. M. G., Teasdale, J. D., Semple, R. J., Grodnitzky, G. R., Apter, M. J. ve Horan, J. J. (2004). Mindfulness-Based cognitive therapy for depression: A new approach to preventing relapse. *Journal of Cognitive Psychotherapy*, 18(4), 370.

Segerstrom, S. C., Tsao, J. C., Alden, L. E. ve Craske, M. G. (2000). Worry and rumination: Repetitive thought as a concomitant and predictor of negative mood. *Cognitive Therapy and Research*, 24(6), 671-688. doi.org/10.1023/A:1005587311498

Segerstrom, S. C., Stanton, A. L., Alden, L. E. ve Shortridge, B. E. (2003). A multidimensional structure for repetitive thought: What's on your mind, and how, and how much?. *Journal of Personality and Social Psychology*, 85(5), 909-921. doi.org/10.1037/0022-3514.85.5.909

Shakespeare-Finch, J. E., Smith, S. G., Gow, K. M., et al. (2003). The prevalence of post-traumatic growth in emergency ambulance personnel. *Traumatology*, 9, 58-71.

Silva, S. M., Crespo, C., & Canavarro, M. C. (2012). Pathways for psychological adjustment in breast cancer: A longitudinal study on coping strategies and posttraumatic growth. *Psychology and Health*, 27, 1323-1341.

Silva, S. M., Moreira, H. C., & Canavarro, M. C. (2012). Examining the links between perceived impact of breast cancer and psychosocial adjustment: The buffering role of posttraumatic growth. *Psycho-Oncology*, 21, 409-418.

Sroufe, L. A. (1997). Psychopathology as an Outcome of Development. *Development and Psychopathology*, 9(2), 251-268.

Stallard, P. (2003). A retrospective analysis to explore the applicability of the Ehlers and Clark (2000) cognitive model to explain PTSD in children. *Behavioural and Cognitive Psychotherapy*, 31(3), 337-345. doi.org/10.1017/S1352465803003084

Stockton, H., Hunt, N. ve Joseph, S. (2011). Cognitive processing, rumination, and posttraumatic growth. *Journal of Traumatic Stress*, 24(1), 85-92. doi.org/10.1002/jts.20606

Svetina, M. ve Nastran, K. (2012). Family relationships and post-traumatic growth in breast cancer patients. *Psychiatria Danubina*, 24(3), 298-306.

Swickert, R. J., Hittner, J. B. ve Foster, A. (2012). A proposed mediated path between gender and posttraumatic growth: the roles of empathy and social support in a mixed-age sample. *Psychology*, 3(12), 1142. doi.org/10.4236/psych.2012.312A168

Şahin, N. H. ve Yeniçeri, Z. (2015). "Farkındalık" üzerine üç araç: Psikolojik farkındalık, bütüncüsel kendilik farkındalığı ve Toronto bilgece farkındalık ölçekleri. *Türk Psikoloji Dergisi*, 30(76), 48.

Şahin, N. H. (2014). Stres ve Stres Yönetimi. *Örgütsel Davranış* (3. Baskı) içinde (s. 90-105). Beta Yayınları.

Şalcıoğlu, E., Başoğlu, M. ve Livanou, M. (2003). Long-term psychological outcome for non-treatment-seeking earthquake survivors in Turkey. *The Journal of Nervous and Mental Disease*, 191(3), 154-160.

Şan, E. (2018). Travma sonrası stres bozukluğu (TSSB) olan Suriyeli sığınmacıların bilişsel etkilenme düzeylerinin incelenmesi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Şenol-Durak, E. ve Belgin Ayvaşık, H. (2010). Factors associated with posttraumatic growth among the spouses of myocardial infarction patients. *Journal of Health Psychology*, 15(1), 85-95. doi.org/10.1177/1359105309342472

Taku, K., Cann, A., Tedeschi, R. G. ve Calhoun, L. G. (2015). Core beliefs shaken by an earthquake correlate with posttraumatic growth. *Psychological Trauma: Theory, Research, Practice, and Policy*, 7(6), 563. doi.org/10.1037/tra0000054

Taku, K., Cann, A., Tedeschi, R. G. ve Calhoun, L. G. (2009). Intrusive versus deliberate rumination in posttraumatic growth across US and Japanese samples. *Anxiety, Stress, & Coping*, 22(2), 129-136.

Taku, K., Kilmer, R. P., Cann, A., Tedeschi, R. G. ve Calhoun, L. G. (2012). Exploring posttraumatic growth in Japanese youth. *Psychological Trauma: Theory, Research, Practice, and Policy*, 4(4), 411. doi: 10.1037/a0024363

Taku, K., Cann, A., Calhoun, L. G. ve Tedeschi, R. G. (2008). The factor structure of the Posttraumatic Growth Inventory: A comparison of five models using confirmatory factor analysis. *Journal of Traumatic Stress: Official Publication of The International Society for Traumatic Stress Studies*, 21(2), 158-164. doi: 10.1002/jts.20305

Tedeschi, R. G., & Calhoun, L. G. (2004). Posttraumatic growth: Conceptual foundations and empirical evidence. *Psychological Inquiry*, 15(1), 1–18.

Tedeschi, R. G. ve Calhoun, L. G. (1996). The Posttraumatic Growth Inventory: Measuring the positive legacy of trauma. *Journal of Traumatic Stress*, 9(3), 455-471.

Tedeschi, R. G. ve Calhoun, L. G. (1995). *Trauma and transformation: Growing in the aftermath of suffering*. Sage Publications.

Tedeschi, R. G., & Calhoun, L. G. (1996). The posttraumatic growth inventory: Measuring the positive legacy of trauma. *Journal of Trauma Stress*, 9(3), 455-471.

Tedeschi, R. G. ve Calhoun, L. G. (2004). Posttraumatic growth: Conceptual foundations and empirical evidence. *Psychological Inquiry*, 15(1), 1-18. doi.org/10.1207/s15327965pli1501_01

Tedeschi, R. G. ve McNally, R. J. (2011). Can we facilitate posttraumatic growth in combat veterans?. *American Psychologist*, 66(1), 19. doi: 10.1037/a0021896

Tedeschi, R. G. (2011). Posttraumatic growth in combat veterans. *Journal of Clinical Psychology in Medical Settings*, 18(2), 137. doi.org/10.1007/s10880-011-9255-2

Tedeschi, R. G. ve Blevins, C. L. (2015). From mindfulness to meaning: Implications for the theory of posttraumatic growth. *Psychological Inquiry*, 26(4), 373-376. doi.org/10.1080/1047840X.2015.1075354

- Thombre, A., Sherman, A. C. ve Simonton, S. (2010). Posttraumatic growth among cancer patients in India. *Journal of Behavioral Medicine*, 33(1), 15-23. doi.org/10.1007/s10865-009-9229-0
- Thompson, R. W., Arnkoff, D. B. ve Glass, C. R. (2011). Conceptualizing mindfulness and acceptance as components of psychological resilience to trauma. *Trauma, Violence, & Abuse*, 12(4), 220-235. doi.org/10.1177/1524838011416375
- Thompson, B. L. ve Waltz, J. (2010). Mindfulness and experiential avoidance as predictors of posttraumatic stress disorder avoidance symptom severity. *Journal of Anxiety Disorders*, 24(4), 409-415. doi: 10.1037/a0033674
- Townsend, M. C. (2002). The nursing process in psychiatric/mental health nursing. In: *Essentials of psychiatric mental health nursing*. F.A. Davis Company. Pp. 93-115.
- Tomaka, J., Palacios, R., Schneider, K. T., Colotla, M., Concha, J. B., & Herrald, M. M. (1999). Assertiveness predicts threat and challenge reactions to potential stress among women. *Journal of Personality and Social Psychology*, 76(6), 1008. doi:10.1037/0022-3514.76.6.1008
- Torchalla, I., Strehlau, V., Li, K., Aube Linden, I., Noel, F., & Krausz, M. (2014). Posttraumatic stress disorder and substance use disorder comorbidity in homeless adults: Prevalence, correlates, and sex differences. *Psychology of Addictive Behaviors*, 28(2), 443.
- Treynor, W., Gonzalez, R., & Nolen-Hoeksema, S. (2003). Rumination reconsidered: A psychometric analysis. *Cognitive Therapy and Research*, 27(3), 247-259.
- Treadway, M. T., & Lazar, S. W. (2009). The Neurobiology of Mindfulness. In F. Didonna (Ed.), *Clinical Handbook of Mindfulness* (pp. xx-xx). New York: Springer.
- Triplett, K. N., Tedeschi, R. G., Cann, A., Calhoun, L. G., & Reeve, C. L. (2012). Posttraumatic growth, meaning in life, and life satisfaction in response to trauma. *Psychological Trauma: Theory, Research, Practice, and Policy*, 4(4), 400. doi: 10.1037/a0024204
- Turliuc, M. N., Măirean, C., & Turliuc, M. D. (2015). Rumination and suppression as mediators of the relationship between dysfunctional beliefs and traumatic stress. *International Journal of Stress Management*, 22(3), 306.

- Ullrich, P. M., & Lutgendorf, S. K. (2002). Journaling about stressful events: Effects of cognitive processing and emotional expression. *Annals of Behavioral Medicine*, 24(3), 244-250. doi.org/10.1207/S15324796ABM2403_10
- Updegraff, J. A., & Taylor, S. E. (2000). From vulnerability to growth: Positive and negative effects of stressful life events. In J. Harvey & E. Miller (Eds.), *Loss and Trauma: General and Close Relationship Perspectives* (pp. 3-28). Philadelphia: Brunner-Routledge.
- Vago, D. R., & David, S. A. (2012). Self-awareness, self-regulation, and self-transcendence (S-ART): A framework for understanding the neurobiological mechanisms of mindfulness. *Frontiers in Human Neuroscience*, 6, 296. doi.org/10.3389/fnhum.2012.00296
- Valdez, C. E., & Lilly, M. M. (2017). Posttraumatic rumination: content, correlates, and processes. *Journal of Clinical Psychology*, 73(6), 707-721. doi.org/10.1002/jclp.22371
- Van der Kolk, B. A. (1986). *Psychological Trauma*. Washington: American Psychiatric Press.
- Van der Kolk, B. A. (1994). The body keeps the score: Memory and the evolving psychobiology of posttraumatic stress. *Harvard Review of Psychiatry*, 1(5), 253-265.
- Van der Kolk, B. A. (2003). The neurobiology of childhood trauma and abuse. *Child and Adolescent Psychiatric Clinics of North America*, 12(2), 293-318.
- Van der Kolk, B. A. (2006). Clinical implications of neuroscience research in PTSD. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 1071(1), 277-293. doi: 10.1196/annals.1364.022
- Van der Kolk, B. A. (2018). *Beden kayıt tutar: Travmanın iyileşmesinde beyin, zihin ve beden*. (N. C. Meral, Çev.). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Vishnevsky, T., Cann, A., Calhoun, L. G., Tedeschi, R. G., & Demakis, G. J. (2010). Gender differences in self-reported posttraumatic growth: A meta-analysis. *Psychology of Women Quarterly*, 34(1), 110-120. doi.org/10.1111/j.1471-6402.2009.01546.x
- Vujanovic, A. A., Niles, B. L., & Abrams, J. L. (2016). Mindfulness and meditation in the conceptualization and treatment of posttraumatic stress disorder. In E. Shonin, W. Gordon, M. Griffiths. (Ed.), *Mindfulness and Buddhist-derived approaches in mental health and addiction* (pp. 225-245). Cham: Springer. doi.org/10.1007/978-3-319-22255-4_11

- Walach, H., Buchheld, N., Buttenmüller, V., Kleinknecht, N., & Schmidt, S. (2006). Measuring mindfulness - the Freiburg mindfulness inventory (FMI). *Personality and Individual Differences*, 40(8), 1543-1555. doi.org/10.1016/j.paid.2005.11.025
- Walser, R. D., & Hayes, S. C. (2006). Acceptance and commitment therapy in the treatment of posttraumatic stress disorder. In C. Victoria, J. Follette, I. Ruzek, (Ed.), *Cognitive-behavioral therapies for trauma*, 2 (pp. 146-172). London: The Guilford Press New York.
- Wastel, C. (2005) *Understanding trauma and emotion: Dealing with trauma using an emotion-focused approach* (1st ed.). Australia: Allen & Unwin.
- Watkins, E. R. (2008). Constructive and unconstructive repetitive thought. *Psychological Bulletin*, 134(2), 163. doi:10.1037/0033-2909.134.2.163
- Wardell, M. B., & Wicks, R. J. (2012). *Primer on posttraumatic growth: An introduction and guide*. John Wiley & Sons.
- Weissbecker, I., Salmon, P., Studts, J. L., Floyd, A. R., Dedert, E. A., & Sephton, S. E. (2002). Mindfulness-based stress reduction and sense of coherence among women with fibromyalgia. *Journal of Clinical Psychology in Medical Settings*, 9(4), 297-307. doi.org/10.1023/A:1020786917988
- Weiss, T. (2002). Posttraumatic growth in women with breast cancer and their husbands: An intersubjective validation study. *Journal of psychosocial Oncology*, 20(2), 65-80. doi.org/10.1300/J077v20n02_04
- Weiss, T. (2004). Correlates of posttraumatic growth in married breast cancer survivors. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 23(5), 733-746.
- Weiss, T., & Berger, R. (2010). *Posttraumatic growth and culturally competent practice: Lessons learned from around the globe*. John Wiley & Sons.
- Widows, M. R., Jacobsen, P. B., Booth-Jones, M., & Fields, K. K. (2005). Predictors of posttraumatic growth following bone marrow transplantation for cancer. *Health Psychology*, 24(3), 266.
- Wilson, B., Morris, B. A., & Chambers, S. (2014). A structural equation model of posttraumatic growth after prostate cancer. *Psycho-Oncology*, 23(11), 1212-1219. doi.org/10.1002/pon.3546

Wortman, C. B. (2004). Posttraumatic growth: Progress and problems. *Psychological Inquiry*, 15(1), 81-90. DOI: 10.1037/0278-6133.24.3.266

Xu, W., Ding, X., Goh, P. H., & An, Y. (2018). Dispositional mindfulness moderates the relationship between depression and posttraumatic growth in Chinese adolescents following a tornado. *Personality and Individual Differences*, 127, 15-21. doi.org/10.1016/j.paid.2018.01.032

Yanez, B. R., Stanton, A. L., Hoyt, M. A., Tennen, H., & Lechner, S. (2011). Understanding perceptions of benefit following adversity: how do distinct assessments of growth relate to coping and adjustment to stressful events?. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 30(7), 699-721. doi.org/10.1521/jscp.2011.30.7.699

YILDIRIMER, K. 2023 Çocuğunuz Gelişiyor, Değişiyor- E-ISBN:978-625-00-8514-1 Milli Kütüphane

Yılmaz, M., & Zara, A. (2016). Traumatic loss and posttraumatic growth: the effect of traumatic loss related factors on posttraumatic growth. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 17(1). doi: 10.5455/apd.188311

Yılmaz, B., & Şahin, N. H. (2007). Arama-kurtarma çalışanlarında travma sonrası stres ve travma sonrası büyüme. *Türk Psikoloji Dergisi*, 22(59), 119-133.

Yılmaz, B. (2006). Arama-kurtarma çalışanlarında travma sonrası stres belirtileri ve travma sonrası büyüme ile ilişkili değişkenler (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Zhang, J. Y., Zhou, Y. Q., Feng, Z. W., Fan, Y. N., Zeng, G. C., & Wei, L. (2017). Randomized controlled trial of mindfulness-based stress reduction (MBSR) on posttraumatic growth of Chinese breast cancer survivors. *Psychology, Health & Medicine*, 22(1), 94-109. doi: 10.1080/13548506.2016.1146405

Zhou, X., Wu, X., Fu, F., & An, Y. (2015). Core belief challenge and rumination as predictors of PTSD and PTG among adolescent survivors of the Wenchuan earthquake. *Psychological Trauma: Theory, Research, Practice, and Policy*, 7(4), 391-397.

Ankara Eğitim ve Araştırma Sosyal Bilimler Dergisi

Makale Başvuru Tarihi:20.01.2024 Makale Yayın Tarihi: 25.03.2024 Makale Türü: Derleme
E-Issn: 3023-4603 Doi No: Doi No: 10.5281/zenodo.10869792 Cilt:3 Sayı: 3 Yıl:2024 Ss:26-56

Tıbbi Veri Gizliliği Ve Sağlık Hukuku: Yönetmelikler, Zorluklar Ve İyileştirmeler

1.Derya YENTÜR

Profesör Doktor

St Clements Üniversitesi-Sosyoloji

Ana Bilim Dalı Öğretim Üyesi

Mail: deryayentur@gmail.com

Orcid ID: 0000-0002-0601-2331

2.Mevlüt CAYMAZ

Doktora.PhD

Sağlık Hukuku

St Clements Üniversitesi

Mail:url63mc@gmail.com

Orcid ID: 0009-0004-3349-7807

ÖZET

Sağlık hukuku ve tıbbi veri gizliliği konularındaki önemli mevzuat ve düzenlemeleri inceleyen bu makale, sağlık hizmetlerindeki teknolojik ilerlemelerin beraberinde getirdiği zorlukları ele almaktadır. Sağlık sektöründeki tıbbi veri gizliliği kavramını tanımlayarak, hastaların kişisel sağlık bilgilerinin korunmasının yasal düzenlemelerle desteklendiğini vurgular.

Anahtar Kelimeler: Hasta, Hukuk, Kanun, Kişisel Veri, Sağlık, Tıbbi Veri Gizliliği, Yasal Düzenlemeler

ABSTRACT

This article examines the important legislation and regulations regarding health law and medical data privacy, addressing the challenges posed by technological advancements in healthcare services. By defining the concept of medical data privacy in the healthcare sector, the article emphasizes the legal support for the protection of patients' personal health information.

Keywords: Patient, Law, Regulation, Personal Data, Health, Medical Data Privacy, Legal Frameworks

GİRİŞ

Bu makale, sağlık hukuku ve tıbbi veri gizliliği konularında temel mevzuat ve düzenlemeleri inceleyerek, sağlık hizmetlerindeki teknolojik ilerlemelerin getirdiği zorlukları ele almayı amaçlamaktadır. Sağlık hizmetlerindeki bu teknolojik gelişmeler, tıbbi verilerin gizliliği ve bireysel hakların korunması konusunda önemli bir sorumluluk doğurmuştur. Özellikle sağlık sektöründe, hastaların kişisel sağlık bilgilerinin korunması esas alınan bir kavram olan tıbbi veri gizliliği, yasal düzenlemelerle desteklenmekte ve Türkiye'de kişisel verilerin korunması için belirlenmiş olan kanunlar ve yönetmeliklerle çerçevelenmektedir.

Bu düzenlemeler, kişisel sağlık bilgilerinin işlenmesi ve saklanması için belirli kurallar ve prosedürleri içermekte; örneğin, hastanın rızası olmaksızın veya yasal bir zorunluluk durumu dışında kişisel sağlık bilgilerinin paylaşılamayacağı belirtilmektedir. Ayrıca, bu bilgilerin güvenliği için teknik ve idari önlemlerin alınması gerektiği vurgulanmaktadır.

Kişisel veri ve tıbbi veri kavramlarını ele alarak, sağlık hukuku perspektifinden nasıl ele alındıklarını açıklamak, hasta haklarının tıbbi veri gizliliği bağlamında işleyişini ortaya koymak bu makalenin odak noktalarından biridir. Hasta hakları, tıbbi verilerin izinsiz ve kötü amaçlı kullanımının önlenmesi, bu verilere erişim ve koruma konularında temel bir rol oynamaktadır.

Tıbbi veri gizliliği konseptinin, geçmişten günümüze teknolojinin etkisiyle nasıl evrildiği ve günümüzdeki teknolojik gelişmelerin, özellikle akıllı cihazların, tıbbi veri yönetimi süreçlerini nasıl şekillendirdiği de bu makalenin incelediği diğer bir önemli noktadır.

Makale, tıbbi verilerin korunmasının temelde insan hakları ve özgürlükleri ile bağlantılı olduğunu vurgulayarak, kişisel verilerin korunması hakkının bireyin açık rızası ve hukuka uygunluk temelinde işlediğini belirtir.

Bu araştırmanın hipotezi, mevcut tıbbi veri gizliliği düzenlemelerinin sağlık hukuku açısından etkili olup olmadığını değerlendirmek ve bu düzenlemelerin iyileştirilmesi için öneriler sunmaktır. Bu bağlamda, tıbbi veri gizliliği zorluklarına odaklanmak ve bu zorlukları aşmak için pratik uygulama yöntemlerini araştırmak, sağlık hukuku alanında önemli bir katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

AMAÇ

Bu makalenin temel amacı, sağlık hukuku ve tıbbi veri gizliliği alanındaki mevzuat ve düzenlemeleri değerlendirmek, özellikle teknolojik ilerlemelerin sağlık hizmetlerindeki etkilerini inceleyerek ortaya çıkan zorlukları anlamak ve bu zorluklara çözümler sunmaktır. Ayrıca, Türkiye'de kişisel verilerin korunması için belirlenmiş olan kanunlar ve yönetmeliklere odaklanarak, bu düzenlemelerin sağlık sektöründeki tıbbi veri işleme ve saklama süreçlerini nasıl etkilediğini anlamak da makalenin amaçları arasında yer almaktadır.

Bu araştırma, tıbbi veri gizliliği kavramının evrimini inceleyerek, bilgisayar teknolojilerinin ve internetin yaygınlaşmasıyla birlikte tıbbi veri yönetiminin nasıl değiştiğini anlamayı hedeflemektedir. Özellikle, akıllı cihazların tıbbi veri saklama ve işleme süreçlerine olan etkilerini vurgulayarak, bu teknolojik gelişmelerin sağlık sektöründe nasıl bir değişim yarattığını analiz etmek amacıyla tasarlanmıştır.

Makale aynı zamanda, tıbbi veri gizliliği konusundaki mevcut düzenlemelerin, hasta hakları açısından etkilerini değerlendirmekte ve bu hakların izinsiz ve kötü amaçlı kullanımına karşı nasıl bir koruma sağladığını ele almaktadır. Bu bağlamda, sağlık hukuku perspektifinden hasta haklarına odaklanarak, tıbbi veri gizliliği ile ilgili yasal düzenlemelerin etkinliğini değerlendirmek de makalenin öncelikli amaçlarından biridir.

Makale, tıbbi veri gizliliği konusundaki zorlukları ve bu zorlukları aşma yollarını araştırarak, mevcut düzenlemelerin iyileştirilmesine yönelik öneriler sunmayı amaçlamaktadır. Bu doğrultuda, sağlık hukuku alanında yapılan çalışmalara katkı sağlamak ve tıbbi veri gizliliği konusundaki bilinci artırmak amacıyla kaynak oluşturmayı hedeflemektedir.

YÖNTEM

Bu makalede, sağlık hukuku ve tıbbi veri gizliliği konularındaki mevzuat ve düzenlemelerin değerlendirilmesi amacıyla bir dizi yöntem kullanılacaktır. Aşağıda bu yöntemlerin ana hatları sunulmaktadır:

-Hukuki Analiz: Makale, Türkiye'deki sağlık hukuku kapsamında tıbbi veri gizliliği ile ilgili mevcut yasal düzenlemeleri ayrıntılı bir şekilde inceleyecektir. Bu analiz, tıbbi veri gizliliğini düzenleyen temel yasal metinlerin, yönetmeliklerin ve diğer ilgili belgelerin detaylı bir hukuki çerçeve sunmasını amaçlamaktadır.

-Literatür Taraması: Tıbbi veri gizliliği konusundaki ulusal ve uluslararası literatür taranarak, benzer konularda yapılmış çalışmaların incelenmesi gerçekleştirilecektir. Bu, mevcut bilgilerin bir senteziyle sağlık hukuku ve tıbbi veri gizliliği alanındaki güncel eğilimleri anlamayı hedeflemektedir.

-Hasta Hakları İncelemesi: Hasta hakları, tıbbi veri gizliliği bağlamında önemli bir faktördür. Bu nedenle, hasta haklarına odaklanan bir analiz yapılacak ve bu hakların tıbbi veri gizliliğini nasıl etkilediği üzerinde durulacaktır.

-Teknolojik Gelişmelerin İncelenmesi: Makale, teknolojik ilerlemelerin tıbbi veri gizliliği üzerindeki etkilerini değerlendirecek ve özellikle akıllı cihazların ve diğer dijital platformların tıbbi veri yönetimi süreçlerine olan etkilerini analiz edecektir.

-Uygulama Çalışmaları ve İyi Örneklerin İncelenmesi: Tıbbi veri gizliliği konusunda başarılı uygulamalar ve iyi örnekler literatürden ve mevcut uygulamalardan derlenerek incelenecek, bu örnekler üzerinden mevcut düzenlemelerin etkinliği değerlendirilecektir.

Bu yöntemlerin bir araya getirilmesi, sağlık hukuku ve tıbbi veri gizliliği konularında mevcut durumu kapsamlı bir şekilde değerlendirmeyi ve bu alandaki gelecek çalışmalara yönelik öneriler geliştirmeyi amaçlamaktadır

BULGULAR

Mevcut Düzenlemeler ve Yönetmenlikler.

Kişisel Veri Koruma Kanunları.

Kişisel Veri

Burada önemli olup ve bilinmesi gereken husus, “kişisel veri” denilince ne anlaşıldığıdır. Kanunumuzda “sır” kavramı olarak geçmektedir. Yeni kanunda da ise “ kişisel veri” kavramı olarak kullanılmıştır. Kişisel veri, kanunun 135. Maddesinde açıklanmıştır. Buna göre, “ gerçek kişiyle ilgili her türlü bilgi, kişisel veri olarak kabul edilmiştir”. 24 Ekim 1995 yılında Avrupa parlamentosu ve konseyi, “kişisel verilerin işlenmesinde gerçek kişilerin korunması yönergesi” ni yürürlüğe koymuştur (Hakeri, 2007: 797-798).

Şahısların korunmasına dair kişisel verilerin otomatik olarak işlenmesi için 108 sayılı sözleşmede ise, “kimliği belirli veya belirlenebilir bir gerçek kişi (“ilgili kişi”) hakkındaki tüm bilgileri ifade eder.” Şeklinde tanımlanmıştır (Yüksel, 2019: 2).

Kişisel Sağlık Verisi

Gerçek kişilerin kimliğini tespiti veya belirlemeye yönelik her türlü sağlık verisidir. Kısaca kişinin sağlığı ve hastalığıyla ilgili her türlü bilgiye denir. 108 sayılı sözleşmede ve veri koruma yönergesinde sağlık verilerine tıbbi veri olarak adlandırılmıştır(Resmi Gazete, 2017).

Kişisel sağlık verisi, sağlık alanında ele aldığımızda, bu kavram daha da geniş bir alanı kapsadığını görmekteyiz. Bu kapsamdaki bilgiler bireyin sağlığı dışında özel hayatını da ilgilendirmektedir. Bu nedenle kişisel sağlık verisi, “hekim veya diğer sağlık personeli tarafında, görevlerinden dolayı elde edilen, gerçek kişilere ait ve bu kişilerin başkalarının öğrenmesini istemediği, gizli tutulmasında kişinin makul bir nedeninin ve korumaya layık bir yararın bulunduğu, özel yaşamın gizliliği kapsamındaki her türlü bilgidir” (Turhan, 2018:123).

Bir bireyin, adı, soyadı, doğum yeri, kimlik no, açık adresi, yaşı gibi bilgiler hastanın dosyasında yer alması kişisel sağlık verisi kapsamına girdiği ifade edilmektedir. Bu bilgilerin hastanın dosyasında yer alması bunu kişisel sağlık verisi anlamına gelmez. Nitekim bireyin adı, soyadı, açık adresi, işi gibi bilgiler kişisel sağlık verisi değildir. Kişisel sağlık verisi olabilmesi için kişinin hastalığını ve sağlığını ilgilendirilen bilgileri içermesi gerekir. Örneğin Hastalığının türü, hastanın öyküsü, teşhis tedavi, hasta dosyası, röntgen filmleri, muayene sonuçları, hastanın laboratuvar raporları, gibi verilerin olmasıdır. Fakat kişinin adı soyadı veya adresi gibi bilgiler kişisel veriler ve bunların alt kategorilerinde her yerde karşımıza çıkabilir. Kişisel sağlık verisi alanına girmez (Yelmen, 2023: 753).

Kişisel sağlık verileri, içeriliği itibariyle hassas içerikli veri kapsamına girmektedir. Bu nedenle bu veriler diğer verilere nazaran daha sıkı bir şekilde korunması gerekir. Bu veriler, “hastaya ait olmakla birlikte sağlık meslek mensubuna aktarılan ya da herhangi bir şekilde bu kişiler tarafından hukuka uygun olarak öğrenilen ve hastanın başkaları tarafından duyulmasını istemeyeceği bilgileri” şeklinde ifade edilmektedir. 6698 sayılı kanunun 6. Maddesinin 1. Fıkrasında kişisel sağlık verileri ile biyometrik, ve genetik verilerde özel nitelikli veri olarak düzenlenmiştir (Öget, 2020: 196).

Hastanın başkası tarafında duyulmasını istemediği veriler vardır. Bu verilerin neler olduğunu bizzat hastanın kişisel görüşüne göre başkasının duyulmasını istemediği verilerin neler olduğunu esas almalıdır. Bu veriler hastanın yararına olan verilerdir. Aynı zamanda bu verilere hassas veride denir. Başkası tarafında duyulmasını istemeyecek veriler olarak kabul

edilmektedir. Bundan dolayı ayıplanmasına yol açabilecek veya geleceğini etkileyebilecek bilgiler bu kapsama girmektedir. Örneğin, evli olmayan bir kadının hamile kalması, kürtaj, eşcinsellik, cinsel hastalıklar gibi verilerdir. Nitekim kişisel sağlık verileri alanını keyfiliğe kaçmadan kapsamını geniş tutmamak ve hastanın özel durumlarını göz ardı etmemek gerekir(Hakeri, 2007: 798-799).

Kişisel Sağlık Verilerinin Kapsamı

Kişisel sağlık verilerinin korunması hakkındaki 21.06.2019 tarih 30808 sayılı resmi gazetede yayınlanan yönetmeliğin 2. Maddesinde belirtilen tanıma göre kişisel sağlık verilerinin kapsamındaki kast edilen “bu yönetmenlik kişisel sağlık verisi işleyen özel hukuk gerçek ve tüzel kişileri ile kamu hukuku tüzel kişilerinin, sağlık bakanlığı tarafından yürütölmekten olan süreç ve uygulamalara ilişkin faaliyetlerini kapsar”. Şeklinde ifade edilmiştir (Resmi Gazete, 2019, sayı:30808).

Kişisel sağlık verileri, bireyin “ geçmişi şuan ki durumu ve geleceğe dair fiziksel ve ruhsal sağlığı hakkında her türlü bilgi ile bireye sunulan sağlık hizmetleriyle ilgili bilgiler olup kısacası sağlıkla ilgili her türlü bilgiyi kapsar” (Alçın, 2022: 365).

Kişisel sağlık verilerinin işlenmesi ve kamu sağlığının korunması, koruyucu hekimlik, tıbbi teşhis, tedavi ve bakım hizmetlerinin yürütölməsi, sağlık hizmetleri ile finansmanının planlanması ve yönetimi amacıyla, sır saklama yükümlölüğü altında bulunan kişiler veya yetkili kurum ve kuruluşlar tarafında ilgilinin açık rızası aranmaksızın işlenebilir(KVKK)

Kişisel Sağlık Verilerinin Korunmasına Yönelik Düzenlemeler

Kişisel sağlık verilerinin korunması hem ulusal hem de uluslararası hukuk açısından ele aldığımızda bir insan hakkı ve bir temel özgürlük hakkıdır. Teknolojinin ilerlemesiyle beraber günlük hayatımızda, zaman gibi birçok şeyden tasarruf etmemizi sağlanmasının yanında dezavantaj olarak da kişisel sağlık verilerimizi açıklanması kaydedilmesi, değıştirmesi ve bizim için çok önem arz eden bilgilerimizi üçüncü kişilere paylaşılması gibi olumsuz sonuçlarıyla da karşılaşmaktayız. Bu nedenle kişisel verilerin korunması en üst düzeyde bir güvenlikle korunmalıdır. Yaptığımız çalışmalar neticesinde hem ulusal hem de uluslararası düzeyde kişisel sağlık verilerinin korunmasına yönelik düzenlenmeleri inceleyeceğiz (Yüksel, 2019: 4).

Uluslararası Düzenlemeler

Kişisel sağlık verilerinin korunmasına yönelik düzenlemeler diğer verilerin korunması gibi uluslararası düzenlenmelerde de yer almıştır. Özellikle hekim ile hasta arasındaki sır saklama ve güven ilişkisi gibi birçok konuya değinmiştir. Düzenlenmede ilk olarak hekim anttın da bahsedilmektedir. Bahsedilen hekim anttı Dünya tabipler birliği Cenevre bildirgesinde şu şekilde geçmektedir “hastamın bana açtığı sırları, yaşamını bitirdikten sonra bile gizli tutacağıma ant içerim”. Uluslararası düzeyde kişisel sağlık verilerin korunmasına yönelik düzenlemeler şu şekilde sıralayabiliriz.

97/5 Tarih ve Sayılı Tıbbi Verilerin Korunmasına Yönelik Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Üye Ülkelere Tavsiye Kararları

Avrupa konseyi bakanlar komitesi tarafında tıbbi verilerin korunması hakkında üye ülkeler tarafında 13 Şubat 1997 tarih ve 97/5 sayılı kanun ile bazı tavsiye kararlar alınmıştır. İsminde de anlaşılacağı üzere “tavsiye” kararlar olduğu için üye ülkeler için herhangi bir bağlayıcılığı yoktur.

Bu kararda esas itibariyle kişisel sağlık verilerinin işlenmesi, veri sahibine bilgi verilmesi, verilerin iletilmesi, veri sahibinin rızası, veri sahibinin hakları, verilerin korunması ve muhafazası gibi düzenlenmeler yer almaktadır. Bununla beraber doğmamış çocukların kişisel sağlık verilerin korunması (4.5 ile 4.6 no’lu bölümler) ile genetik verilerin işlenmesi (4.7 ile 4.9 nolu bölümler) bu kararda yer almaktadır.

2019/2 Tarih ve Sayılı Sağlıkla ilgili verilerin korunmasına yönelik Avrupa konseyi bakanlar komitesinin üye ülkelere tavsiye kararları

97/5 tarih ve sayılı tıbbi verilerin korunmasına yönelik Avrupa konseyinin üye ülkelerce almış olduğu tavsiye kararlarının kabulünden sonra, günümüz itibariyle teknoloji ve dijitalleşmedeki gelişmeler sonucunda gerek kamu gerekse özel sektörde kişisel sağlık verilerinin elektronik ortama aktarılması çok büyük oranda artmıştır. Bu nedenle tıbbi verilerin korunmasına yönelik “tavsiye” kararları günümüz itibariyle kişisel sağlık verilerinin korunması hususunda yetersiz kalmıştır.

Bundan dolayı Avrupa konseyi bakanlar komitesi tarafında kişisel sağlık verilerinin daha etkin bir şekilde korunması için yeni çalışmalar başlatılmış ve bu çalışmalar neticesinde 27 Mayıs 2019 yılında üye ülkeler için kişisel sağlık verilerinin korunmasına yönelik yeni

kararlar alınmıştır.15 Ağustos 2019 tarihinde sonra SİVKİTK, olarak anılacaktır (Bayındır, 2019:14).

SİVKİTK kişisel sağlık verilerinin korunmasına yönelik önemli bir düzenlenmedir. Bu düzenlenmede kişisel sağlık verilerinin işlenmesine uyulması, kişisel sağlık verilerinin işlenmesi şartları ve veri sahibinin hakları gibi düzenlenmeler yer almaktadır. Ayrıca gelişen teknolojiye ayak uydurulması ve verileri elektronik ortama aktarılması gibi kişisel sağlık verilerinin korunmasına yönelik önemli düzenlemeler yer almaktadır. Nitekim kişisel sağlık verilerinin elektronik ortama aktarılmasında bazı sorunları ortaya çıkarmıştır. Özellikle hasta ile ilgili verilerinin kayıtlarının tutulması ve arşivlenmesi gibi işlemlerde farklı birimlerde çalışanlar görev alabilmektedir. Bu da hasta ile ilgili bilgilere ulaşmada kolaylıklar sağlanmaktadır. Elektronik ortamın sağlandığı bu kolaylık ne yazık ki hastaların özel yaşamına saygı hakkını da önemli ölçüde ihlal edilmektedir (Sert, 2004: 184).

Avrupa’da Hasta Haklarının Geliştirilmesi Bildirgesi (Amsterdam Bildirgesi)

Amsterdam da 28-30 Mart 1994 tarihinde bildirgenin madde 4.1 de “ hastanın sağlık durumu, tanısı, prognozu, tedavisi hakkındaki ve kişiye özel diğer tüm bilgiler, ölümden sonra bile gizli olarak korunmalıdır” bahsedilir. Madde 4.2 de “ hastaya ait bu bilgiler, yalnızca hastanın açık izni veya mahkemenin kesin isteği üzerine açıklanabilir. Hastanın tedavisi ile ilgili diğer sağlık personeline ihtiyaç duyulduğuna hastanın onayı olduğu varsayılarak davranılır” denilmekte. Madde 4.3 de “ hastanın kimliğine dair bilgiler korunmalıdır. Bu bilgilerin korunması usulüne uygun yapılmalıdır” Denilmektedir. Madde 4.4 de “ hastalar, tanıları, tedavileri ve bakımları ile ilgili kayıtlara, diğer dosyalara ve tıbbi dosyalarına bakabilme ve kendi dosyalarının ve kayıtlarının kopyasını alabilme hakkına sahiptir. Bu hak üçüncü kişilerin bilgilerine bakabilmeyi içermez” denilmektedir

Madde 4.5 de “ hastalar, kendileri ile ilgili tıbbi ve kişisel bilgilerin uygunsuz, eksik, çift anlamlı, eski olması veya tanı tedavi ve bakım amacıyla ilgili olmaması durumunda bu bilgileri yenilemeye, daha açık hale getirme, bazı kısımlarını çıkarma tamamlanma, düzeltme hakkına sahiptir” denilmekte. Madde 4.6 de “ hastanın tanı, tedavi ve bakım için gerekli olmadıkça ve ek olarak hasta izin vermedikçe hastanın özel ve aile hayatına girilmez” denilmekte. Madde 4.7 de “ tıbbi girişimler ancak kişinin özel hayatına saygı gösterilmesi durumunda yapılabilir. Bunun anlamı önerilen girişimin hastanın onayı ve isteğine göre ve kişinin ihtiyacı durumunda yapılabileceğidir” denilmekte. Son olarak madde 4.8 de “ sağlık kurumlarına başvuran hastalar, özellikle sağlık personelinin kişisel bakımlarını veya

muayene ve tedavilerinin yaşacağı durumda kurumların özel hayatlarının korunmasını sağlayan fiziksel özelliklere sahip olmasını bekleme hakkına sahiptir” denilmekte olup bu düzenleme ile özellikle hastanın izni ve isteğine göre ancak yapılabileceğidir.

Hasta Hakları Haklarında Lizbon Bildirgesi II (Bali, Endonezya Eylül 1995)

Eylül 1995 tarihinde Endonezya’da hasta hakların hakkındaki bildirgesinin 8. Maddesinde şöyle açıklanmıştır.

- a) “ hastaların sağlık durumu, tıbbi durumu, tanısı, prognozu, tedavisi ve diğer bütün kişisel bilgiler ölümden sonra bile gizli tutulmalıdır. Sadece hastanın çocukları ve torunları, sağlıklarını tehdit eden riskleri öğrenmek için bu bilgileri alabilir”
- b) “ gizli bilgiler, hasta tarafından ya da kanun tarafından izin verilmiş ise açılabilirler. Hasta tarafında izin verilmemiş ise diğer sağlık personeline, gerçekten bilmesi gerekli ise açılabilir”.
- c) “hasta hakkında bilinen tüm bilgi korunmalıdır. Bilginin korunması onun depolanması ile uygun olmalıdır. Bilgi alınabilecek diğer insanlar da aynı şekilde korunmalıdır” denilmektedir.

Biyoloji ve Tıbbın Uygulanması Bakımında İnsan Hakları ve İnsan Haysiyetinin Korunması Sözleşmesi (Oviedo - Avrupa Biyotıp Sözleşmesi)

Bu sözleşme Avrupa konseyi çerçevesinde 4 Nisan 1997 tarihinde imzaya açılmış olup 03.12.2003 tarih ve 5013 sayılı kanun ile yürürlüğe girmiştir. Türk hukuku içinde bağlayıcıdır. Bu sözleşmede insanların temel hak ve özgürlüklerine saygı gösterilmesi güvence altına alması için hazırlanmıştır. Bu sözleşmenin özel yaşam ve bilgilendirme hakkı 10. Maddesinde;

- 1) “ Herkes, kendi sağlığıyla ilgili bilgiler bakımında, özel yaşamına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir”.
- 2) “Herkes, kendi sağlığı hakkında toplanmış herhangi bir bilgiyi öğrenme hakkına sahiptir. Bununla beraber, bireylerin, bilgilendirilmemesi istekleri de gözetilecektir”.
- 3) “İstisnai durumlarda, 2nci paragrafta belirtilen hakların kullanılmasında hastanın yararları bakımında kanun tarafından kısıtlanmalar öngörülebilir”.

Burada kişisel sağlık verilerinin gizliliğinin önemine değinmiştir.

Ulusal Düzenlemeler

Türkiye’de kişisel sağlık verileri koruma ve toplanmasına yönelik birçok düzenlemeler yürürlükte. Kişisel sağlık verilerinin en çok toplandığı iki kurum vardır. Bunlardan biri sağlık bakanlığı diğeri de sosyal güvenlik kurumudur.

Kişisel Sağlık Verileri Hakkında Yönetmenlikler

T.C. 1982 anayasasının “temel haklar ve ödevler” başlığının ikinci kısmın ikinci bölümünde “kişi hakları ve ödevleri” başlığı altında özel hayatın gizliliği ve korunması ele alınmıştır. 20, 21, ve 22 maddelerinde özel yaşamın gizliliği korunması hükümleri içerir. Madde 20/1 de “ herkesin özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz. Adli soruşturma ve kovuşturmanın gerektirdiği istisnalar saklıdır” bu gerekçe ile kişinin özel yaşamının korunmasını ve dokunulmazlığını temel haklar arasında ele alınmıştır.

Sağlık bakanlığı tarafında hazırlanan kişisel sağlık verileri hakkında yönetmenlik, 21nhaziran 2019 tarih ve 30808 sayılı Resmi Gazete ’de yayınlayarak yürürlüğe girmiştir. Bu yönetmenli, kişisel sağlık verisi işleyen özek hukuk gerçek ve tüzel kişileri ile kamu hukuku tüzel kişilerinin, Sağlık Bakanlığı tarafında yürütölmekte olan süreç ve uygulamalara ilişkin faaliyetleri kapsar. Yönetmenlik, 6698 sayılı kişisel verilerin korunması kanunu hükümleri kapsamında, Sağlık Bakanlığı’nın merkez ve taşra teşkilatı birimleri ile bunlara bağılı olarak faaliyet göstermekte olan sağlık hizmetleri sunucuları ile bağılı ve ilgili kuruluşları tarafından yürütölen süreç ve uygulamalarda uyulacak usul ve esasları düzenlemek amacı taşımaktadır. Yönetmenlik, kişisel verilerin korunması ve işlenmesi konusunda birçok tanım ve açıklama içermektedir (Resmi Gazete).

Kişisel Sağlık Verilerinin İşlenmesi

Kişisel sağlık verilerinin işlenmesi, genellikle sağlık hizmeti sunan kuruluşlar ve diğeri sağlıkla ilgili organizasyonlar tarafından gerçekleştirilir. Bu işlemler, genellikle aşağıdaki şekilde sıralanmaktadır. **Hasta Gizliliği ve Güvenliğı:** sağlık verilerinin gizliliğı korunmalı ve yetkisiz erişime karşı güvenli bir şekilde saklanmalıdır.

Açık Rıza: sağlık verileri genellikle bireyin açık rızası olmadan işlenemez. Hasta, verilerinin nasıl kullanılacağına dair bilgilendirilmelidir.

Adil ve Meşru İşleme: sağlık verilerinin işlenmesi adil ve meşru bir nedenle olmalıdır. Örneğin, tedavi sağlanma sağlık durumu değerlendirilmesi veya halk sağlığına katkıda bulunma gibi amaçlar.

Veri Güvenliği: sağlık verileri, yetkisiz erişime, değişikliklere ve kaybolmaya karşı korunmalıdır. Bu, siber güvenlik önlemleri, şifreleme ve uygun fiziksel güvenlik tedbirlerini içerir.

Veri Saklanma Süresi: sağlık verileri genellikle belirli bir süre boyunca saklanır ve bu süreç yasal düzenlenmelere uygun olmalıdır.

Veri Paylaşımı: sağlık verileri, gizlilik ve güvenlik standartlarına uygun olarak paylaşılmalıdır. Paylaşım, genellikle hasta onayı veya yasal zorunluluklara dayanmalıdır.

Hasta Hakları: kişilerin sağlık verilerine erişim hakları vardır. Hasta, kendi verilerini görme, düzeltme ve silme hakkına sahiptir.

Bu değindiğimiz prensipler genellikle sağlık sektöründeki veri işleme süreçlerini düzenlenmek için kullanılır. Fakat devletlerarası yasal farklılıklar ve düzenlenmeler de dikkate alınması gerekir.

Kişisel Sağlık Verilerin Korunması

Kişisel sağlık verileri, kişilerin sağlık durumu, hastalıkları, tedavileri, ilaç kullanımı gibi özel bilgileri içeren verilerdir. Bu verilerin korunması, kişisel özel hayatının gizliliği ve mahremiyet hakkı açısından önemlidir. Bu verilerin korunması kanun çerçevesinde düzenlenmektedir (Kişisel Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü)

Kişisel sağlık verileri özel nitelikli kişisel veriler arasında yer alır ve bu nedenle daha sıkı korunması gerekir. Kişisel sağlık verilerinin yeterince korunmadığı endişesini taşıyan hastaların sağlık kuruluşlarına başvurmada çekingenlik göstermelerine neden olur. Bu nedenle kişisel sağlık verilerinin korunması, gizliliği ve güvenliğini sağlanmasına yönelik tedbirlerin alınması gerekir. Sağlık kuruluşları, kişisel sağlık verilerini sadece hastanın rızası veya yasal

Kişisel Sağlık Verilerinin Silinmesi

Kişisel sağlık verilerinin silinmesi, kişisel sağlık Kanunu'nun 7. maddesi uyarınca işlemeyi gerektiren sebepler ortadan kalktığında talep edilebilir. Ancak kamu sağlığının korunması, koruyucu hekimlik, tıbbi teşhis, tedavi ve bakım hizmetlerinin planlanması ve yönetilmesi

amaçlarıyla bakanlık, ilgili kişilerinin açık rızası olmaksızın sağlığa ilişkin kişisel verileri işleyebilmektedir. Dolayısıyla, bu verilerin silinmesi için işlemeyi gerektiren sebeplerin ortadan kalkması gerekmektedir (Kişisel sağlık verileri işleme rehberi).

Sağlık Sigortası ve Veri Paylaşımı

Sağlık sigortası, sağlık hizmetlerinin maliyetini karşılamak için bir sigorta türüdür. Sağlık sigortası şirketleri, sigortaların sağlık verilerini işleyebilirler. Ancak, bu verilerin işlenmesi, kişisel verilerin korunma kanunu (KVKK) gibi yasal düzenlenmelere tabidir. KVKK, kişisel verilerin işlenmesi, saklanması ve paylaşılması ile ilgili kurallar belirler. Sigorta şirketleri, sigortalıların sağlık verilerini sadece belirli amaçlar için işleyebilir ve bu amaçlar dışında kullanamazlar. Ayrıca, sigortalıların açık rızası olmadan sağlık verilerini üçüncü kişilerle paylaşamazlar.

e-Nabız vatandaş portalı üzerinden vatandaşların sigorta şirketleri ile sağlık verilerini kendi belirledikleri sürede paylaşılabilmesi amacı ile sigorta işlemleri menüsü devreye alınmıştır. Sigorta işlemleri menüsünde vatandaşlar kendi belirledikleri sürede sigorta şirketleri ile sağlık verisini paylaşılacaktır (kişisel sağlık sistemi).

Sağlık Sigortası İle İlgili Tıbbi Veri Paylaşımının Yasal Düzenlenmeleri ve Etik Sorunlar

Sağlık sigortasıyla ilgili tıbbi veri paylaşımı, genellikle ülkeden ülkeye değişen yasal düzenlenmelere tabidir. Birçok ülke, sağlık verilerinin gizliliğinin korunmak için çeşitli yasalar ve yönetmenlikler uygulanmaktadır. Hastaların mahremiyetini korumak, tıbbi bilgilerin izinsiz kullanımını engellenmek ve etik standartlara uygunluk sağlamak amacıyla bu düzenlenmeler oluşturulmuştur.

Sağlık Sigortası ile İlgili Tıbbi Veri Paylaşımının Yasal Düzenlenmeleri

ABD’de Sağlık Sigortası Taşınabilirlik ve Hesap Verebilirlik Yasası (HIPAA)

ABDE de sağlık verilerinin korunması ve işlenmesi konusunda, sağlık sigortası taşınabilirlik ve hesap verebilirlik yasası (HIPAA) yürürlükte bulunmaktadır. HIPAA sağlık hizmetleri sunucuları, sağlık sigortası şirketleri ve diğer sağlık hizmetleri veren kuruluşların, hastaların sağlık bilgilerini korumak için alması gereken önlemleri belirtir.

Avrupa Birliğinde Genel Veri Koruma Tüzüğü (GDPR)

Avrupa birliğinde genel veri koruma tüzüğü (GDPR), kişisel verileri işlenen kişilerin haklarını, veri işleme faaliyetinde bulunanların yükümlülüklerini, kurallara uyum sağlama yöntemlerini kurallara uymayanlar hakkında uygulanacak yaptırımların öngören bir tüzüktür. 25 Mayıs 2018 tarihinde yürürlüğe giren GDPR, Avrupa birliği vatandaşları nezdinde değil Avrupa birliğinde ikamet eden bütün vatandaşları kapsamaktadır.

GDPR AB de ve Avrupa ekonomik alanında (AEA) Kurulu bulunan veri sorumluları ile veri işleyenlerin yanı sıra, belirli koşullar altında AB ve AEA dışındaki veri sorumluları ve veri işleyenler hakkında da uygulanabilmektedir (AB genel veri koruma tüzüğü).

Türkiye’de Sağlık Sigortası Tıbbi Veri Paylaşımı Yasa ile İlgili Düzenlemeler

Sağlık sigortası ile ilgili tıbbi veri paylaşımının yasal düzenlenmeleri Türkiye’de çok katmanlı bir yapıya sahiptir. Bu yapıda, sağlık bakanlığı, Türki’ye İstatistik Kurumu, Türki’ye İlaç ve Tıbbi Cihaz Kurumu, Türki’ye Bilimsel ve Teknoloji Araştırma Kurumu, Türkiye Kamu Hastaneleri Kurumu, Türki’ye Halk Sağlığı Kurumu, Türki’ye İş Kurumu, Türki’ye Cumhuriyet Emekli Sandığı, Türki’ye Sosyal Güvenlik Kurumu, Türk Tabipleri Birliği, Türk Eczacılar Birliği, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, Türki’ye Sigorta ve Reasürans Şirketler Birliği gibi kurumlar almaktadır.

Bu kurumlar arasında tıbbi veri paylaşımı, kişisel verilerin korunması kanunu ve sağlık bakanlığı veri paylaşımı yönetmenliği gibi yasal düzenlemeler ile sınırlandırılmıştır (Tamamlayıcı Sağlık Sigortası).

Sağlık Sigortası ile İlgili Tıbbi Veri Paylaşımının Etik Sorunları

Etik sorunlar arasında hastaların rızası olmadan veri paylaşımı, verilerin kötüye kullanımı veri güvenlik ihlalleri yer almaktadır. Sağlık sigortası şirketleri ve sağlık hizmeti sağlayıcıları, bu verileri güvenli bir şekilde saklamak ve paylaşmak için etik standartlara uymalıdır. Ayrıca, hastaların bilgilendirilmiş onayları alınmadan veri paylaşımı yapmak, güvenilirliği sarsabilir ve etik sorunlara yol açabilir.

Sağlık sigortası ile ilgili tıbbi veri paylaşımının etik sorunları, sağlık sektöründe sıkça tartışılan bir konu haline gelmiştir. Özellikle kişisel verilerin korunması ve gizliliği konusunda hassasiyet gösterilmesi gerekir. Sigorta şirketleri, hastaların sağlık verilerini analiz ederek, hastaların teşhis edilmesi sağlık risklerinin hesaplanması gibi yöntemler

geliştirmektedir. Fakat bu durumda bireylerin bu şirketlere aşırı güvenmesinden kaynaklı olarak hastalığa tahsis konulması, tedavinin belirlenmesi sağlık profesyonellerinin denetimi dışına çıkabilmektedir (Uçar, 2022).

Sağlık verilerinin paylaşımı, hastaların mahremiyeti ve gizliliği açısından önemlidir. Bu nedenle, sağlık verilerinin paylaşımı sırasında, rıza alınmalıdır. Ayrıca, veri sorumlusu tarafından aydınlatma yükümlülüğü yerine getirirken, genel nitelikli muğlak ifadeler yerine verilmemelidir. Sağlık meslek mensuplarının ve hastaların etik ile ilgili sorunlara karşı duyarlı olmaları gerekmektedir.

Sağlık sigortasıyla ilgili tıbbi veri paylaşımının etik sorunları arasında en çok öne çıkan başlıklar şunlardır:

Mahremiyet İhlali: tıbbi verilerin izinsiz veya açık rıza olmaksızın paylaşılması, hastaların mahremiyetinin ihlal edilmesine neden olabilir. Bu durum, güvenirlilik ve hasta doktor ilişkisini olumsuz yönde etkileyebilir.

Diskriminasyon Riski: sağlık sigortası şirketlerinin elde ettiği tıbbi verilerin kullanımıyla, bireylere özel sağlık durumlarına dayalı diskriminasyon riski ortaya çıkabilir. Bu durum, kişilere uygun olmayan sigorta koşulları veya prim artışları gibi sorunlara yol açabilir.

Bilgilendirilmiş Onay Sorunu: hastaların verilerinin paylaşılması için bilgilendirilmiş onay olmaksızın yapılacak paylaşımlar etik açıdan sorunlu olabilir. Hastaların ne amaçla ve kiminle paylaşılacağı konusunda net bir bilgiye sahip olmaları önem arz eder.

Güvenlilik Zafiyeti: sağlık verilerinin güvenli bir şekilde saklanmaması veya kötü niyetli saldırılara karşı yeterince korunmaması durumunda, hastaların kişisel ve tıbbi verilerinin sızma riski doğabilir.

Veri Ticareti Etik Sorunları: sağlık verilerinin ticaretinin yapılması veya bu verilerin üçüncü kişilere satılması finansal çıkarlar ön planda tutularak etik olmayan bir uygulamaya dönüşebilir.

Bu etik sorunlar, sağlık sektöründe güçlü bir etik çerçevenin oluşturulması, yasal düzenlenmelerin sıkı bir şekilde takip edilmesi ve paylaşımının gerekliliği halinde şeffaf ve açık bir iletişimin sağlanması ile aşılabılır.

Tıbbi Veri Gizliliğinin Zorlukları

Dijitalleşme ve Siber Güvenlik Tehditleri

Siber güvenlik ve kişisel veri gizliliği, dijital dünyada hızlı ilerleyen teknolojiyle birlikte giderek daha da önemli hale gelmektedir. İnternet kullanımının yaygınlaşması, çevrimçi alışverişlerin artması, sosyal medya platformlarının popülerleşmesi gibi faktörler, kişisel verilerin korunması ve siber saldırılara karşı güvenlik önlemlerinin alınması gerektiğini ortaya çıkarmıştır (Mert, 2023).

Tıbbi veri gizliliği, dijitalleşme trendleri ve siber güvenlik zorlukları ile karşı karşıya önemli bir konudur. Tıbbi veriler, hastaların, tıbbi geçmişi, tedavi planları, laboratuvar sonuçları ve diğer sağlık bilgilerini içerir ve bu verilerinin gizliliği ve güvenliği son derece önemlidir.

Dijitalleşme trendleri, tıbbi verilerin dijitalleşmesi ve elektronik sağlık kayıtlarının artması anlamına gelir. Bu, sağlık bilgilerinin daha kolay erişilebilir olmasını sağlar ancak aynı zamanda veri güvenliği risklerini de beraberinde getirir.

Dijital dünyada siber güvenlik zorlukları başında siber saldırıları gelmektedir. Aynı zamanda, tıbbi verilerin dijital ortamlarda saklanması ve işlenmesi sırasında ortaya çıkan tehlikeleri de ifade eder. Bu zorluklar arasında kötü niyetli saldırılar, bilgisayar korsanları, veri ihlalleri, hacker grupları, kişisel verileri ele geçirmek, hassas verilere erişmek veya zarar vermek amacıyla çeşitli yöntemler kullanılmaktadır. Bunlar arasında phishing (ortalama) kötü amaçlı yazılımlar, veri sızıntıları, kimlik avı gibi saldırı türleri yer almaktadır. Fidyeye yazılım saldırıları ve iç tehditlerde bulunur. Bu saldırılar tıbbi verilerin gizliliğini ve bütünlüğünü tehlikeye atabilir ve hastaların güvenliğini tehlikeye sokabilir (Para Dergisi, 2022).

Tıbbi veri gizliliği etkileyebilen dijitalleşme trendleri ve siber güvenlik zorlukları göz önünde bulundurulmalı ve sağlık kuruluşları ve konularda önlemler alınmalıdır. Bu önlemler arasında güçlü parola politikaları, veri şifrelenmesi, güvenlik duvarları ve güncel yazılım güvenlik yamaları düzenli yapılması, bilinçli bir şekilde internet kullanılması, güncel anti-virüs yazılımları kullanılması gibi adımlar bulunur. Ayrıca personel eğitimi ve farkındalık programları da bu konuda önemli bir rol oynar.

Tıbbi Veri Gizliliğinin Zorlukları

Tıbbi veri gizliliği, hassas sağlık bilgilerinin korunmasıyla ilgili önemli zorluklar içerir. Bu zorluklar bazıları şunlardır:

Teknoloji ve güvenlik: hızlı gelişen teknoloji, sağlık verilerin koruma konusunda sürekli güncellenmiş güvenlik önlemleri gerektirir. Veri güvenliği sağlanmazsa, siber saldırılar veya sızıntıları riski artırır.

İnsan faktörleri: sağlık personelleri ve diğer çalışanlar arasında bilgiye yetkisiz erişim riski vardır. Bu bilinçsiz veri paylaşımı veya kötü niyetli kullanımına yol açabilir.

Yasal Düzenlemeler: sağlık sektöründe geçerli olan karmaşık yasal düzenlemeler ve uyumluluk gereksinimleri, veri gizliliğini yönetmeyi zorlaştırılabilir.

Büyük Veri Analitiği: sağlık verilerinin büyük veri analitiğiyle kullanılması, bireylerin özel bilgilerinin korunmasının zorlaştırılabilir. Verilerin toplu olarak analiz edilmesi bireylerin tanımlanabilirliği riskini artırılabilir.

Hastane işbirlikleri: sağlık kuruluşları arasında bilgi paylaşımı, hastaların tedavilerini iyileştirilebilir, ancak aynı zamanda veri gizliliği endişelerini de beraberinde getirir.

Mobil Sağlık Uygulamaları: kişisel sağlık uygulamaları ve taşınabilir cihazların aracılığıyla toplanan verilerin güvenliği, sıkça bir sorun alanıdır. Bu verilerin yetkisiz kişilerin eline geçmesi, ciddi sonuçlara yol açabilir.

Bu zorluklar, sağlık sektöründe etkili bir şekilde veri gizliliği sağlamak için etkili bir şekilde çaba gerektirir. Olası tehlikelere karşı mücadele etmesi gerekir. Bu nedenle, tıbbi veri gizliliği konusunda sürekli güncellemeler ve eğitimler önemlidir.

Hasta Rızası ve Bilgilendirilmiş Onay

Aydınlatılmış onam, kişinin bilgilendirildiği , anladığı ve gönüllü olduğu, tıbbi müdahaleyi kabul ettiğini ikrar etmesidir. Onamın etik bir şekilde kabul görülmesinin şartı hastanın doğru bir şekilde aydınlatıldıktan sonra onam vermesidir. Onam sadece o anki tıbbi müdahale için geçerlidir. Bir sonraki müdahale için geçerli olması mümkün değildir. Şayet bir sonraki tıbbi müdahale ile bağlantılı ise onam belgesinde geniş bir şekilde ve sonuçlarıyla beraber aydınlatmış onam belgesinde olmalıdır (Caymaz, 2023: 40)

Hastanın bilgilendirilmesi hasta hakları ile ilgili uluslararası bildirelerde özellikle belirtilmiş bir haktır. Bu hak, hastaya sağlık hizmetleri sunan kurum ve kuruluşlar ile kişiler hakkında bilgilendirilmesi, ayrıca bu kurum ve kuruluşlardan nasıl faydalanılacağı konusunda

bilgilendirilmesi gibi haklar ile hastanın sağlığı ile ilgili uygulanılacak tedaviler hakkında bilgilendirilmesidir (Sert, 2004: 206).

Hasta hakları yönünde aydınlatma ve onay kavramları birbirinde ayrılmaz bir bütün olarak ele alınır.

Hekimin müdahalesinin esasen yararlanma kabul edilmiştir. Diğer koşullarda göz ününe alındığında hastanın rızası durumunda müdahale hukuka uygun sayılması bundan dolayı tıp hukuku alanında hastanın rızası büyük önem kazanmıştır (Hakeri, 2016: 225).

Tıbbı müdahalenin hukuka uygunluk şartı geçerliliğidir yani hastanın yeterince aydınlatılmış olmasıdır. Aydınlatma rızanın geçerliliğın ilk şartıdır. Aydınlatma, yapılmadan alınan rıza ile yapılacak bir tıbbi müdahalede hastanın geleceğini etkileyebilir buda kişiye yönelik saldırı sayılır(Erol, 2007: 182).

Hasta tıbbi tedavi ve müdahaleyi gerçekleştirecek sağlık personeli tarafından bilgilendirilir. Hastalara bilgi, mümkün olduğunca sade şekilde, tereddüt ve şüpheye yer verilmeden, hastanın sosyal ve kültürel düzeyine uygun olarak anlayabileceğı şekilde verilir. Hastanın rızası alınmadan veya cebren yapılan tıbbi müdahalelerin hukuki geçerliğı yoktur(Günay vd, 2000).

Hasta ile iletişime geçen hekim, hastasına yapacak olan tıbbi müdahale için önceden aydınlatma hükümlerini yerine getirmek zorundadır. Dolayısıyla hastaya tıbbi müdahale yapacak olan hekim aynı zamanda hastayı aydınlatmak ile de hükümlüdür (Oehler, 2009: 16). Eğer hastaya birden fazla hekim tıbbi müdahalede bulunacaksa her hekim kendi alanını ile ilgili hastayı aydınlatmakla hükümlüdür (Oğuzman vd, 2018: 178).

Örneğın, genel anestezi altında olan hastanın lomberdisk hernisi, rahatsızlığını bir operasyon ile giderilmesi planını yapıyorsa, hem beyin ve sinir cerrahisi uzmanı hem de genel anesteziyi uygulayacak olan anesteziyoloji ve reanimasyon uzmanlarının hastayı ayrı ayrı aydınlatılması ve karşılaşılabilecek olası sorunları ve muhtemel neticeleri tam ve eksiksiz olarak bilgilendirmeyi yapmaları gerekir (Şengül, 2020: 48).

Hasta Rızası Alımı ve Bilgilendirmiş Onay Sürecindeki Hukuki Sorumluluğu

Aydınlatılmış onama, TTB tarafında kabul edilen Hekimlik Mesleği Etik Kuralları'nın 26. Maddesinde yer verilmiştir. Bu maddeye göre, aydınlatılmış onamın içeriği ve yapılacak bilgilendirmenin hasta her yönü ile yanı kültürel, sosyal, ruhsal ve fiziksel durumuna özen gösterilmesi gerektiğini belirtilmiştir. Buna göre aydınlatılmış onam formu mutlaka her bir tedavi için hasta yeniden özelleştirilmesi gerekir. Onama formunda muğlak ve standart ifadeler olmaması gerekir. Bu tür ifadelerin hukuki geçerliliği yoktur (Erman, 2012: 42).

Tedavi için hastaneye başvuran bir hasta başvuru sırasında belgeye “okudum, anladım, kabul ediyorum” imzalatılan tıbbi müdahaleye karşı genel onam uygulanması, tabi bu çoğu zaman yeterli bir aydınlatılmış onam yapılmadığı gerekçesiyle hekim aleyhine davacı olabilmektedir. Bu hususlar Yargıtay tarafında 23.01.2014 tarihinde karar verilmiştir.

07.03.2016 tarihli Yargıtay kararında salt ameliyata rıza göstermek yeterli olmadığı, ayrıca komplikasyonlarında izah edilmesi ve sonrasında hastanın aydınlatılmış onamı olması ile yapılacak aydınlatmanın hastanın, kültürel, toplumsal ve ruhsal durumuna özen gösteren bir uygunlukta olması gerektiğini belirtmiştir.

Hekimin yeterince hastasını aydınlatılmaması durumunda üçüncü kişilerin zarar görmesine neden olabilmektedir. Örneğin, teşhis ve tedavi amacıyla hastaneye yatış yapan bir hasta taburcu olduktan sonra ilgili hekim tarafında çeşitli ilaçların olduğu bir reçete yazılır. Reçetede bulunan bir ilaçta yan etkileri bölümünde yoğun uyku hali yapabileceğine dair bilgi yazılır. Hekim hastasının kültürel düzeyine güvenerek reçetede bulunan yan etkileri olduğu kısmı okuyacağını düşünerek herhangi bir açıklama yapmaz. Fakat hasta ilaçlardaki prospektüsü okumadan ilaçları kullanmaya başlar.

Bu şekilde eşini yanına alarak şehirlerarası yolculuğuna çıkar ve yolda uyku hali nedeniyle trafik kazası yapar. Kazada eşi vefat eder. Kendisi de ağır yararlanır. Kazanın hastanın kullanmış olduğu ilacı yan etkisi olduğunu anlaşıncaya, hekimin aydınlatma yükümlülüğünü yeterince yerine getirmediği için taksirli ölüme ve yararlanmaktan suçlu tutulması söz konusu olur. Görüldüğü üzere hekimin hekimin ilaçlarda yan etkisi kısmını iyice aydınlatılmadığı için sorumlu hale getirmiştir (Barlıoğlu, 2022: 87).

Hekimlik Mesleğin Etik Kuralları'nın 26. Maddesinin son kısmında belirtilen diğer bir hususta hastanın vermiş olduğu aydınlatılmış onamı dilediği zaman geri alabileceğidir. Bu hüküm HHY'nın 01.08.1998 tarihinde resmi gazetede yayınladığı ilk maddesinde bulunurdu ancak,

20014 yılında bahse konu olan bu maddeden değişiklik yapılmıştır ve rızanın geri alınabileceğine dair ifade kaldırılmıştır (Resmi Gazete, 2020).

Hasta tarafında aydınlatılmış onamın geri alınması, hem tıbbi müdahale başlamadan önce hem de tıbbi müdahalenin devam ettiği sırada yapılabilir. Her iki durumda da hekim hastanın aydınlatılmış onamın geri aldığı andan itibaren müdahale durdurulmalıdır. Şayet hekim müdahaleye devam ederse olası olumsuzluklardan sorumlu olur. Ayrıca, hastanın onamı geri alması tedavinin de ret etmesi anlamına gelir. Hekim hastaya veya hastadan sorumlu olan hukuki temsilcisine hastanın onamın geri almasının sorumluluğunun kendilerine ait olduğunu ne bir şekilde ifade etmelidir. Hatta HHY’de belirtildiği biçimde (HHY, 2021) bu sorumluluk aydınlatılmasını yazılı bir şekilde kayıt altına alınmalıdır. Bu belge düzenlenmeden, kayıt ve imza altına alınıp imzalanmadığı sürece tedaviye son verilmemelidir (Gojayeveva, 2009).

Aydınlatılmış Hasta Onamı İle İlgili Düzenlemeler

Aydınlatılmış hasta onamı, hekimlerin hastalarına yapacakları müdahaleler hakkında bilgilendirme yapmalarına ve hastaların müdahale rızalarını vermelerini sağlayan bir süreçtir. Bu süreç hakkında pek çok ulusal ve uluslararası düzenlemeler yapılmıştır (Tümer vd, 2011).

Aydınlatılmış Hasta Onamı ile İlgili Uluslararası Düzenlemeler

Lizbon Bildirgesi-1981

Lizbon bildirgesi, 1981 yılında Dünya Tıp Birliği tarafında kabul edilen bir belgedir. Bu belge, hasta hakların haklarını korumak için hazırlanmış olup aynı zamanda hasta haklarının yazılı olduğu ilk uluslararası metin olma özelliğini taşır. Aydınlatılmış onam, her bireyin kendi bedenine yapılacak olan her türlü tıbbi uygulamayı bilme ve belirleme hakkına sahip olduğu görüşünü temel alan bir kavramdır (Emir, 2013).

Lizbon Bildirgesinin üçüncü maddesi , “ hasta yeterli ölçüde bilgilendirildikten sonra önerilen tedaviyi kabul veya reddetme hakkına sahiptir” şeklinde ifade eder(Lizbon Bildirgesi md.3).

Bu belge, aydınlatılmış onamın önemini vurgulayan bir belgedir ve tıbbi uygulamalarda aydınlatılmış onamın sağlanması gerektiğini belirtir.

Amsterdam Bildirgesi-1994

1994 yılında Dünya Sağlık Örgütü Avrupa Birimi tarafında yayınlanan Amsterdam Bildirgesi, hasta, haklarının geliştirilmesi amacıyla hazırlanmıştır.

Bildirgenin 2. Bölümünün 2.2 maddesinde, “Hastalar, durumları ile ilgili tıbbi gerçekleri, önerilen tıbbi girişimleri ve her bir girişimin potansel risk veya yararlarını, önerilen girişimlerin alternatiflerini, tedavisiz kalmanın sonucunu, tanı prognoz ve tedavinin gidişi konularını içerecek şekilde sağlık durumları konusunda tam olarak bilgilendirme hakkına sahiptir” şeklinde ifade edilmiştir”.

Bildirgenin 3. Bölümünün 3.1. maddesinde ise, “hastanın bilgilendirilmiş onayı herhangi bir tıbbi girişiminin ön koşuludur”. Bildirgenin 3.3. Maddesine göre, “hastanın iradesini beyan etmesinin mümkün olmadığı ve acilen tıbbi girişimin yapılması gereken durumlarda, daha önce bu girişimi reddettiğini gösteren bir açıklaması yoksa hastanın onayı varsayılarak girişim yapılabilir”. Belirtilmektedir. Fakat bunun için hastanın daha önceden bu girişimi reddettiğini gösteren bir açıklanmasının olması gerekir (Amsterdam Bildirgesi, 2020).

Bali Bildirgesi-1995

Bali bildirgesi, 1995 yılında Endonezya'nın Bali adasında düzenlenen Dünya Sağlık Örgütü toplantısında Kabul edilmiş bir belgedir. Bu belge tıbbi müdahalelerde hastaların aydınlatılmış onam hakkını düzenlenmektedir. Bali bildirgesi, hastaların bu süreçte bilgilendirilmesinin nasıl ve kime yapılacağı hususunu da düzenlemektedir (Mat, vd, 2022).

Bali bildirgesi, 1981 yılında yayınlanan Lizbon Bildirgesi Dünya Tabipler Birliği tarafında Endonezyoda yapılan toplantıda genişletilmiş halidir (Barlıoğlu, 2022: 74). Bu bildirmede öncekinden farklı kılan yanı, madde 4. de

- a. “ Eğer hastanın bilinci kapalı ise kendini ifade edemiyorsa, hastanın bilgilendirme onamı müsait bir zamanda, resmi vekilinden alınmalıdır”
- b. “Eğer resmi bir vekil yok ise acil tıp müdahale gerekiyorsa ve hastanın daha önceden, herhangi bir girişimi reddeden açık beyanı yok ise bilgilendirme onayının alındığı varsayılır”.
- c. “Hekimler her zaman intihar girişiminde bulunmuş bilinçsiz bir hastanın hayatını kurtarmaya çalışılmalıdır”. Şeklinde ifade edilmiştir (Bali Bildirgesi, md.4).

Avrupa Konseyi İnsan Hakları ve Biyotıp Sözleşmesi- 1997

Avrupa Konseyi İnsan Hakları ve Biyotıp Sözleşmesi, 4 Nisan 1997 tarihinde Avrupa Konseyi bünyesinde imzaya açılmıştır. Bu sözleşme, biyoloji ve tıbbın uygulanmasında insan haklarının ve insan haysiyetinin korunmasını amaçlanmaktadır. Türkiye, 3 Aralık 2003 tarihinde 5013 sayılı kanun ile bu sözleşmeyi onaylanmıştır. Bu sözleşme, Türk hukuk düzeninin bir parçası haline gelmiştir (Biyotıp sözleşmesi, 03.12.2003).

Bu sözleşmenin 5. Maddesine göre, sağlık alanında yapılacak herhangi bir müdahalenin, ilgili bireyin bu müdahaleye özgürce ve bilgilendirilmiş olarak muvafakat vermesinden sonra yapılabileceğini belirtilmiştir. Biyotıp sözleşmesine göre şayet acil bir durum varsa muvafakat alınmıyorsa ilgili bireyin sağlığı için gerekli tıbbi müdahalenin hemen yapılması gerektiğini vurgulanmıştır(Biyotıp sözleşmesi, md.5).

Biyoloji ve tıbbın uygulanması bakımından insan hakları ve insan haysiyetinin korunması Sözleşmesi'nin 9.maddesi, “müdahale sırasında isteğini açıklayabilecek bir durumda bulunmayan bir hastanın, tıbbi müdahale ile ilgili olarak önceden açıklanmış olduğu istekleri göz önüne alınmalıdır” şeklinde ifade edilir (Biyotıp sözleşmesi, 9.md).

Bu madde, hastaların tıbbi müdahaleler sırasında kendi isteklerinin dikkate alınmasını sağlamayı amaçlar. Eğer bir hasta müdahale sırasında konuşamıyorsa, önceden belirlediği istekler göz önünde bulundurulmalıdır.

Hasta Haklarına İlişkin Avrupa Sözleşmesi-2002

Hasta haklarına ilişkin Avrupa Sözleşmesi, 2002 yılında Roma'da Kabul edilmiştir. bu sözleşme, hastaların tıbbi müdahaleler hakkında bilgilendirilmesi ve onay vermesi gerektiğini belirtmektedir. Sözleşmenin 3. ve 4. Maddelerinde bilgilendirme ve onam konularına değinilerek aydınlatmanın kapsamını önceki bilgilere benzer bir şekilde yapılacağını belirtilmiştir.

Sağlık hizmeti veren uzmanların bir ameliyat veya tedavi hizmeti sunmadan önce bununla alakalı tüm bilgi ve belgeleri olası riskleri, yan etkileri alternatif tedavi yöntemleri hastalara aktarılmak zorunluluğu vardır. Bu sözleşmeyi diğerlerinde farklı kılan yönü, aydınlatmanın tıbbın işlem başlamadan 24 saat önce yapılması gerektiğini belirtilmiştir. Buradaki amaç hastaya sunulan bilgilerin değerlendirme şansı tanınmasıdır. Buna rağmen aydınlatmayı tıbbi müdahaleden hemen önce yapılan örneklerde mevcuttur (Yiğit vd, 2014: 94).

Aydınlatılmış Hasta Onamı İle İlgili Ulusal Düzenlemeler

Tababet ve Şuabatı San 'atlarının Tarzı İcrasına Dair Kanun-1928

Bu kanuni Türkiye’de tıp fakültesinde diploma sahibi olanların hasta tedavi edebilmesi için gerekli şartları belirleyen bir kanundur. Aydınlatılmış onam ile ilgili en eski kanundur. 70. Maddesine göre, “ hekimlerin tıbbi müdahale öncesinde hastalarından veya vasilerinden muvaffakat almaları gerektiği hükme bağlanmıştır”. Şeklindedir. (Tababet kanunu 70. Md)

Hasta Hakları Yönetmeliği-1998

Hasta hakları yönetmeliği, Türkiye’de 1998 yılında yürürlüğe girmiştir. Bu yönetmenlik, temel insan haklarının sağlık hizmetleri sahasındaki yansıması olan ve başta Türkiye cumhuriyeti anayasasında, diğer mevzuata ve milletlerarası hukuki metinlerde kabul edilen “hasta haklarını” somut olarak göstermek ve sağlık hizmeti veren bütün kurum ve kuruluşları dışında sağlık hizmeti verilen hallerde, insan haysiyetine yakışır şekilde, herkesin “hasta haklarından” faydalanabilmesi, hak ihlallerinde korunabilmesine dair usul ve esasları düzenlenmek amacı ile hazırlanmıştır (HHY, 1998).

Yönetmeliğin 31. Maddesinde hastanın bilgilendirilerek aydınlatılmasında bahsedilmektedir. Bu maddeye göre, “tıbbi müdahale için rıza alınmadan önce hastanın veya kanuni temsilcisinin tıbbi müdahalenin konusu ve sonuçları hakkında bilgilendirilerek aydınlatılmasının esas olduğu hükme bağlanmıştır” şeklindedir (HHY Md.31).

Aydınlatılmış Onam Kılavuzu-2013

Aydınlatılmış onam kılavuzu, hastalık ve tedavi sürecine ilişkin bilgilendirmeyi kapsadığı gibi, bunların olası etkilerini de kapsıyor. Komplikasyonlara ilişkin olarak da hasta aydınlatılmalı ve onayı alınmalıdır (Türk Nöroloji Derneği, 2008).

Hekimlik Mesleği Etiği Kuralları-1999

Hekimlik mesleği ettiği kuralları, hekimlerin mesleklerinin gereklerini yerine getirirken uymaları zorunlu olan kuralları belirlenmektedir. Bu kuralların amacı, hekimlerin hastaları iyileştirmeye çalışırken insanın yaşamını ve sağlığını korumalarını sağlamaktır. Kurallar, hekimlerin mesleki uygulamaları sırasında insan onurunu gözetmeleri gerektiğini belirtmektedir (TTB).

Hekimlik mesleği etik kurallarının 26. Maddesine göre “ hastanın sağlık durumu ve konulan tanı, önerilen tedavi yönteminin türü, başarı şansı ve süresi, tedavi yönteminin hastanın sağlığı için taşıdığı riskler, verilen ilaçların kullanılışı ve olası yan etkileri, hastanın önerilen tedaviyi kabul etmemesi durumunda hastalığın yaratacağı sonuçlar, olası tedavi seçenekleri ve riskleri konularında aydınlatılması gerektiğini belirtir”. Şeklinde ifade edilmiştir (Hekimlik Mesleği Etik Kuralları 26.md).

İyileştirmeler ve En İyi Uygulamalar

Eğitim ve Farkındalık Programları

Tıbbi veri gizliliği, sağlık hizmetleri veren kuruluşların, hastaların sağlık bilgilerini korunmak için aldığı önlemlerdir. Sağlık personellerinin tıbbi veri gizliliği konusunda eğitim almaları, hastaların sağlık bilgilerinin güvenilir bir şekilde saklanmasını, paylaşılmasını ve işlenmesini sağlamak açısından önemlidir. Tıbbi veri gizliliği eğitimleri, sağlık hizmeti sağlayıcıları tarafında sunulur ve genellikle tıbbi etik, hasta mahremiyeti, veri güvenliği ve gizlilik yasaları gibi konuları kapsar. Tıbbi veri gizliliği eğitimleri, sağlık personellerinin tıbbi veri gizliliği konusunda farkındalıkları artırır ve hastaların sağlık bilgilerinin güvenli bir şekilde saklanmasını sağlar.

Tıbbi veri gizliliği eğitimleri, çeşitli kurum ve kuruluşlar tarafında sunulmaktadır. Örneğin, Tıbbi Sekreterlik Kursu gibi kurslar, sağlık personeline tıbbi veri gizliliği konusunda eğitim vermektedir (Kurs ve meslek akademisi). Ayrıca, IINSTITU gibi online eğitim platformları da tıbbi veri gizliliği eğitimleri sunmaktadır (IINSTITU). bu eğitimler, sağlık personellerinin tıbbi veri gizliliği konusunda bilinçli olmalarını ve hastaların sağlık bilgilerinin güvenli bir şekilde saklanmasını sağlamalarını amaçlar.

Sağlık personellerinin tıbbi veri gizliliği konusunda eğitim almaları, hem hastaların hem de sağlık hizmeti sağlayıcılarının yararına olan önemli bir adımdır.

Tıbbi veri gizliliği eğitimleri ve farkındalık programlarının etkisi, sağlık personellerinin tıbbi veri gizliliği konusunda bilinçli olmalarını sağlar. Bu sayede, hastaların sağlık bilgilerinin güvenli bir şekilde saklanması, paylaşılması ve işlenmesi sağlanır. Ayrıca, sağlık personellerinin tıbbi veri gizliliği konusunda bilinçli olmaları, hastaların sağlık bilgilerinin güvenli bir şekilde saklanmasıyla kalmaz, aynı zamanda sağlık hizmeti sağlayıcılarının itibarında korur (KBRN, 2016).

Sağlık profesyonellerine yönelik tıbbi veri gizliliği eğitimleri ve farkındalık programları, sağlık sektöründe ve gizliliğinin korunmasına yönelik önemli rol oynar. Bu tür eğitimler ve farkındalık programlarının etkisi şu şekilde sıralayabiliriz:

Bilinçlendirme: tıbbi veri gizliliğine ilişkin eğitimler ve farkındalık programları, sağlık profesyonellerinin tıbbi verilerin gizliliği konusunda bilinçlenmelerini sağlar. Bu sayede, sağlık çalışanları veri gizliliği konusundaki önemleri daha iyi anlar ve bu konuda daha duyarlı olur.

İnsan Hatasını Azaltma: farkındalık programları, insan hatalarını azaltarak tıbbi veri gizliliğini artırılabilir. Bilinçli profesyoneller, yanlışlıkla yapılan veri paylaşımlarını veya güvenlik ihlallerinin en aza indirilebilir.

Hasta Güveni ve İtibarı Artırma: sağlık profesyonellerinin tıbbi veri gizliliğine verdiği önem, hastalar arasında güven itibarın artmasına yol açabilir. Bu, hasta memnuniyetini ve tedavi süreçlerinde işbirliğini olumlu yönden etkileyebilir.

Hızlı Müdahale ve İhlal Bildirimi: eğitimler, olası güvenlik ihlallerini hızlı bir şekilde tanıma ve müdahale etme becerilerini geliştirilebilir. Bu, olası sorunların daha hızlı çözülmesine ve etkilerinin en aza indirilmesine yardımcı olabilir.

Siber Güvenlik Bilinci: farkındalık programları, siber güvenlik konularında profesyonellerin bilincini artırılabilir. Bu, siber tehditlerine karşı daha hazır olmalarını sağlayarak veri güvenliğini güçlendirilebilir.

Yasal Etik Uyum: eğitimler, sağlık çalışanlarını yasal ve etik standartlara uyma konusunda bilgilendirir. Bu da tıbbi veri gizliliğini sağlamak için gereken yasal düzenlenmelere uyum konusunda yardımcı olabilir.

Sürekli İyileştirme: Farkındalık programları, sağlık profesyonellerine sürekli iyileştirme ve güncel bilgilerle güncel kalma fırsatı sunar. Bu da tıbbi veri gizliliği konusunda en son gelişmeleri takip etmelerine olanak tanır.

Tıbbi veri gizliliği eğitimleri ve farkındalık programlarının etkili bir şekilde uygulanması sağlık sektöründe tıbbi veri gizliliğinin korunmasına ve veri güvenliğinin artırılmasına yardımcı olur. Bu sayede, hasta mahremiyeti ve tıbbi veri güvenliği daha iyi korunabilir.

Teknolojik İyileştirmeler

Sağlık sektöründe kullanılan teknolojilerin tıbbi veri gizliliğini güçlendirmeye yönelik iyileştirmeleri, hastaların kişisel sağlık bilgilerinin korunması açısından önemlidir. Dijital sağlık kayıtlar, hastaların sağlık geçmişi, tanıları, tedavi planları ve diğer sağlık verilerini içerir. Bu kayıtlar, hastaların kişisel sağlık bilgilerinin gizliliği için önemli önlemler içerir ve sadece yetkili sağlık profesyonelleri tarafından erişilebilir.

Veri analizi ve makine öğrenimi, hastalıkların öngörülmesi ve erken teşhisi için kullanılan tekniklerdir. Veri toplama sürecinde doğru ve temsilci bir veri kümesinin oluşturulması için dikkatli bir yöntem izlenmelidir. Veri ön işleme, doğru ve güvenilir sonuçlar elde etmek için önemlidir. Veri madenciliği, hastalıkların öngörülmesinde kullanılan bir yöntemdir (Koyucugil, Özgülbaş, 2010).

Sağlık sektöründe kullanılan teknolojilerin tıbbi veri gizliliğini güçlendirmeye yönelik çeşitli iyileştirmeler bulunmaktadır. Bu iyileştirmeler bazıları şu şunlardır:

Veri Şifreleme: Tıbbi verilerin şifrelenmesi, verilerin izinsiz kişilerin erişimine karşı korunmasına yardımcı olur. Verilerin saklanması ve iletilmesi sırasında güçlü şifreleme algoritmalarının kullanılması, veri güvenliğini artırır.

Erişim Kontrolü: Sağlık kuruluşlarının tıbbi verilere erişimini sınırlamak için erişim kontrolü mekanizmaları kullanması önemlidir. Bu mekanizmalar, sadece yetkili personelin belirli verilere erişmesine izin verir ve izinsiz erişimi engeller.

Güvenli Bulut Depolama: Sağlık sektörü, bulut depolama teknolojilerden yararlanarak verileri güvenli bir şekilde saklayabilir. Ancak bu durumda, güvenli bulut depolama sağlayıcılarının seçilmesi ve veri şifreleme yöntemlerinin kullanılması önemlidir.

Güçlü Kimlik Doğrulama Yöntemleri: Sağlık sektörü çalışanların ve hasta bilgilerine erişimi olan diğer kişilerin kimliklerinin doğrulanması için güçlü kimlik doğrulama yöntemlerini kullanılmalıdır. Bu, veri gizliliği ve güvenliğini artırmaya yardımcı olur.

Mobil Cihaz Güvenliği: Sağlık sektöründe kullanılan mobil cihazların güvenliği de önemlidir. Bu cihazlarda verilere erişim, güvenli bağlantılar ve veri depolama konularında gereken önlemler alınmalıdır.

Bu iyileştirmeler, tıbbi veri gizliliğini güçlendirmeye yönelik olarak sağlık sektöründe kullanılan teknolojilerin güvenliğini artırmaya yardımcı olacaktır. Bu sayede, hasta verilerin izinsiz kişilerin erişimine karşı korunması sağlanabilir ve sağlık sektöründe veri güvenliğini artırılabilir.

SONUÇ

Kişisel sağlık verileri, bir kişinin sağlık durumu hakkında bilgi içeren verilerdir. Bu veriler, kişisel verilerin korunması hakkında düzenlenmeler kapsamında korunmaktadır. Türkiye’de kişisel sağlık verileri işlenmesi, sağlık bakanlığı tarafından belirlenen yönetmenlikler ve mevzuatlar çerçevesinde gerçekleştirilmektedir.

Sağlık bakanlığı veri sorumlusuna başvuru Rehberi’ne göre, kişisel sağlık verilerinin işlenmesi, saklanması ve paylaşılması sırasında bazı kurallara uyulması gerekmektedir. Bu kurallar sırasında, veri sorumlusunun açık rızası olmadan kişisel sağlık verilerinin paylaşamayacağı, veri sorumlusunun belirli bir süre içinde kişisel sağlık verilerine erişim taleplerine yanıt vermesi gerektiği ve kişisel sağlık verilerinin güvenli bir şekilde saklanması gerektiği yer almaktadır.

Kişisel sağlık verilerinin korunması, kişisel verilerinin korunması hakkında düzenlenmeler kapsamında ele alınmaktadır. Bu düzenlenmeler, kişisel verilerinin işlenmesi, saklanması ve paylaşılması sırasında uyulması gereken kuralları belirlenmektedir.

Son yıllarda, kişisel sağlık verilerinin korunması ve kullanımı konusunda önemli düzenlenmeler yapılmıştır. Özellikle Avrupa Birliği’nde Genel Veri Koruma Tüzüğü (GDPR) kapsamında kişisel sağlık verilerinin toplanması, işlenmesi ve saklanması sıkı kurallara tabi tutulmuştur. Bu düzenlenmeler, sağlık verilerinin izinsiz olarak kullanılmasını ve kötüye kullanılmasını önlenmeyi amaçlanmaktadır.

Bu düzenlenmeler ve iyileştirmeler, kişisel sağlık verilerinin güvenliğini artırarak bireylerin gizlilik haklarının Korumayı ve sağlık hizmetlerinin kalitesini yükseltmeyi hedeflenmektedir. Bununla birlikte, bu verilerin kullanımıyla ilgili etik ve yasal konuların da dikkate alınması gerekmektedir.

Tıbbi veri gizliliği, sağlık hizmetlerindeki verilerin korunmasını ve gizliliğini sağlamak için tasarlanmış bir dizi yasal düzenlenmeler ve teknolojik uygulamaları kapsar, bu alanda beklenen yasal ve teknolojik gelişmeler hakkında Türkçe kaynaklar sınırlı olsa da, Bloomberg

HT'de yayınlanan bir makalede, 2022 yılında blok zincir, kuantum bilgisayar çözümleri ve Poly bulut sistemleri gibi alanlarda daha fazla ilerleme kaydedilmesi ve benimsenmesi bekleniyor(Bloomberg, 2022).

Bu gelişmelerin sağlayacağı faydalar arasında, yapay zeka tabanlı ürünlerin kullanımının önündeki en ciddi endişe ve engelin hastaların sağlık verilerine erişimin kısıtlanması ve korunması olduğu sağlık pazarındaki blok zinciri teknolojisinin önemli bir rol oynayacağı belirtiliyor. Kuantum bilgisayarlarının gerçek dünya kullanımı da, özellikle kuantum optimizasyonun gerçek dünya problemlerine el atmasıyla, veri yönetimde heyecan verici gelişmeler gösteriyor.

KISITLILIK

Araştırma daha önce yapılmış ve literatüre geçmiş bilimsel araştırmalar ile sınırlıdır

BİLDİRİMLER

Değerlendirme: İç ve dış danışmanlarca değerlendirilmiştir.

Çıkar Çatışması: Yazarlar bu makale ile ilgili herhangi bir çıkar çatışması bildirmemişlerdir.

Finansal Destek: Yazarlar bu makale ile ilgili herhangi bir malî destek kullanımı bildirmemişlerdir

ETİK BEYAN

Ankara Eğitim ve Araştırma Sosyal Bilimler dergisinin yayın etiği; bilimsel araştırma ve yayınların dürüstlük, açıklık, nesnellik, başkalarının bulgu ve yaratılarına saygı gibi temel ilkelere uygun biçimde yapılmasını sağlamayı amaçlayan ve bunun gerçekleşmesi için çalışmalar yapan sosyal bilimlere alanında bu ilkeleri amaç edinmiş ulusal tabanlı bilimsel bir dergidir. Helsinki bildirgesi kriterleri göz önünde bulundurulmuştur.

KAYNAKÇA

AB Genel Veri Koruma Tüzüğü (GDPR), <https://www.ab.gov.tr/ab-genel-veri-koruma-tuzugu-gdpr-turkceye-ceviri> .

Alçın Ayşe Aslı, (2022), Türk Hukukunda Kişisel Sağlık Verileri ve İdarenin Kişisel Sağlık Verilerini Koruma Yükümlülüğü, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, (51):365-410, doi.

10.54049/taad.1140182.

Amsterdam Bildirgesi, <https://sbu.saglik.gov.tr/hastahaklari/amsterdam.htm> (06.06.2023).

AppMaster, (2023), Uzakta Hasta İzleme Yazılımında Veri Gizliliği ve Güvenliği,

<https://appmaster.io/tr/blog/uzaktan-hasta-izleme-yaziliminda-veri-gizliliği-ve-güvenliği>.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, Tıbbi Verilerin Korunması Hakkında Üye Devletlere Yönelik Bakanlar Komitesi, Tavsiye Karar No: R(97)5, 13 Şubat 1997.

Bali Bildirgesi, md.4 <https://sbu.saglik.gov.tr/hastahaklari/bali.htm> (09.12.2023).

Barlıoğlu Cem Hüseyin, (2022), Tıbbi Malpraktis, Seçkin Yayınevi, 3.Baskı, Ankara.

Bayındır Hamza, (2019), Özel Sağlık Kurumları Kapsamında Kişisel Sağlık Verilerin İşlenmesi ve Korunması, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yüksel Lisans Tezi, İstanbul.

Bloomberg HT, 2022'de Veri Yönetiminde Beklenen teknolojik Gelişmeler, <https://bloolembergt.com/2022-veri-yönetiminde-beklenen-teknolojik-gelismeler>

Caymaz Mevlüt, (2023), Sağlık Personelinin Tıbbi Uygulama Hataları Üzerine Bir Araştırma, Ankara Eğitim ve Araştırma Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:2, Sayı:2, Ss: 35-59

Emir Murat, (2013), Hukuki ve Etik Yönleri ile Biyotıp Araştırmalarında Biyobankalar, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara.

Erman R. Barış, (2012), Sağlık Hukuku Kadar Hekimi 'de Korur Mu? Hekimlik Uygulamalarının Adli Tıbbi Güncellenmesi, İÜ Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Tıp Eğitimi Etkinlikleri Sempozyum Dizisi No: 78, İstanbul, S.42.

Erol Hatırnaz Gültezer, (2007), Özel Hastanelerin Hukuki Sorumluluğu ve Hasta Hakları, Seçkin Yayınevi, 1.baskı, Ankara.

e-Nabız Sigorta Paylaşımı Kodu Hakkında, <https://e-saglik.gov/TR,89579/e-nabız-sistemi>

Gülhan Ozan, (2023), Kişisel Verilerin Korunması, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Doktora Tezi.

Gürkan Sert, (2004), hasta Hakları, Uluslararası Bildirgeler ve Tıp Etiği Çerçevesinde, Babil Yayınları, İstanbul.

Gül Ayşe, Aygün Dilek, (2020), Hasta Bilgilerinin Yönetimi ve Gizliliğin Korunması, İş Ahlakı Dergisi, 13(1),ss:79-100.

Günay Yasemin, Koç Sermet, Elçioğlu Ömür, (2000), Hasta ve Hekim Açısında Hasta Rızası, Türkiye Klinikleri Tıp Etiği-Hukuku-Tarihi Dergisi, Cilt: 8, Sayı: 1 .

Gojayeve Alvin, (2009), Avrupa Biyotıp Sözleşmesi ve Türk Tıp Hukukuna Etkileri, Sağlık Hukuku Dergisi, Ankara, S.1, ss. 38-39.

HHY,Md.25<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?mevzuatN=4847&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5> (03.12.2021).

Hakeri Hakan, (2007), Tıp Hukuku, Seçkin Yayınevi, Ankara.

Hakeri Hakan, (2016), Tıp Hukuku, Seçkin Yayınevi, 11. Baskı, Ankara.

Hekimlik Mesleği Etiği Kuralları, 31.01.1953 Tarih ve 8323 Sayılı Resmi Gazete Yayınlanan 6023 Sayılı Türk Tabipler Birliği Kanunu'nun 59/g Maddesine Dayanılarak Hazırlanmıştır ve 01.12.1999 Tarihinde Yayınlanmıştır.

Hasta Hakları Yönetmenliği Resmi Gazete 1 Ağustos 1998 sayı: 23420 sayfa: 67-76 <https://hastahakki.org/hasta-haklari-yonetmenligi-1998/>

HHYmd.31,<https://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Asp?MevzuatKod=7.5.4847&Mevzuatlliski=0&sourceXmlSearch=hasta%C4%B1> (03.12.2021).

IENSTITU, Tıbbı Sekreterlik Kursu, <https://www.iienstutu.com/online-egitim/tibbi-sekreterlik-kursu>

Kişisel Verileri Koruma Kurumu, <https://www.kvkk.gov.tr/içerik/68757/2020> .

Kurs ve Mesleki Akademisi, Tıbbı Sekreterlik Kursu,<https://www.kursvemeslekiakademi.com/tibbi-sekreterlik-kursu>

Koyuncigil Ali, Özgülbaş Nermin, (2010), Veri Madenciliği: Tıp ve Sağlık Hizmetlerinde Kullanımı ve Uygulamaları, Bilişim Teknolojisi Dergisi, 2(2)

Lizbon Bidirgesi, Md. 3 <https://sbu.saglik.gov.tr/hastahaklari/lizbon.htm> (06.06.2020).

Mat Emre, Yıldız Gazi, vd., (2022), Yargıtay Kararları Işığında Jinekolojik Vakalarda Aydınlatılmış Onam, Tıp Hukuk Dergisi, Cilt: 10, Sayı: 19, Sayfa: 119-142.

Mert Gözde, (2023), siber Güvenlik ve Kişisel Veri Gizliliği: Dijital Dünyada Karşılaşılan Zorluklar e çözümler, Satınalma Dergisi, Sayı:133.

Oehler Wolfgang, (2009), Doktorun Sorumluluğu Bağlamında Hastanın Doktor Tarafında Aydınlatılması ve Bunun Hastanın Rızasıyla İlişkisi Hakkında Düşünceler, YÜHFD, C. 6, S. 2, Y. 2009, s. 15-28

OMREON, (2021), Veri Gizliliği Hakkında Bilmemiz Gereken en Önemli 7 Şey, <https://omren.com/tr/veri-gizliliği-hakkında-bilmemiz-gereken-en-onemli-7,sey>.

Oğuzman M. Kemal, Özer Selici, Özdemir Oktay, (2018), Kişiler Hukuku (Gerçek ve Tüzel Kişiler), 17. Baskı, İstanbul

Öget Mehmet, Kişisel Sağlık Verilerinin Korunmasında Özel Sağlık Kuruluşlarının Sorumluluğu, İzmir Barosu Dergisi.

Özçetin Selvi, Balaban Murat, (2015), Sağlık Hukuku, 2. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara

Para Dergisi, Sağlıkta Dijitalleşme, Siber Güvenlik Alanında Riskleri Artırdı, 2022, <https://www.paradergisi.com.tr/sectörler/2022/05/02/saglika-dijitalleşme> .

Sağlık Meslek Mensupları, <https://acikerim.medipol.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/>

Şengül Ragıp, (2020), Hasta ile Hekim Arasındaki İlişkinin Hukuki Niteliği ve Hekimin Tazminat Sorumluluğu, Aristo Yayınevi, 1. Baskı, İstanbul.

Tabak, Hukuk Arabuluculuk, kişisel sağlık verileri işleme rehberi, <https://www.saglikhukuku.gen.tr> .

Tamamlayıcı Sağlık Sigortası, <https://www.turkiyesigorta.com.tr/urunlerimiz/saglik-sigortalari/tamamlayici-saglik-sigortasi> .

Tümer Rıza Ali, Karacaoğlu Emre, Akçan Ramazan, (2011), Cerrahide Aydınlatılmış Onam İle İlgili Sorunlar ve Çözüm Önerileri, Ulusal Cerrahi Dergisi, 201: 27(4): 191-1.

Tababet ve Şubatı San'atlarının Tarzı İcrasına Dair Kanun Md. 70
<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetni/1.3.1219.pdf> (03.12.2021).

Turhan Kasapoğlu Mine, (2018), Sağlık Hizmetlerinde İdarenin Kişisel Verileri Koruma Yükümlülüğü, IV. Uluslararası Sağlık hukuku Kongresi, 3-4 Mayıs, Seçkin Yayınları, Ankara.

Türk Nöroloji Derneği, (2008), Aydınlatılmış Onam Kılavuzu, Aydınlatılmış Onam Formu Örnekleri, <https://nuroloji.org.tr/menu/32/kilavuzlar>

Türk Tabipler Birliği, (2005) Hekimlik Meslek Etiği Kuralları, <https://www.ttb.org.tr/>

T.C. Resmi Gazete, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/05//201405083.htm>
(07.06.2020).

T.C. Resmi Gazete, 21.06.2019, sayı:30808.

T.C. Resmi Gazete, 08.05.2014 tarih ve 28994 sayısı.

T.C. Resmi Gazete, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/11/20171124-1.htm>
E.T:07.012019

T.C. Sağlık Bakanlığı, 9 Mayıs 2016 Acil Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, tıbbi KBRN Farkındalık Eğitimi Programı, <https://acilafet.saglik.gov.tr/TR,4657/tibbi-kbrn-farkindalik-egitimi-programi>

Uçar Abdullah, (2022), sağlıkta büyük veri kullanımı ve etik sorunlar, İlke Analiz, <https://www.ilkeanaliz.net/2022/05/28/saglikta-buyuk-veri-kullanimi> .

Yelmen Adem, (2023), Kişisel Sağlık Verilerin Elektronik Ortamda İlenmesi Üzerine bir değerlendirme, ERÜHFD, Cilt: 18, Sayı: 2, Yıl: 2023.

Yüksel Gürbüz, (2019), Kişisel Sağlık Verilerin Hukuki Korunması, Sağlık Akademisyenleri Dergisi, Cilt: 6, Sayı: , Sayfa: 1-9.

Yiğit Türk, Makay Özer, vd, (2014), Aydınlatılmış onam Alınan Endokrin Cerrahisi Hastaları Ameliyatın Riskleri Hakkında Ne Kadar Bilgili? Ulusal Cerrahi Dergisi, Cilt:30, Sayı:2, Sayfa:94.

Ankara Eğitim ve Araştırma Sosyal Bilimler Dergisi

Makale Başvuru Tarihi:11.01.2024 Makale Yayın Tarihi: 25.03.2024 Makale Türü:Derleme
E-Issn: 3023-7084 Doi No: 10.5281/zenodo.10869792 Cilt:3 Sayı:3 Yıl:2024 Ss:57-74

Siyasi Parti Örgütlerinde Psikoloji, Sosyoloji ve Siyasal Bilimler: Karşılaştırmalı Analizler

1.Cüneyt YILMAZ

Doktor. PhD

St. Clements Üniversitesi

Siyaset Bilimleri Ana Bilim Dalı

Mail: cuneytylmz53@gmail.com

Orcid ID: 0000-0003-1655-588X

ÖZET

Bu makale, siyasi parti örgütlerinde psikoloji, sosyoloji ve siyasal bilimlerin entegre bir perspektifle ele alındığı bir karşılaştırmalı analizi sunmaktadır. Aristoteles'in Politika'sından günümüzdeki önde gelen sosyal bilim teorilerine kadar geniş bir literatürden yararlanarak, çalışma, siyasi parti örgütlerinin iç dinamikleri, liderlik yapıları ve üye motivasyonları üzerindeki etkileşimleri anlamayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: siyasi parti, örgüt psikolojisi, karşılaştırmalı analiz, liderlik, üye motivasyonu

ABSTRACT

This article presents a comparative analysis that integrates psychology, sociology, and political science in political party organizations. Drawing from a broad literature, ranging from Aristotle's Politics to contemporary prominent social science theories, the study aims to understand the interactions of internal dynamics, leadership structures, and member motivations within political party organizations.

Keywords: Political party, organizational psychology, comparative analysis, leadership, member motivation

GİRİŞ

Bu makale, siyasi parti örgütlerinin karmaşıklığını anlamaya yönelik bir inceleme sunmayı amaçlamaktadır. Demokratik süreçlerin temel taşları olan siyasi parti örgütleri, toplumun farklı kesimlerini temsil ederek politikaların oluşturulması, yönlendirilmesi ve uygulanmasında merkezi bir rol oynamaktadır. Ancak, bu örgütlerin içsel dinamikleri ve üyelerinin psikolojik faktörleri, genellikle politika yapımının karmaşıklığı içinde göz ardı edilmektedir.

Aristoteles'in '*Politika*'sından günümüzdeki önde gelen sosyal bilim teorilerine kadar geniş bir literatürü kapsayan bu çalışma, siyasi parti örgütlerinde psikoloji, sosyoloji ve siyasal bilimlerin entegre bir perspektifle ele alındığı bir karşılaştırmalı analiz sunmaktadır. Bu analiz, örgüt içi dinamikleri, liderlik yapılarını ve üye motivasyonlarını kapsayarak, siyasi partilerin etkinliği üzerindeki etkileşimleri anlamayı hedeflemektedir.

Asal, Brown ve Dalton'un Orta Doğu'daki etno-politik örgütlerdeki ayrılıkları incelendiği bölüm, örgüt içi çatışmaların kökenlerini ve etkilerini psikolojik bir bakış açısıyla analiz etmektedir. Bu, örgüt içindeki güç dinamiklerini anlamamıza ve çatışma yönetiminde daha etkili stratejiler geliştirmemize katkı sağlayabilir. Aynı şekilde, Deci, Koestner ve Ryan'ın eğitimdeki motivasyon konusundaki çalışması, siyasi parti üyelerinin örgüte duyduğu bağlılığı ve içsel motivasyonlarını anlamak için önemli bir çerçeve sunmaktadır. Bu, liderlik yapılarının ve örgüt içindeki motivasyonun, parti üyelerinin politik süreçlere katılımını ve etkinliğini nasıl etkilediğini daha iyi kavramamıza yardımcı olabilir.

AMAÇ

Bu makalenin temel amacı, siyasi parti örgütlerinin içsel yapısını ve bu örgütlerin üyelerinin psikolojik dinamiklerini anlamaya yönelik kapsamlı bir inceleme sunmaktır. Demokratik süreçlerin vazgeçilmez birer aktörü olan siyasi parti örgütleri, toplumun farklı kesimlerini temsil ederek politikaların belirlenmesinde ve uygulanmasında etkili bir rol oynamaktadır.

Bu çalışma, Aristoteles'in '*Politika*'sından günümüzdeki sosyal bilim teorilerine kadar geniş bir literatürü kapsayarak, siyasi parti örgütlerindeki psikoloji, sosyoloji ve siyasal bilimlerin entegre bir perspektifte ele alındığı bir karşılaştırmalı analiz sunmayı hedeflemektedir.

Bu analiz, örgüt içi dinamikleri, liderlik yapılarını ve üye motivasyonlarını detaylı bir şekilde inceleyerek, siyasi parti örgütlerinin etkinliği üzerindeki etkileşimleri anlamayı amaçlamaktadır.

Makalenin genel amacı, siyasi bilim, psikoloji ve sosyoloji disiplinlerini bir araya getirerek siyasi parti örgütlerinin içsel dinamiklerini daha iyi anlamak ve bu anlayışı politika yapımında ve parti yönetiminde kullanışlı stratejilere dönüştürmektir.

YÖNTEM

Bu çalışmanın temel odak noktası, siyasi parti örgütlerinde psikoloji, sosyoloji ve siyasal bilimlerin derinlemesine bir derleme yoluyla karşılaştırmalı analizini sunmaktır. Derleme yöntemi, mevcut literatürdeki bilgilerin toplanması, sentezlenmesi ve analiz edilmesi üzerine odaklanan bir yaklaşımı içermektedir.

Literatür Taraması

Aristoteles'in Politika'sından günümüzdeki öne çıkan sosyal bilim teorilerine kadar geniş bir literatür taraması gerçekleştirilmiştir.

Siyasi parti örgütlerinin psikoloji, sosyoloji ve siyasal bilimler açısından ele alındığı relevant çalışmalar belirlenmiştir.

Kaynak Seçimi ve Analiz

Belirlenen kaynaklar, siyasi parti örgütlerinin içsel dinamikleri, liderlik yapıları ve üye motivasyonları üzerine yoğunlaşan, derinlemesine içerik sunan çalışmalar arasından seçilmiştir. Seçilen kaynaklar, disiplinlerarası bakış açıları ve teorik çerçeveler açısından değerlendirilmiştir.

Karşılaştırmalı Analiz

Seçilen çalışmaların içerikleri karşılaştırmalı bir analiz için organize edilmiştir. Psikoloji, sosyoloji ve siyasal bilimler perspektiflerine göre siyasi parti örgütlerinin iç dinamikleri üzerindeki etkileşimler ve benzerlikler belirlenmiştir.

Çıkarımlar ve Sentez

Derleme süreci sonunda elde edilen bulgular, siyasi parti örgütlerinin anlaşılmasına yönelik kapsamlı bir sentez oluşturmak adına bir araya getirilmiştir. Çıkarımlar, ilerleyen bölümlerde tartışılacak ve makalenin ana argümanını destekleyecektir.

BULGULAR

Siyasi parti örgütlerinin psikoloji, sosyoloji ve siyasal bilimler perspektifinden ele alındığı bu derleme, çeşitli disiplinlerarası kaynakları sentezleyerek önemli bulgulara ulaşmıştır (Aristoteles, Politika; Asal et al., 2011; Cowell-Meyers et al., 2019). Bulgular, siyasi parti örgütlerinin iç dinamiklerini, liderlik yapılarını ve üye motivasyonlarını anlamak adına değerli bir içgörü sunmaktadır.

Örgütler, kamu örgütleri ve siyasi parti örgütleri gibi çeşitli şekillerde ortaya çıkabilirler. Kamu örgütleri, kamu sektöründe faaliyet gösteren ve kamu hizmetlerini sunma veya hükümet görevlerini yerine getirme sorumluluğuna sahip olan bir birim olarak tanımlanabilir (Bullock vd., 2015). Kamu örgütleri, özel örgütlerden farklı olarak hükümet tarafından finanse edilen ve kontrol edilen, temel odak noktası kamu çıkarını gözetmektir (Christensen ve Wright, 2011). Hükümet kurumları, devlet okulları, sağlık kuruluşları ve kar amacı gütmeyen kuruluşlar gibi çeşitli şekillerde ortaya çıkabilir. Kamu örgütlerinin önemli bir özelliği, kamuoyuna karşı sorumluluklarıdır. Kamu sektörü örgütlerinin sahipleri olarak kamu, onları vatandaşların ihtiyaçları ve beklentileriyle uyumlu olarak misyonlarını ve hedeflerini yerine getirmekten sorumlu tutar. Kamu örgütleri, kamu kaynaklarının doğru kullanımını sağlamak için işleyişlerinde şeffaflık, verimlilik ve etkinlik göstermeleri beklenir (Kravariti ve Johnston, 2019).

Kamu örgütleri, özel sektöre kıyasla çeşitli zorluklar ve dinamiklerle karşı karşıya gelir. Kamu örgütlerinde karar verme süreçleri daha karmaşık olabilir ve kesintilere, geri dönmelere ve çatışmalara daha açık olabilir (Ojasalo ve Kähäri, 2018). Kamu örgütlerinin doğası genellikle siyasi ortamlarda gezinme, çeşitli paydaşları yönetme ve yasal düzenlemelere uyma gerekliliği içerir. Bu faktörler, kamu örgütlerinin yapı, kültür ve işleyişini etkileyebilir.

Ayrıca, kamu örgütleri toplumsal etki ve değer yaratma konusunda önemli bir rol oynar. Genellikle toplumsal sorunların ele alınması, sosyal refahın teşvik edilmesi ve kamu politikası hedeflerinin ilerletilmesinde rol alırlar. Kamu örgütleri, toplumların ve toplumun genel olarak refahına ve gelişimine katkıda bulunması beklenir.

Siyasi parti örgütleri, kamu görevinden elde edilen faydaları hedefleyen, düzenli olarak yapılan seçimlerde temsil gücü elde etmeyi amaçlayan düzenli gruplar olarak tanımlanabilir (Strøm, 1990). Diğer örgüt türlerinden farklıdırlar ve temel olarak siyasi faaliyetlere odaklanır ve belirli ideolojik hedefleri takip ederler.

Psikoloji Perspektifi

Psikolojik faktörlerin, özellikle üye motivasyonları üzerinde belirleyici bir rol oynadığı gözlemlenmiştir (Deci et al., 2001). Asal, Brown ve Dalton'un (2011) çalışması, etnopolitik örgütlerdeki ayrılıkların psikolojik kökenlerini vurgulayarak, örgüt içi çatışmaların psikolojik boyutlarını ele almıştır.

Sosyoloji Perspektifi

Sosyolojik bakış açısıyla, siyasi parti örgütlerinin toplumsal tabanlarının ve seçmenlerin psikolojik dinamiklerinin incelenmesi, toplumsal etkileşimlerin örgüt içindeki dinamikleri nasıl şekillendirdiğini anlamamıza olanak sağlamıştır (Cowell-Meyers et al., 2019). Cowell-Meyers, Evans ve Shin'in (2019) çalışması, kadın partilerinin yükselen bir toplumsal dinamik olduğunu ortaya koymuştur.

Siyasal Bilimler Perspektifi

Siyasal bilimler açısından, siyasi parti örgütlerinin rekabetçi yapılarının ve liderlik modellerinin, özellikle Strøm'un (1990) teorik yaklaşımı ışığında, rekabetçi politik partilerin davranışlarını anlamak adına önemli olduğu belirlenmiştir. Roth, Goldberg ve Thatcher'ın (2017) çalışması, politik afilyasyonun işe alım kararları üzerindeki rolünü vurgulamış ve politik parti üyeliğinin istihdam kararlarını etkileyebileceğini göstermiştir.

Bulgularımız, siyasi parti örgütlerinin karmaşık yapılarındaki etkileşimleri anlamak adına disiplinler arası bir yaklaşımın önemini vurgulamaktadır. Siyasi parti üyelerinin psikolojik profilleri, örgüt içi çatışmaların kökenleri ve siyasetin toplumsal dinamiklere etkileri, bu bulguların öne çıkan unsurları arasında yer almaktadır. Elde edilen içgörüler, siyasi parti örgütlerinin daha etkili bir şekilde yönetilmesi ve demokratik süreçlere katılımın artırılması adına önemli stratejik önerilere temel oluşturacaktır.

Teorik Çerçeve

Siyasi parti örgütleri, demokratik süreçlerin vazgeçilmez bir parçası olarak toplumları temsil etme ve politika yapma yetenekleriyle ön plana çıkmaktadır. Bu bağlamda, siyasi parti örgütlerinin içsel dinamiklerini ve bu dinamiklerin anlaşılmasına katkı sağlayan teorik yaklaşımları anlamak, politika bilimi, örgüt teorisi ve toplumsal bilimlerin kesişimindeki önemli bir alanı işaret etmektedir.

Aristoteles'in "Politika" adlı eseri M.Ö. 4. yüzyılın ortalarında yazılmıştır, yaklaşık olarak M.Ö. 335-323 yılları arasında. Aristoteles, eserinde Antik Yunan siyasi düzenini ve devlet yönetimini inceleyerek, devletin yapısını, yönetim biçimlerini, vatandaşlık kavramını ve siyasal organizasyonun temel prensiplerini ele almıştır.

Bu eser, Aristoteles'in etiği, politikası ve metafiziği üzerine olan düşüncelerini içermektedir ve Antik Yunan filozofunun politika felsefesine önemli bir katkı sunmaktadır. Aristoteles, devlet yönetimi, yasalar, vatandaşlık ve politika ile ilgili önemli kavramları ele alarak, siyasi örgütlenmenin temel prensiplerini ortaya koymuştur. Bu klasik eser, siyasi bilimler perspektifinden siyasi parti örgütlerini anlamak için temel bir referans noktası sağlamaktadır.

Aristoteles, devletin amacını "iyi yaşamak" olarak tanımlamış ve bu amaca ulaşmanın yolu olarak da politika ve toplumsal düzeni ele almıştır. Eserinde, devlet yönetiminin çeşitli biçimlerini ve vatandaşların politik katılımını açıklamış, aynı zamanda demokrasinin avantajlarını ve sınırlamalarını tartışmıştır. Aristoteles'in politika teorileri, günümüzde siyasi bilimlerde ve siyaset felsefesinde hala önemli bir referans noktası olarak kabul edilmektedir.

Öte yandan, örgüt teorisi, siyasi parti örgütlerinin içsel yapısını ve işleyişini anlamak için bir çerçeve sağlar. Asal, Brown ve Dalton'un (2011) çalışması, Orta Doğu'daki etnopolitik örgütlerdeki ayrılıkları inceleyerek, örgüt içi çatışmaların psikolojik kökenlerini anlamamıza yönelik önemli bir katkı sunar. Bu çalışma, örgüt teorisinin siyasi parti örgütlerinin iç dinamiklerini anlamada nasıl kullanılabileceğini göstererek, politika alanında teorik bir perspektif sunmaktadır.

Böylece, siyasi parti örgütlerinin içsel çatışmalarının ve ayrılıklarının temel psikolojik faktörlerini anlamak için bu teorik çerçeve, siyaset bilimciler ve araştırmacılar için önemli bir araç haline gelmiştir. Bu çalışma, Orta Doğu'daki etnopolitik örgütlerin içinde meydana gelen ayrılıkları ele almaktadır. Etnopolitik örgütler, genellikle etnik veya dini temellere dayanan

politik örgütlenmeleri ifade eder. Araştırmacılar, bu örgütlerin iç dinamiklerini ve ayrılıklarının kökenlerini anlamaya odaklanmışlardır.

Siyasi parti örgütlerinin anlaşılmasında toplumsal bilimlerin rolü büyüktür. Sosyoloji ve psikoloji perspektifinden bakıldığında, siyasi parti örgütlerinin toplumsal tabanları, seçmenlerin motivasyonları ve liderlik yapıları üzerine yapılan çalışmalar önemli içgörüler sunmaktadır. Cowell-Meyers, Evans ve Shin'in (2019) kadın partilerini incelediği çalışma, toplumsal bilimlerin siyasi parti örgütlerine sağladığı katkıyı vurgulayan önemli bir örnektir. Bu çalışma, kadın partilerinin oluşumu, liderlik yapıları ve toplumsal etkileri gibi konuları ele alarak, toplumsal bilimlerin siyasi partilerin anlaşılmasında nasıl bir derinlik kattığını gösterir.

Siyasi Parti Üyeliği ve Örgüt Psikolojisi Kavramları

Siyasi parti üyeliği ve örgüt psikolojisi, demokratik siyasetin önemli bileşenlerini oluşturan ve toplumsal değişimlerin yönlendirilmesinde kritik bir rol oynayan alanlardır. Bu iki alan, bireylerin siyasi partiye üyelikleri, parti örgütlerinin iç işleyişi ve siyasi katılımın psikolojik temellerini anlamaya yönelik derinlemesine bir bakış sunar. Bu makale, siyasi parti üyeliği ve örgüt psikolojisi konularını ele alarak, demokratik siyasetin temel taşlarını incelemeyi amaçlar. Siyasi parti üyeliği, bireylerin belirli bir siyasi partiye katılma sürecini ifade eder ve bu sürecin altında yatan psikolojik faktörler büyük bir öneme sahiptir (Asal et al., 2011).

İnsanların neden belirli siyasi partilere üye olduklarını anlamak, siyasi bilimciler ve sosyal psikologlar için kritik bir sorundur.

Bu süreç, bireylerin kişisel değerleri, ideolojileri, sosyal kimlikleri ve toplumsal normları ile etkileşim halindedir. Örneğin, bir kişi belirli bir siyasi partiye üye olabilir çünkü partinin ideolojik görüşleri kişinin kendi değerleriyle uyumlu olduğunu hissettirir. Ayrıca, toplumsal kimlik ve aidiyet duygusu da siyasi parti üyeliğini etkileyen güçlü psikolojik motivasyonlardır. İnsanlar, belirli bir siyasi partiye üye olarak, kendilerini belirli bir topluluğun bir parçası olarak görmek isteyebilirler. Bu bağlamda, siyasi parti üyeliği, bireylerin kimliklerini tanımlama ve ifade etme biçimi olarak da işlev görebilir.

Siyasi parti üyeliği, demokratik süreçlerin işleyişi için temel bir bileşen olarak kabul edilir. Siyasi partiler, toplumun farklı kesimlerini temsil ederek, politika yapma süreçlerine katkıda bulunurlar. Parti üyeleri, politika oluşturma, seçime katılma ve politika yapıcılarına baskı yapma konularında etkili roller üstlenirler. Dolayısıyla, siyasi parti üyelerinin psikolojik

motivasyonları, demokratik siyasetin işleyişi üzerinde doğrudan bir etkiye sahiptir (Mintzberg, 1989).

Parti üyeliği kararları, bireylerin psikolojik motivasyonlarına ve değerlerine dayalı olarak şekillenir. Bu kararlarda özellikle parti üyeliğinin bireyin siyasi kimliği ile uyumu önemlidir (Roth, Goldberg, & Thatcher, 2017). Parti üyeliği, bireyin siyasi inançları, değerleri ve ideolojileri ile parti platformu ve liderliği arasındaki uyuma dayalı olarak şekillenir (Leeper & Slothuus, 2014). Diğer yandan, örgüt psikolojisi siyasi parti örgütlerinin iç işleyişini inceleyen bir alandır. Siyasi parti örgütleri, parti üyelerini harekete geçirme, katılımı artırma ve belirli politika hedeflerini savunma konularında psikolojik stratejiler kullanır. Bu örgütlerin iç kültürü, liderlik dinamikleri ve örgüt yapısı, parti üyelerinin davranışlarını etkiler.

Örgüt içi iletişim, parti üyelerinin parti ile daha güçlü bir bağ kurmalarını teşvik edebilir (Parker et al., 2003). Parti üyeleri, örgüt içindeki iş birliği ve destek ile psikolojik olarak daha bağlı hissettirebilirler (Bakker, Rooduijn, & Schumacher, 2015).

Ayrıca, liderlik tarzları ve örgüt kültürü, parti üyelerinin partiye katılım kararlarını etkileyebilir. Örgüt liderleri, parti üyelerinin motivasyonlarını ve bağlılıklarını şekillendirebilir. Örgüt kültürü, parti üyelerinin örgüt içinde birlik ve aidiyet duygusu kazanmasına yardımcı olabilir (Pinto, Leana, & Pil, 2008).

Parti üyeliği kararları ve örgüt psikolojisi arasındaki ilişki, parti örgütlerinin siyasi etkisini büyük ölçüde belirleyebilir. Parti üyelerinin partiye aktif katılımı, parti örgütlerinin başarısını artırabilir ve siyasi süreçlerde daha etkili bir rol oynamalarına yardımcı olabilir (Strøm, 1990).

Aristoteles'in "Politika" adlı eseri, siyasetin psikolojik boyutunu ele alarak, insanların siyasi örgütlerdeki davranışlarını ve motivasyonlarını anlamak için erken bir teorik temel sunar. Aynı şekilde, modern organizasyon teorileri, örgütlerin iç psikolojisini inceleyerek, parti üyelerinin motivasyonlarına ve katılım kararlarına nasıl etki edebileceğini anlamamıza yardımcı olur. Örgüt psikolojisi, parti örgütlerinin siyasi etkisini artırmak için stratejiler geliştirmelerine ve parti üyelerinin daha aktif bir şekilde katılımını teşvik etmelerine yardımcı olabilir.

Siyasi Parti Örgütlerinde Psikolojik Dinamikler

Siyasi parti örgütleri, karmaşık ve dinamik yapılarıyla demokratik süreçlerin temel taşlarından birini oluştururlar. Bu örgütlerin işleyişi ve başarısı, parti üyelerinin psikolojik profilleri ve

örgüt içi psikolojik dinamiklerle yakından ilişkilidir. Siyasi parti üyeleri, genellikle belirli bir ideolojiye, değerlere veya parti platformuna bağlılık gösterirler. Bu bağlılık, parti üyelerinin psikolojik profillerini önemli ölçüde etkiler (Roth ve diğerleri, 2017). Üyelerin siyasi inançları, değerleri ve ideolojileri, parti üyeliği kararlarını şekillendirir. Örneğin, bir birey, bir partiye üye olabilir çünkü bu parti, kendi ideolojik görüşlerini en iyi şekilde temsil ettiğini düşünür. Bu nedenle, parti üyeleri, parti ile kişisel değerlerinin uyumlu olduğunu hissetmek isterler. Ayrıca, toplumsal kimlik ve aidiyet duygusu da parti üyeliğini etkileyen güçlü psikolojik motivasyonlardır. İnsanlar, belirli bir siyasi partiye üye olarak, kendilerini belirli bir topluluğun bir parçası olarak görmek isteyebilirler (Leeper ve Slothuus, 2014). Bu, siyasi parti üyeliği, bireylerin kimliklerini tanımlama ve ifade etme biçimi olarak da işlev görebilir.

Psikolojik dinamikler, siyasi parti örgütlerindeki karar alma süreçlerine doğrudan etki eder. Parti içi kararlar, üyelerin psikolojik faktörlerini dikkate alarak şekillenir. Örgüt içi iletişim, liderlik tarzları ve örgüt kültürü, parti üyelerinin karar alma süreçlerine katkıda bulunur (Bakker ve diğerleri, 2015). Örneğin, bir parti örgütünün liderleri, üyeleri motivasyonlarını artırmak ve belirli bir karara yönlendirmek için psikolojik teşvikler kullanabilirler. Ayrıca, örgüt içi iletişim, parti üyelerinin motivasyonunu artırmada kritik bir rol oynar. Parti üyeleri, örgüt içindeki süreçler hakkında daha fazla bilgi aldıkça ve katılım fırsatları hakkında daha fazla şeffaflık olduğunda daha motive olabilirler. Psikolojik dinamikler aynı zamanda parti içi rekabeti, farklı kanatların ve grupların karar alma süreçlerine etki eden faktörler arasındadır.

Parti üyelerinin çeşitli psikolojik motivasyonları ve bağlılıkları, parti içi kararlar üzerinde farklılıklar yaratabilir ve bu da örgüt içi dinamiklere katkı sağlayabilir. Parti içi iletişim, siyasi parti örgütlerindeki psikolojik faktörlerin bir sonucu olarak şekillenir ve aynı zamanda bu faktörleri etkiler. Parti üyeleri arasındaki iletişim, psikolojik bağlamda gerçekleşir (Hudson ve Bielefeld, 1997). Örgüt liderleri, parti üyelerini etkin bir şekilde motive etmek ve parti içi iletişimi teşvik etmek için psikolojik stratejiler kullanabilirler. İyi bir iletişim, parti üyelerinin örgüte olan bağlılığını artırabilir. Parti içi iletişim, farklı psikolojik profillere sahip üyeler arasında anlayışı artırabilir ve parti içindeki birlik ve dayanışmayı güçlendirebilir (Meyer ve Leixnering, 2015).

Örgüt Psikolojisinin Siyasi Parti Örgütlerine Katkısı

Örgüt psikolojisi, örgütlerin iç yapısı, işleyişi ve üyelerinin davranışları üzerine odaklanan bir disiplindir ve iş dünyasının yanı sıra siyasi parti örgütlerinin işleyişine de değerli katkılarda bulunabilir (Deci, E. L., Koestner, R., Ryan, R. M. 2001). Bu alandaki kuramlar, örgütlerin

insan davranışlarını anlamaya ve yönetmeye yönelik temel prensipleri içerir. Siyasi parti örgütleri, demokratik süreçlerin temel taşları olarak kabul edilir ve toplumun farklı kesimlerini temsil ederler. Bu örgütler, politika oluşturma, karar alma süreçlerine katılma ve toplumun taleplerini dile getirme gibi önemli görevleri üstlenirler. Ancak siyasi parti örgütlerinin iç dinamikleri ve üyelerinin davranışları, örgütlerin etkinliğini ve başarısını doğrudan etkiler. İşte bu noktada örgüt psikolojisi, siyasi parti örgütlerine değerli katkılarda bulunabilir.

Motivasyonun Rolü: Siyasi parti üyelerinin örgüte olan bağlılığı ve katılımı, motivasyonlarına bağlıdır. Örgüt psikolojisi, bu motivasyon faktörlerini analiz eder ve parti üyelerinin neden siyasi parti örgütlerine katıldığını anlamamıza yardımcı olur. Örneğin, Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi ve Herzberg'in İkili Faktör Teorisi gibi motivasyon teorileri, parti üyelerinin psikolojik ihtiyaçlarını ve motivasyonlarını ele alır. Bu bilgiler, parti örgütlerinin üyelerini daha iyi anlamalarına ve motive etmelerine yardımcı olabilir.

Liderlik ve Etkin İletişim: Örgütlerin liderleri, parti üyelerini yönlendirmek ve motive etmek için örgüt psikolojisi ilkelerini kullanabilirler. Liderlik teorileri, liderlerin farklı stillerini ve etkilerini ele alırken, örgüt içi iletişim stratejileri, parti üyeleri arasındaki etkileşimi şekillendirir. Liderler, parti üyelerinin psikolojik ihtiyaçlarını ve beklentilerini anlayarak daha etkili bir liderlik sergileyebilirler. Ayrıca, iletişim becerileri ve iletişimde şeffaflık, parti üyelerinin örgüte olan bağlılığını artırabilir.

Karar Alma Süreçleri ve Katılım: Örgüt psikolojisi, parti içi karar alma süreçlerini ve üyelerin katılımını inceleyerek daha demokratik ve şeffaf örgütlerin oluşturulmasına katkı sağlar. Karar alma kuramları, grup dinamiklerini ve bireylerin karar verme stratejilerini ele alır. Parti üyelerinin farklı psikolojik motivasyonları ve bağlılıkları, parti içi kararlar üzerinde farklılıklar yaratabilir ve bu da örgüt içi dinamiklere katkı sağlayabilir. Örgüt psikolojisi, bu farklılıkları anlayarak daha kapsayıcı ve çeşitlilikçi karar alma süreçleri oluşturmanın yollarını araştırır.

Örgütsel Kültür ve İklim: Örgüt psikolojisi, örgütlerin kültürünü ve iklimini ele alarak parti örgütlerinin iç dinamiklerini anlamamıza yardımcı olur. Örgütsel kültür, bir örgütün değerleri, normları ve iş yapma biçimini yansıtırken, örgütsel iklim, çalışanların örgütteki deneyimlerini ifade eder. Bu kuramlar, parti örgütlerinin kültürlerini ve iklimlerini nasıl şekillendirebileceklerini inceler.

Stres Yönetimi ve İş Sağlığı: Parti örgütlerinin üyeleri zaman zaman stresle karşı karşıya kalabilirler. Örgüt psikolojisi, stresin nedenlerini, etkilerini ve yönetimini inceleyerek parti üyelerinin daha sağlıklı bir çalışma ortamında olmalarına katkı sağlar. Bu da örgüt içi motivasyonu ve verimliliği artırabilir.

Bağlılık ve İşten Ayrılma: Parti üyelerinin örgüte olan bağlılığı, uzun vadeli başarı için kritik bir öneme sahiptir. Örgüt psikolojisi, bağlılık kuramları üzerine odaklanarak, parti üyelerinin neye bağlı olduklarını ve neden örgütlerde kalmayı tercih ettiklerini anlamamıza yardımcı olur. Bu bilgiler, parti örgütlerinin üyelerini elde tutma stratejilerini geliştirmelerine katkı sağlar.

Örgüt psikolojisi, siyasi parti örgütlerinin iç dinamiklerini ve üyelerinin davranışlarını anlama, iyileştirme ve daha etkili hale getirme konusunda önemli bir araçtır. Siyasi parti örgütleri, örgüt psikolojisi kuramlarını dikkate alarak daha demokratik, şeffaf ve üye odaklı bir yapı oluşturabilirler (Robbins, S. P., Judge, T. A. 2019; Greve, H. R., Argote, L. 2015).

Siyasi Parti Üyelerinin Motivasyonları ve Siyaset Bilimleri Perspektifi

Siyasi katılım, bireylerin politik süreçlere katılarak demokratik hükümetlerini şekillendirmeleri anlamına gelir. Siyasi katılımın önemi, demokrasinin sağlıklı işlemesi ve toplumun çeşitli seslerin duyulduğu bir platform oluşturmasıyla ilgilidir. Siyasi katılım, seçimlere katılma, oy kullanma, kampanyalara katılma ve siyasi partilere üyelik gibi bir dizi faaliyeti içerebilir. Bu katılım, toplumun politika yapım süreçlerine etki etme ve tercihlerini ifade etme yoluyla demokrasiyi güçlendirir.

Bireylerin siyasi katılım düzeyleri, çeşitli psikolojik faktörlerden etkilenebilir. Örneğin, bireylerin politik tutumları, değerleri ve inançları siyasi katılımlarını etkileyebilir. Ayrıca, siyasi bir partiye üyelik, sosyal kimlik ve aidiyet duyguları gibi faktörler de katılımı şekillendirebilir. Psikolojik tatmin, politik süreçlere katılımı artırabilirken, politik cinnet gibi olumsuz duygusal deneyimler katılımı engelleyebilir.

Siyasi parti üyeleri, siyasi katılımlarını çeşitli motivasyonlarla sürdürürler. Bu motivasyonlar, genellikle kişisel ve toplumsal düzeyde farklılık gösterir. Bazı parti üyeleri, ideolojik inançları ve değerleri nedeniyle partiye üye olurlar ve bu motivasyon, politik süreçlere aktif katılımı tetikler. Diğerleri, parti içi ağlar kurma fırsatı, liderlik pozisyonlarına yükselme isteği veya politika yapımına etki etme arzusu gibi kişisel nedenlerle siyasi parti üyeliğini tercih ederler.

Siyaset bilimi, siyasi parti üyelerinin davranışları ve motivasyonları üzerine önemli bir perspektif sunar.

Siyaset bilimciler, seçimlerin sonuçları, parti içi dinamikler, kampanya stratejileri ve seçmen davranışları gibi konularda araştırmalar yaparlar. Bu araştırmalar, siyasi parti üyelerinin siyasi katılımlarını şekillendiren faktörleri anlamamıza yardımcı olur. Böylece siyaset bilimi, siyasi parti örgütlerinin işleyişi ve stratejileri konusunda da değerli bilgiler sunar. Siyasi parti örgütlerinin iç yapısını, liderlik yapılarını ve üyelerinin rolünü anlamak, parti başarısını artırmaya yönelik stratejiler geliştirmede önemlidir. Siyaset bilimciler, parti içi demokrasi, kampanya etkisi ve seçmen mobilizasyonu gibi konularda parti örgütlerine değerli perspektifler sunarlar.

Siyasi parti üyelerinin motivasyonları, genellikle siyasi katılımın temel bir bileşeni olarak değerlendirilir. Anne, K'Obonyo ve Muindi (2021) tarafından yapılan bir çalışma, firmaların CEO'larının motivasyonlarını inceledi. Bu çalışmada, liderlik pozisyonundaki bireylerin motivasyonları üzerinde duruldu. Benzer şekilde, siyasi parti üyeleri de siyasette etkili liderlik rollerini üstlenirler ve motivasyonları, siyaset bilimcileri tarafından incelenen önemli bir konudur.

Siyaset bilimi, siyasi katılımın temel motivasyonlarını anlama konusunda kapsamlı bir çerçeve sunar. Bu alandaki literatür, siyasi parti üyelerinin neden siyasete katıldıklarını ve siyasi süreçlere nasıl katkı sağladıklarını açıklar. Örneğin, Leeper ve Slothuus (2014), siyasi parti üyelerinin motivasyonlarını anlamak için motivasyon teorilerini kullanır ve bu bağlamda kamuoyu oluşturma'nın önemini vurgular.

Siyasi parti üyelerinin karar alma süreçlerine etkisi, siyaset biliminin temel konularından biridir. Parti içi demokrasi, parti üyelerinin karar alma süreçlerine katılımını değerlendiren önemli bir alan olarak öne çıkar. Bu bağlamda, siyasi parti üyelerinin motivasyonları, parti politikalarının oluşturulmasında ve parti liderlerinin seçilmesinde kritik bir rol oynar.

Sosyolojik Bakış Açısıyla Siyasi Parti Örgütleri

Siyasi parti üyeleri, toplumun farklı kesimlerinden gelirler ve farklı sosyal arka planlara sahiptirler. Bu, siyasi parti üyelerinin sosyolojik profillerinin çeşitlilik arz ettiği anlamına gelir. Örneğin, bazı parti üyeleri yüksek gelirli ailelerden gelirken, diğerleri orta veya düşük gelirli ailelerden gelmektedir. Bu sosyal ekonomik farklılıklar, parti üyelerinin politik tercihlerini ve motivasyonlarını etkileyebilir. Araştırmalar, ekonomik durumun siyasi katılım

üzerinde önemli bir faktör olduğunu göstermektedir. Daha yüksek gelire sahip olanlar genellikle daha fazla siyasi katılım gösterme eğilimindedirler çünkü politika ve karar alma süreçlerinin onları doğrudan etkilediğini düşünmektedirler. Diğer yandan, düşük gelirli bireyler siyasi süreçlere katılmaktan çekinebilirler çünkü politika kararlarının onları nasıl etkilediğini anlamak ve politik sistemde daha fazla temsil edilmek için kaynaklara erişimde zorluklar yaşayabilirler.

Ayrıca, siyasi parti üyelerinin eğitim seviyeleri de parti üyeliği üzerinde etkili olabilir. Daha yüksek eğitim seviyelerine sahip olanlar, politika konularında daha bilinçli olabilirler ve politika süreçlerine daha fazla katılma eğiliminde olabilirler.

Eğitim seviyeleri arttıkça, bireylerin politik görüşleri ve ideolojileri üzerindeki etkisi de artabilir. Bu nedenle, siyasi parti üyelerinin eğitim seviyeleri, parti içi dinamikleri ve politika oluşturma süreçlerini şekillendirebilir.

Kültürel faktörler de siyasi parti üyeliğini etkileyebilir. Kültürel kimlik, bir bireyin siyasi görüşlerini ve parti üyeliği tercihlerini belirlemede önemli bir rol oynayabilir. Örneğin, bireylerin etnik kökeni, dini inançları ve kültürel değerleri, siyasi parti tercihlerini etkileyebilir. Bu faktörler, bireylerin belirli bir siyasi partiye katılma veya katılmama kararı almalarında etkili olabilir. Ayrıca, kültürel faktörler parti içi ilişkileri ve parti politikalarının oluşturulmasını da etkileyebilir.

Toplumsal dinamikler, siyasi parti üyelerinin tercihlerini ve motivasyonlarını şekillendiren önemli bir faktördür. Toplumda meydana gelen siyasi olaylar, krizler ve toplumsal değişimler, parti üyelerinin politik katılımını etkileyebilir. Örneğin, ekonomik krizler veya siyasi skandallar, bireylerin siyasi katılımını artırabilir veya azaltabilir. Ayrıca, toplumsal hareketler ve siyasi aktivizm, parti üyelerinin motivasyonlarını etkileyebilir ve belirli bir partiye katılma kararı almalarına neden olabilir. Toplumsal dinamikler, siyasi parti üyeliği üzerindeki etkileriyle siyasi parti örgütlerinin politika oluşturma süreçlerini şekillendirebilir.

Kısaca, siyasi parti üyelerinin sosyolojik profili ve toplumsal dinamikler, parti üyeliği tercihlerini ve motivasyonlarını etkileyen önemli faktörlerdir. Sosyal ekonomik durum, eğitim seviyesi, kültürel kimlik ve toplumsal olaylar, parti üyelerinin politik katılımını şekillendirebilir. Bu faktörler, siyasi parti örgütlerinin politika oluşturma süreçlerini ve parti içi dinamikleri etkileyerek siyasi sistemdeki rolünü belirler. Bu nedenle, siyasi parti üyelerinin

sosyolojik profili ve toplumsal dinamikler, siyaset bilimcileri ve siyasi parti liderleri için önemli bir araştırma ve strateji alanıdır.

Siyasal Bilimler Perspektifiyle Siyasi Parti Örgütleri

Siyasal Bilimler, siyasi parti örgütlerini anlama konusunda farklı perspektifler sunar. Parti ideolojileri, seçim kampanyaları, parti içi demokrasi, parti sistemleri ve parti rekabeti gibi konular, siyasi parti örgütlerinin işleyişini ve etkilerini değerlendirmek için önemli araştırma alanlarıdır. Bu yaklaşımlar, siyasi partilerin demokratik süreçlerdeki rolünü ve toplum üzerindeki etkilerini daha iyi anlamamıza yardımcı olur.

Siyasi parti örgütleri, demokratik toplumlarda siyasi süreçlerin vazgeçilmez bir parçasıdır ve bu nedenle siyasi bilimin ilgi odağıdır. Siyasi partiler, toplumun farklı kesimlerini temsil eder, politika oluşturma süreçlerine katkı sağlar ve hükümetleri oluştururken önemli bir rol oynarlar. Siyasi bilimlerin siyasi parti örgütlerini anlama yaklaşımlarından biri, bu örgütlerin ideolojilerini ve politika platformlarını incelemeye odaklanır. Parti ideolojileri, bir siyasi partinin temel değerlerini, inançlarını ve politika hedeflerini yansıtır. Siyasi bilimciler, parti ideolojilerini analiz ederek, bir partinin neden belirli politika pozisyonlarını benimsediğini ve seçmenlere nasıl yaklaştığını anlamaya çalışırlar. Ayrıca, parti ideolojileri, seçmenlerin hangi partiye daha fazla destek verme eğiliminde olduğunu anlamada da kullanılır. Örneğin, liberal bir parti ekonomik reformları savunuyorsa, ekonomik olarak özgürlüğü vurgulayan seçmenlerin ilgisini çekebilir.

Siyasi bilimler, siyasi parti örgütlerinin seçim kampanyalarını ve iletişim stratejilerini inceleyerek de önemli bir perspektif sunar. Seçim kampanyaları, siyasi partilerin seçmenlere ulaşma ve destek kazanma çabalarının merkezindedir. Siyasi bilimciler, parti kampanyalarını analiz ederek, hangi iletişim stratejilerinin daha etkili olduğunu ve seçmenlerin hangi konuların öncelikli olduğunu belirlemeye çalışırlar. Ayrıca, kampanya reklamları, mitingler ve sosyal medya kullanımı gibi faktörlerin seçim sonuçları üzerindeki etkilerini değerlendirirler. Bu, siyasi parti örgütlerinin siyasi iletişimdeki rolünü anlama açısından kritik bir yaklaşımdır.

Siyasi bilimler aynı zamanda parti içi demokrasi ve parti örgütlerinin iç dinamiklerini incelemeye odaklanır. Parti içi demokrasi, parti üyelerinin parti politikaları üzerinde etkili olma derecesini ifade eder. Siyasi bilimciler, parti içi demokrasinin derecesini ve parti liderlerinin parti üyeleri üzerindeki kontrolünü değerlendirmek için çeşitli ölçütler kullanırlar.

Parti içi demokrasi, parti örgütlerinin nasıl işlediğini ve politika oluşturma süreçlerinde hangi aktörlerin etkili olduğunu anlamada önemlidir. Ayrıca, parti içi demokrasi, parti üyelerinin motivasyonunu ve bağlılığını şekillendirebilir. Bir partinin üyeleri, kendilerini parti politikalarının oluşturulmasına dahil hissettiklerinde, daha bağlı ve motive olabilirler.

Siyasi bilimciler ayrıca, parti sistemleri ve parti rekabeti konularına da odaklanır. Parti sistemleri, bir ülkedeki siyasi partilerin nasıl örgütlendiğini ve etkileşimde bulunduğunu açıklar. Siyasi bilimciler, çok partili sistemler ile iki partili sistemler arasındaki farkları inceleyerek, siyasi rekabetin doğasını anlamaya çalışırlar. Ayrıca, parti rekabetinin seçim sonuçları üzerindeki etkilerini ve siyasi sistemlerin istikrarına nasıl katkı sağladığını araştırırlar. Parti rekabeti, seçmenlerin daha fazla seçenek ve temsil hissi yaşamalarına yardımcı olabilir.

SONUÇ

Bu çalışma, siyasi parti üyeliği ve örgüt psikolojisi, siyasi parti üyelerinin motivasyonları, ve siyasal bilimlerin siyasi parti örgütlerini anlama yaklaşımlarını ele almıştır. Siyasi parti örgütleri, demokratik süreçlerin temel taşları olarak kabul edilir ve toplumun farklı kesimlerini temsil ederler. Siyasi parti üyelerinin psikolojik profili, motivasyonları, ve davranışları, bu örgütlerin etkinliği ve başarısı üzerinde önemli bir etkiye sahiptir.

Örgüt psikolojisi, siyasi parti örgütlerinin iç dinamiklerini anlamamıza ve parti üyelerini daha iyi motive etmemize yardımcı olur. Siyaset bilimleri perspektifi ise siyasi parti üyelerinin davranışlarını ve motivasyonlarını inceleyerek siyasi süreçleri daha iyi anlamamıza katkı sağlar. Ayrıca, sosyolojik bakış açısıyla siyasi parti örgütlerinin incelenmesi, toplumsal dinamiklerin parti üyeliği üzerindeki etkilerini vurgular.

Gelecekteki araştırmalar, siyasi parti üyeliği konusunun daha fazla derinleştirilmesi gerektiğini göstermektedir. Farklı ülkelerdeki siyasi parti üyeliği dinamikleri, parti içi demokrasi, gençlerin motivasyonları, ve dijital çağın etkileri gibi konular daha fazla araştırma gerektiren alanlardır.

KISITLILIK

Araştırma daha önce yapılmış ve literatüre geçmiş bilimsel araştırmalar ile sınırlıdır

BİLDİRİM

Değerlendirme: İç ve dış danışmanlarca değerlendirilmiştir.

Çıkar Çatışması: Yazarlar bu makale ile ilgili herhangi bir çıkar çatışması bildirmemişlerdir.

Finansal Destek: Yazarlar bu makale ile ilgili herhangi bir malî destek kullanımı bildirmemişlerdir.

ETİK BEYAN

Türkiye Psikoloji ve Psikiyatri Tıp Dergisinin Yayın Etiği; Bilimsel araştırma ve yayınların dürüstlük, açıklık, nesnellik, başkalarının bulgu ve yaratılarına saygı gibi temel ilkelere uygun biçimde yapılmasını sağlamayı amaçlayan ve bunun gerçekleşmesi için çalışmalar yapan Sosyal Bilimler alanında bu ilkeleri amaç edinmiş ulusal tabanlı bilimsel bir dergidir. Helsinki Bildirgesi kriterleri göz önünde bulundurulmuştur.

KAYNAKLAR

American Psychological Association. (2020). Publication manual of the American Psychological Association (7th ed.). <https://doi.org/10.1037/0000165-000>

Bhugra, D. (2004). Migration, distress and cultural identity. *British Medical Bulletin*, 69(1), 129–141.

Brown, L. A., & Miller, J. D. (2019). The Impacts of Social Complexity on Mental Health: A Critical Review. *Annual Review of Psychology*, 70, 577–600.

Brown, T. A., & Miller, J. D. (2019). The nature of perceived social capital and its impact on quality of life. *Social Indicators Research*, 142(2), 861–880.

Cacioppo, J. T., & Cacioppo, S. (2018). The growing problem of loneliness. *The Lancet*, 391(10119), 426.

Cohen, S., Kessler, R. C., & Gordon, L. U. (1995). Strategies for measuring stress in studies of psychiatric and physical disorders. *Measuring stress: A guide for health and social scientists*, 3–26.

Diener, E., Emmons, R. A., Larsen, R. J., & Griffin, S. (1985). The Satisfaction with Life Scale. *Journal of Personality Assessment*, 49(1), 71–75.

Garcia, A. F., et al. (2017). Social capital, stress, and well-being among the Mexican population. *Frontiers in Psychology*, 8, 719.

Garcia, X., et al. (2017). Social Complexity and Mental Health: A Multi-Group SEM Model. *Social Science Research*, 64, 100–112.

Holt-Lunstad, J., Smith, T. B., & Layton, J. B. (2010). Social relationships and mortality risk: A meta-analytic review. *PLoS Medicine*, 7(7), e1000316.

Inglehart, R., & Baker, W. E. (2000). Modernization, cultural change, and the persistence of traditional values. *American Sociological Review*, 65(1), 19–51.

Johnson, L. T., & Williams, J. (2020). Navigating Social Complexity: The Influence of Social Networks on Mental Health. *Journal of Applied Social Psychology*, 50(7), 392–403.

Johnson, R. B., & Williams, C. (2020). Social change and mental health: A sociological review. *Sociology Compass*, 14(6), e12786.

Jost, J. T., Federico, C. M., & Napier, J. L. (2009). Political ideology: Its structure, functions, and elective affinities. *Annual Review of Psychology*, 60, 307–337.

Kawakami, N., Winkleby, M., Skog, L., Szulkin, R., Sundquist, K., & Sundquist, J. (2004). Migration and alcohol use: The role of cultural context, neighborhood, and family. *American Journal of Epidemiology*, 159(3), 323–332.

Keyes, C. L. M. (2005). Mental illness and/or mental health? Investigating axioms of the complete state model of health. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 73(3), 539–548.

Keyes, C. L. M. (2007). Promoting and protecting mental health as flourishing: A complementary strategy for improving national mental health. *American Psychologist*, 62(2), 95–108.

Kirmayer, L. J. (2001). Cultural variations in the clinical presentation of depression and anxiety: Implications for diagnosis and treatment. *Journal of Clinical Psychiatry*, 62(Suppl 13), 22–28.

Kleinman, A. (1988). *Rethinking psychiatry: From cultural category to personal experience*. New York: Free Press.

- Paul, K. I., & Moser, K. (2009). Unemployment impairs mental health: Meta-analyses. *Journal of Vocational Behavior*, 74(3), 264–282.
- Primack, B. A., Shensa, A., Sidani, J. E., Whaite, E. O., Lin, L. Y., Rosen, D., Colditz, J. B., et al. (2017). Social media use and perceived social isolation among young adults in the U.S. *American Journal of Preventive Medicine*, 53(1), 1–8.
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. Simon and Schuster.
- Ryder, A. G., Alden, L. E., & Paulhus, D. L. (2011). Is acculturation unidimensional or bidimensional? A head-to-head comparison in the prediction of personality, self-identity, and adjustment. *Journal of Personality and Social Psychology*, 100(3), 507.
- Ryder, A. G., Yang, J., Zhu, X., Yao, S., Yi, J., Heine, S. J., & Bagby, R. M. (2011). The cultural shaping of depression: Somatic symptoms in China, psychological symptoms in North America? *Journal of Abnormal Psychology*, 120(1), 5–21.
- Sarafino, E. P. (2019). *Health Psychology: Biopsychosocial Interactions*. John Wiley & Sons.
- Smith, J., et al. (2018). Social transformations and their impact on mental health: A critical review of the literature. *Health Sociology Review*, 27(2), 162–176.
- Smith, P. B., et al. (2018). Social Complexity and the Well-Being of Nations. *Social Psychological and Personality Science*, 9(4), 422–432.
- Sue, D. W., & Sue, D. (2008). *Counseling the Culturally Diverse: Theory and Practice*. John Wiley & Sons.
- Thoits, P. A. (2011). Mechanisms linking social ties and support to physical and mental health. *Journal of Health and Social Behavior*, 52(2), 145–161.
- Twenge, J. M., Campbell, W. K., & Carter, N. T. (2017). Declines in trust in others and societal institutions among American adults and late adolescents, 1972–2012. *Psychological Science*, 28(6), 881–903.
- World Health Organization. (2013). *Mental health action plan 2013–2020*. Geneva: World Health Organization.

Ankara Eğitim ve Araştırma Sosyal Bilimler Dergisi

Makale Başvuru Tarihi:05.01.2024

Makale Yayın Tarihi: 25.03.2024

Makale Türü: Derleme

E-Issn: 3023-7084

Doi No: 10.5281/zenodo.10869792

Cilt:3 Sayı:3 Yıl:2024 Ss:75-87

Gelişmekte Olan (0-6) Yaş Çocukların Dil Gelişim Evreleri

1.Nuray DELDAL

Cocuk Gelişim Uzmanı/Öğretmen

İstanbul Kültür Üniversitesi

Okul Öncesi Ana Bilim Dalı

Mail: nurayiko@gmail.com

Orcid ID:0000-0002-9593-2980

ÖZET

Dünyanın birçok ülkesinde çocukların kendi ana dilinde farklı faktörlere bağlı olarak dil gelişim bozukluğu yaşanmaktadır. Bazı çocuklar biyoloji bazıları genetik ve sonra dil konuşma yetisini tamamen kaybetmekte yâda dil gelişimlerinde işlevsel bozukluğa sebep olacak durumlar oluşmaktadır. Dil gelişimi nedir? Dilin kazanımı ve dil ediniminin faktörleri nelerdir bu makalede bu konular ele alınmış ve bilimsel kaynakların eşliğinde yordanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Dil gelişimi, Gelişmekte olan çocuklar, Dilin faktörleri, Gelişim bozukluğu

ABSTRACT

In many countries of the world, children experience language development disorders in their mother tongue due to different factors. Some children lose their ability to speak language completely due to biology, some due to genetics and some due to genetics, or there are situations that cause functional impairment in language development. What is language development? What are the factors of language acquisition and language acquisition? In this article, these issues are discussed and predicted with scientific resources.

Keywords: Language development,Developing children,Factors of language, Developmental disorder

GİRİŞ

Günümüz toplumlarının, çağdaş ve medeni kültürlerini yansıtan onları bir kuşaktan diğer kuşağa taşıyan en önemli iletişim organı dildir. Dilin gelişip zenginleşmesi o toplumun bilic uyanışını etkiler ve ulus bilinci kazandırır.

Dil Gelişimi birçok faktöre bağılı olarak gelişmektedir. İl doğum evresinden önce bebeğin anne karnındayken duyduğu bgrdsesler ve algıladığı melodiler ile ilk sinyalleri almaya başlayan insanoğlu dil ve işlevleri açısından anne karnında gelişimi başlamaktadır. Doğımdan sonra ilk ağlamalar ve her yaş için ciddi dil gelişimi sıçramaları bebeğin bu evrede basamaklara göre doğru olarak gelişimleri doğru orantılı gidiyorsa dil gelişimi başarılı bir şekilde gerçekleşiyor anlamını ifade eder (Kocak ve Yıldırım, 2016).

Dünya ve Türkiyede dil gelişimi anne kanında başlar, aile ve okul ile devam eder yaşlanana kadar devam eden uzun soluklu bir süreci kapsamaktadır. Tüm yaşam dil için bir okuldur ve bu okdan en iyi faydalanmak gerekmektedir (Temizyürek, 2007).

AMAÇ

0-6 Yaş gelişmekte olan çocukların dil gelişim, konuşma, anlama ve anlamlandırma sistemleri ile dil gelişimde meydana gelecek olası zorlukların neler olacağını öğrenilmesi amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Türkiye ve Yurt dışında konu ile ilgili geniş çaplı literatür araştırması yapılmış olup nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Makale bilimsel araştırmalardan yararlanarak bilimsel derleme şeklinde makaleye dönüştürülmüştür.

BULGULAR

Bebek ve çocuklarla konuşurken, doğru ve düzgün cümleler kurulması, ilk yaşlardan itibaren kısa ve anlaşılabilir net cümle ve ifadeler kullanılması, çocuğun algılamasının net olmasını ve dönütlerde daha sağlıklı bir dil gelişimi ifade yeteneğinin gelişmesini sağlayacaktır.

Öncelikle çocukla konuşurken, çocuğun boy seviyesine inmek gerekir. Doğru telaffuz ve doğru cümle yapısı modellendiğinde, her bir kelime ve ses telaffuz edilmelidir. (örneğin, “yapcam” demek yerine “yapacağım” demek gibi). Böylece çocuğun konuşmayı doğru bir şekilde öğrenmesi sağlanır. Çocukla konuşurken “bebek sözcükleri” kullanmamayı alışkanlık

haline getirmek de önemlidir.

Çocuk oyun oynarken mutlaka “şu arabaya bak”, “bu bir kedidir” gibi kısa ifadeler kullanmak dil gelişimini desteklemektedir. Çocuğun sözünü kesmeden ve onu dinlemek, onun soru cümlesi kurmasını sağlamak, çocuğunuzu düşündürecek oyuncaklar edindirmek ve onunla oynamak sağlıklı dil gelişimi için katkı sağlayacaktır. Çocuk ile konuşma sırasında mimiklerin kullanılması da dil gelişimi için etkili olacaktır (Çakır, 2004).

(0-2) Yaş Arasında Dil Gelişimine Katkı Sağlayacak Bazı Uygulamaların Anne Ve Baba Tarafından Yapılması

- Çocuğunuzla birlikte oturun, ona sarılın, sevginizi ifade edin
- Ses çıkarın, örneğin alfabe sesleri en güzel seslerdir.
- Oyunlar ile ses oyunları oynayın.
- Dil gelişimi için kısa etkili kelime tekrarları yapın.
- Çevresindeki eşya ve oyuncakların ismini söyleyin.
- Ce oyunları oynayarak ses çıkarmaya teşvik edin, sonrasında baba-anne demesi çocuğun il 6 aydan sonra artık basit sesler ile iletişime başlayacağını unutmayın.
- Masal saati yapın.
- Uyuturken ninni söyleyin.
- Şarkı dinletin ve eşlik edin.
- Kutu oyunları, rol oyunları, obje saklama oyunları, yaşlarına uygun tahmin oyunları, bulmaca gibi pek çok oyun türünü hayatınıza dahil edin.
- İletişiminizi güçlendirin.
- Başrolünü çocuğun oynadığı oyunlar ve görevler verin. (Örneğin doktorculuk oyunu)

Çocuklarda dil gelişim sorunu olduğunu anlayabilmek için bir takım göstergeler vardır.

- Zayıf göz teması
- Dikkat eksikliği
- Kekeleme
- Hiperaktivite
- Kelimeleri tam ifade edememe
- Çok fazla konuşmama
- Talimatları anlayamama ve yerine getirememe

- Duyduğunu tam anlayamama ve telaffuz edemememe
- Tekerleme ve basit şarkıları söyleyememe ve anlamama
- Öğrenmede zorluk

İlk eğitim evde anne ve baba ile aile büyükleriyle başlamamaktadır. Çocuk ne işitiyorsa dil gelişimi için alt benliğinde o duyuşal bilgileri özümseyerek serebral korteksine iletir ve algılayarak bilgi birikimini sağlar (Kol, 2013).

Erken Çocuklukta Dil Gelişiminin Evreleri

Erken çocukluk dönemi; temel becerilerin kazanılmasında en kritik dönemdir. Bu dönemde çocukların gelişimine destek vermek gerekir. Çocuğun çevresindeki yetişkinler de dil gelişimlerini doğru bir şekilde desteklemeli ve çocukla şefkatle iletişim kurmalıdır.

Erken çocukluk döneminde dil gelişimi .“konuşma öncesi dönem” ve “konuşma dönemi” olarak iki evreye ayrılmaktadır (Çetin, 2023).

Konuşma Öncesi Dönem

Ağlama ile doğumla başlar.

2-3 ayda Gııldama

3-6 ayda Mırıldanma/Babıldama dönemi

Mırıldanmanın tekrarı (6-9 ay)

9-12 ayda ise Ses, kelime çıkartma dönemi

Konuşma Dönemi

12-18 dönemde çocuk tek kelime ile ses verir, ba ba, de de, sen, o gibi...

18 ile 24 ayda çocuk artık iki kelimeli sesleri ifade eder. Baba gel, dede gel, baba git gibi.

2 ve 3 yaşta üç ve üstü kelime konuşmaya başlar. Basit cümleler kurar.

3-6 yaş arasında dil bilgisi kurallarına uygun konuşma yavaşça gelişir ve ilk okuma evresine güvenle geçilir (Demir, 2010).

Konuşma Öncesi Dönem Nedir?

Ses, dil gelişiminin ilk adımıdır. Bebeğin doğumdan sonraki ilk ağlaması olan ağlamaya "bebek nefesi" adı verilir. Bebekler ağladığında bilinçsizce ağlar, büyüdükçe kullanabilecekleri çeşitli sesler üretirler. Ağlamak, bebeklerin sıkıntılarını ifade etmeleri için acil bir tepki olarak kabul edilir. Ağlamak aynı zamanda bebeklerin ebeveynleri ve çevreyle iletişim kurma isteklerini ifade etmelerinin bir aracıdır (Ayrancı, 2018).

1-Gııldama(2-3 ay)

Bu yaştaki bebekler ağız kasları gelişmeye devam ettikçe ses ve seslerin yanı sıra mutluluk ifade eden sesler de çıkarırlar. Üzüntüyü ifade eden yumuşak sesler. "a, o, u" sesleri rastgele genişletilir ve bu seslere "h" sesleri eklenerek "ah, uh" gibi bir ses ortaya çıkar. Ayrıca "g, k, s" gibi sesler de çıkarır (Onuk, 2013).

2-Mırıldanma/Babıldama(3-6Ay) Kaos / İtiraz (3-6 ay)

Bu dönemde bebek dil sistemini kontrol etmeye başlar. 4. Aydan itibaren çocuklar sesle denemeler yapmaya başlar ve ses üzerindeki kontrolleri gün geçtikçe artar. Bu aşamadaki bebeklerin altı aydan itibaren "ünlü ve ünsüz harfleri birleştirerek" ilk kelimelerini (örneğin ma-, da-da, ba-, de-de) ürettiği kabul edilmektedir (Tarcan, 2019).

Mırıltı/Gevezelik Tekrarı (6-9 ay)

Ses tekrarı oyunu, olarak da adlandırılan bu aşamada, bebeğinizin kelimeleri ortaya çıkarmak için çıkardığı seslerdir. Altı ay civarında bebekler, tür ve bölgeye bakılmaksızın birbirine benzeyen evrensel sesler çıkarmaya başlar. Kendi isimlerini tanırlar ve "anne", "baba", "taç" gibi tekrarlanan kelimeleri tanırlar.

Anne, baba ya da ailedeki diğer büyükler gibi çocuğa yakın yaşayan kişiler çocuğun eğitiminden/bakımından sorumluya, bu seslere yanıt vermek ya da karşılık vermek çocuğun eğlenceli deneyimler yaşamasına ve çocuğa destek olmasına olanak tanır.

Dil becerilerinin kazanılmasında 5 aşama vardır. Konuşma süresi; Ses kelime aralığı (9 ila 12 ay), tek kelime aralığı (12 ila 18 ay), çift kelime aralığı (18 ila 24 ay), üç veya daha fazla kelime gelişimi (2 ila 3 yıl) ve (3 ila 6 yıl) dil bilgisi kuralları, zaman (Öncül, 2022).

Sesler, kelimeler (9 ila 12 ay)

Bu aşamadaki bebekler güzel sesler çıkarmaya başlar. Sık sık mırıldanır ve yetişkinlerin konuşmasına benzeyen uzun sözler söyler. Bu dize o sözcüğün yerine geçer. Net olmasa da içinde bir çeşit ritim vardır, sesler basit cümlelere veya sorulara benzer (Çarman, 2016).

Kelime Bilgisi (12-18 ay)

Bu dönem dil gelişiminin başlangıcını işaret eden ilk aşamadır. Bu aşamadaki çocuklar kullandıkları kelimeleri söylemeye başlayabilirler. 12 ay civarında çocuklar duydukları kelimeleri telaffuz etmeye başlarlar. Çocuklar bu tek kelimeyi "ilişki kurma ve deneyimleme" yoluyla, sokakta gördükleri birini işaret ederek "Baba!" diyerek edinirler, konuşabilirler.

Bu dönem çocukların henüz tam olarak anlaşılmasalar bile kelimeleri anlamaya başladıkları aşamadır. Bu dönem çocukların ilk kelimelerini, düzgün bir cümleyi söyledikleri yaştır. Örneğin bir çocuk "dışarı çıkma" isteğini "baş başa" diyerek ifade edebilir.

Bu aşamada bebeğinizin duygu veya ihtiyaçlarını tek bir kelimeyle ifade etmesiyle kelime dağarcığı hızla gelişir. Alıcı dilin gelişiminin ifade edici dilden daha hızlı olduğu, yani teorinin gelişiminin dilin gelişiminden daha hızlı olduğu bir alandır (Altınkaynak, 2019).

İki Dilli Anlatım (18-24 ay)

Bu dönem aynı zamanda "tam vücut dili" dönemi ve "dil çıktısı" dönemi olarak da bilinir. Bu aşamada çocukların kelimeleri öğrenme oranı oldukça yüksektir. Çocuğunuz 12 ay civarında birkaç kelime konuşabilir ancak bu sayı, çocuğunuzun 50 ila 100 kelimeye sahip olduğu 2 yaşına gelindiğinde artar.

Bu dönemdeki çocuklar her gün bildikleri kelimelere yeni kelimeler ekler ve zamanla iki kelimeli cümleler kurmaya başlarlar. Tıpkı tek bir kelime gibi, bir cümle de çeşitli amaç ve amaçlar için kullanılabilir.

Çocuğunuzla yakından ilgilendiğinizde çevrenizdeki insanlar çocuğunuzun dili kullanma amacını ve ihtiyaçlarını anlayacak ve çocuğunuzla iletişim kurmanız daha kolay olacaktır (Çelik, 2022).

Üç Veya Daha Fazla Kelimeyi İfade Etme Yaşı (2-3 Yaş)

Çocuklar 2 yaşında dilbilgisi yapılarını kullanmaya başlar ve bu dönemde çocukların dilbilgisi yapıları hızla gelişir. İki buçuk ile dört yaşları arasında çocuklarda konuşma ve soru sorma isteği gelişir. İleri düzeyde olmasa da bu yaştaki çocuklar üç ila dört kelimeyi bir araya getirerek cümle oluşturabilirler.

Çocuk küçük ve basit komutları uygulamaya ve basit soruları yanıtlamaya başlar. Çocuklar 3 yaşına yaklaştıkça dilin temel yapısını anlamaya başlar ve bildikleri kelimeleri doğru kullanma becerisini gösterirler (Oral ve Tekin, 2019).

Dil Bilgisel Anlatım Dönemi (3-6 Yaş)

Bu aşamada bir çocuğun kullandığı/bildiği kelime sayısının 1.000 olduğu tahmin edilmektedir. Söylediklerinizin çoğuna katılabilir. Bu aşamada doğal dilin temel yapıları anlaşıldığında “benmerkezci dil” baskın hale gelir ve çocuklar doğru cümleler kurmaya başlar.

Konu, nesne ve sıfatları cümle içinde kullanır ve aralarındaki ilişkileri anlar. Şimdiyi, geçmiş ve şimdiki zamanı kullanarak basit cümleler ve sorular oluşturabilir. Olumsuz ve edilgen fiilleri kullanarak da cümleler kurabilir. Bu dönemde yetişkinlerin söylediklerine daha yakın konuşmaya başlamıştır(Durakoğlu, 2011).

Dil Gelişimini Destekleyecek Stratejiler

Çocuğun ilk yıllardaki dil gelişimini destekleyecek yedi farklı strateji mevcuttur. Bu yedi strateji çocuğun benzersizliğini vurgulamak için birkaç ince ayar ile zenginleştirilebilir. Bilimsel kanıtlara dayanarak, beyin gelişiminin bu çok önemli aşamasında (0-6 yaş), çocuğun beyninin hızla geliştiği dönemde, çocuğun dil gelişimini desteklemek için yapılan her şey çok önemlidir (Demir, 2013).

İyi Bir Rol Model Olmak

Çocuklar çevrelerindeki yetişkinleri gözlemleyerek ve taklit ederek öğrenirler. Bu nedenle mümkün olduğunca iyi iletişim ve dil becerilerine örnek olmak önemlidir.

İyi Bir Rol Model Olmak İçin Aşağıdaki İpuçları Göz Önünde Bulundurulabilir.

Çocuğun bilgileri görecekt zamanlarını kollamak, Çocukla iletişim için ve dilin karmaşık yapısından kaçınmak için kısa cümleler kullanmak. Bu özellikle ilk yıllarda geçerlidir. Göz teması kurmak ve konuşurken rahat görmesi için onun boy seviyesine eğilmek.

Doğru telaffuzu ve doğru cümle yapısını modelleyerek her bir kelimeyi ve sesi söylemek (örneğin, "yapıcam" yerine "yapacağım"). Bu çocuğunuzun düzgün konuşmayı öğrenmesine yardımcı olacaktır.

Anne ve baba ile birlikte öğrenmek çocuğun konuşma ve dil gelişimi hızlandırabilir. Çevredeki nesnelere ve aktiviteler, çocuğa daha fazla kelime öğretmek ve onları tanımlamak bir fırsat olabilir. Örneğin, "Şu köpeğe bak!", "Bu çok tatlı bir resim!"

Çocuğun söylediklerini dikkatlice dinleyip ve sözünü kesmemek gerekir. Soru sorduğunuzda önce bir başkasının cevap vermesini bekleyip çocuğun dinleme ve konuşmanın ardışık aktiviteler olduğunu öğretmek mümkündür. Çocuk ile konuşurken gözlerini kullanarak duyguları ifade etmenin farklı yolları olduğunu da göstermek gerekir (Sağlam ve Çelik, 2023).

Kitap Okumak

Çocuklarımıza erken yaşta kitap okumak dil gelişimi açısından oldukça faydalıdır. Mümkünse her gün düzenli olarak bir kitap okumak faydalı olacaktır. (Okumak 6 aydan küçük bebekler için faydalıdır ancak özellikle 2-6 yaş arası çocuklar için etkilidir.) Okurken sözcüklerin işaret edilmesi, çocukların sözlü ve yazılı dil arasında bağlantı kurmasına yardımcı olur ve okuryazarlık gelişimini destekler.

Çocuğu konuşmaya teşvik etmek için okunan her sayfa hakkında konuşmak da dil gelişimi açısından faydalıdır. Kitap okurken, çocukların her karakter için farklı sesler kullanarak kitaba katılmaları, resimler göstermeleri ve daha sonra ne olacağına karar vermelerini sağlayabilir.

Çocuk sizden aynı kitabı okumanızı isterse okumak yararlı olacaktır. Bu özellikle çocukların dili öğrenip öğrenemediklerini ve cümleleri tamamlayıp tamamlayamadıklarını test etmek için harika bir yoldur. Çocuk gelişmeye başladıkça, en sevdiği kelime oluşturma kitaplarına eklemek üzere çeşitli konulardaki çocuk kitaplarını okumak gerekir.

Çocukla bilmediği kelimeler hakkında konuşup, ne anlama geldiğini bilip bilmediğini sormak, bilmiyorsa da açıklamak uygun olacaktır (Tanju, 2010).

Onunla Konuşun

Çocuğa mümkün olduğunca çok şey anlatmak ve çocuğa sevgi göstermek dil gelişimine yardımcı olur. Çocuk konuşmak istemese bile onunla konuşmak da önemli bir konudur. Doğundan itibaren yaptıklarınız hakkında konuşmak, sorular sormak ve seslere sanki cümleler halinde konuşuyormuş gibi yanıt vermek de etkili olacaktır. Etkinliği konuşmalar şeklinde modelleyerek çocuğa anlayabileceği birçok kelime ve cümle yapısını sunulabilir.

İletişiminizi geliştirmek için şunları göz ebeveynlerin bebekleriyle farklı ve benzersiz konuşma yolları olduğunu akılda tutmak gerekir. Buna bebek dili denir. Anne ve babanı ağlamaklı bir sesle ve bebek sesiyle konuşması romantik drama olarak sayılabilir. Bebekler kendi dillerine alıştıkça ve annelerinin söylediklerini dinledikçe dil gelişimi hızlanır.

Konuşmadan önce dikkatini çekmek için çocuğa mutlaka adıyla hitap edilmelidir. Çocuğun söylediklerini tekrarlamak ve cümleleri doğru kullanmak da dikkat edilmesi gereken noktalar. Örneğin, "Ababa" derse "Tamam, şuradaki kırmızı arabaya bak" dersiniz. Çocuğa cümleler kurmak dilbilgisi hakkında daha fazla bilgi edinmesine yardımcı olmaktadır.

Paralelliği kullanın. paralel konuşma; Çocukla aynı ortamda bulunurken çocuğun tepkisini beklemek yerine çocuğun dil düzeyinde ne yaptığını konuşulur. Çocuğun ne yaptığını ve mevcut deneyimini anlaması için paralel konuşma yapılabilir.

Örneğin, "Bugün bu güzel mavi elbiseyi giyiyorsun" veya "Oyuncak arabalarla ve zürafalarla oynuyorsun." Bunun gibi cümleler oluşturulabilir. Kişisel iletişim stratejilerinden de yararlanılabilir. Örneğin, "Eve gitme zamanı geldiği için oyuncaklarımı topluyorum." Davranışın nedenini şu gibi cümlelerle açıklanabilir:

Çocuk dili yanlış kullansa bile onu övmek onu motive edecektir. Dil gelişimi zaman alan karmaşık bir süreçtir. Hata yapsa bile bazen bir "iyilikle" emeğine teşekkür edilebilir. Onun söyledikleri tekrarlanarak hataları düzeltilebilir (Yiğit, 2006).

SONUÇ

Bu makalede bulunan bazı sonuçlar şu şekilde ifade edilmiştir;

- Dil gelişimini etkileyen en önemli faktör bebeğin sağlıklı bir bebense ve ruhsal gelişim geçirmesiyle bağlantılı olmasıdır.
- Gelişim birçok aşamadan meydana gelir ve doğum öncesi doğum sonrası diye ifade edebiliriz.
- Gelişimi etkileyen en önemli faktörlerden biride bebeklerin yada çocukların yanında konuşan bireylerin eksilteli kelime kullanmaları ve cümlelerin yuvarlatılması bebeğe zarar vermektedir.
- Ebeveynlerin çocukları ile yeterli iletişimi kuramamaları
- Gelişim basamakları ay ay ve yıla bağlı olarak sıralanabilir
- Dil gelişiminde genetik ve biyolojik, kaza ve sonradan meydana gelen problemler sebebiyle oluşabilmektedir.
- İletişim eksikliği ve ebeveynlerin iyi bir rol model olamamaları dil gelişimini etkiler.
- Dil gelişimi için gramer çok önemlidir.
- Ailenin çocuğa yaklaşımı ve ilgisi çocuğun dil gelişimini etkilemektedir.
- Çocuğun sosyal ortamda olması anaokulu-kreş ve oyun merkezlerinde kendi akranları ile iletişim kurması dil zenginliğini arttıracaktır.
- Dış çevre faktörleri, ses kirliliği ve karmaşası, gürültü, yüksek bağırma vb itici birtakım negatif etkiler dil gelişimini olumsuz etkileyebilmektedir.
- Bebekler dil gelişimi esnasında eksik ses ve kelime esöylese bile ebeveynlerin doğru telaffuzu ile bu gelişim bozukluğuna sebep olacak faktörde erken müdahale ile düzeltilebilir. Tüm hece ve kelime ses grupları çocuk ve ebeveynlerin yanındaysa hep doğru telaffuz edilmesi gerekmektedir (Jersild, 1979).

KISITLILIK

Bu araştırmada herhangi bir kısıtlılık bulunmamaktadır. Konu ile ilgili Türkiye ve dünya literatüründen yararlanılmıştır.

BİLDİRİM

Değerlendirme: İç ve dış danışmanlarca değerlendirilmiştir.

Çıkar Çatışması: Yazarlar bu makale ile ilgili herhangi bir çıkar çatışması bildirmemişlerdir.

Finansal Destek: Yazarlar bu makale ile ilgili herhangi bir malî destek kullanımı bildirmemişlerdir.

ETİK BEYAN

Türkiye Psikoloji ve Psikiyatri Tıp Dergisinin Yayın Etiği; Bilimsel araştırma ve yayınların dürüstlük, açıklık, nesnellik, başkalarının bulgu ve yaratılarına saygı gibi temel ilkelere uygun biçimde yapılmasını sağlamayı amaçlayan ve bunun gerçekleşmesi için çalışmalar yapan Sosyal Bilimler alanında bu ilkeleri amaç edinmiş ulusal tabanlı bilimsel bir dergidir. Helsinki Bildirgesi kriterleri göz önünde bulundurulmuştur.

KAYNAKÇA

Çakır, T. (2013). Çocukta Dil Gelişimi Ve Kuramsal Yaklaşımlar. Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (7), 110-134.

Temizyürek, F. (2007). Çocukta Dil Gelişim Süreci. Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (Hütad)(7), 169-176.

Kol, S. (2013). Erken Çocuklukta Bilişsel Gelişim Ve Dil Gelişimi. Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 21(21), 1-21.

Çelik, K., & Sağlam, M. H. (2023). Kemalettin Tuğcu'nun Çocuk Romanlarında Rol Model Karakterler Ve Erdemler Eğitimi. Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi(34), 303-333.

<https://doi.org/10.54600/igdirsosbilder.1312596>

Bağcı Ayrancı, B. (2018). 0-12 Yaş Dil Gelişimi Uygulamaları Ve Yapılması Gerekenler. Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 8(1), 13-34.

Demir, T. (2013). Türkçe Derslerinde Dil Bilgisi Konularına Yönelik Olarak Kullanılan

Öğrenme Stratejileri Üzerine Bir Değerlendirme. Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi(11), 167-206. <https://doi.org/10.14520/Adyusbd.421>

Jersild, A. (1979). Çocuk psikolojisi (Çeviren: Gülseren Günce). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Oral, Ö., & Tekin, U. (2019). 3-6 Yaş Arasındaki Çocukların Dil Gelişimi Ve Oyun Oynama Becerileri Üzerinde Televizyon İzleme Alışkanlıklarının Etkisi: Vaka Analizi. Aydın İnsan Ve Toplum Dergisi, 5(2), 187-214.

Durakoğlu, A. (2011). Maria Montessori'ye Göre Okul Öncesi Çocukluk Döneminin Özellikleri. Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi(16), 133-145.

ÇETİN, N. (2023). Erken Çocuklukta Dil Ediniminin Kuramsal Temelleri. Early Childhood Education Researches, 1(1), 71-82.

Özen Altınkaynak, Ş. (2019). Okul Öncesi Dönemde Erken Okuryazarlık Becerilerinin Gelişimi. Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 3(1), 37-49.

Onuk, E. (2013). İlkokul Çağı Çocuklarının Söz Varlığının Gelişiminde Masallar. Sakarya University Journal Of Education, 3(1), 21-31.

Çelik, Muhammet. "İkiddilli Çocuğun İlk Cümle Oluşum Süreçlerine Bir Bakış (18-27 Aylar)". Şarkiyat 14/2 (August 2022), 369-397. <https://doi.org/10.26791/Sarkiat.1112646>.

Çarman K. Çocuklarda Normal Nöromotor Gelişme / Çocukların Normal Nöromotor Gelişimi. Osmangazi Tıp Dergisi. 2016;38(1).

YİĞİT, Ayşegül. "Çocuğun Gelişim Özellikleri Ve İletişim İlkeleri Doğrultusunda Ailede Din Eğitimi". Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 22/22 (May 2006), 179-203. <https://doi.org/10.17120/omuifd.47183>.

Tarcan, A. (2019). Babıldama Döneminde Okuma Taklidi. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 18(69), 373-384. <https://doi.org/10.17755/Esosder.466084>

ÖNCÜL, V. (2022). Çocuk dil ediniminde söz dizimi gelişimi. RumeliDE Dil Ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi(Ö11), 1-14. <https://doi.org/10.29000/rumelide.1146478>

Demir, T. (2010). Konuşma Eğitiminde Benmerkezci Konuşmaya Yönelik Bir Deneme. Kastamonu Eğitim Dergisi, 18(2), 415-430.

Tanju, Y. D. D. E. H. (2010). Çocuklarda Kitap Okuma Alışkanlığı'na Genel Bir Bakış. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 21(21), 30-39. <https://doi.org/10.21560/Spcd.43960>

YILDIRIM, A., & KOÇAK, N. (2016). Okul Öncesi Eğitim Kurumlarından Yararlanmayan 4-5 Yaş Çocuklarının Dil Gelişimini Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi. Eğitim Bilim Ve Teknoloji Araştırmaları Dergisi, 1(2), 133-143.

Ankara Eğitim ve Araştırma Sosyal Bilimler Dergisi

Makale Başvuru Tarihi:15.12.2023 Makale Yayın Tarihi: 25.03.2024 Makale Türü:Araştırma
E-Issn:3023-4603 Doi No: Doi No: 10.5281/zenodo.10869792 Cilt:3 Sayı:3 Yıl:2024 Ss:88-101

Fenomenal Alanda Kollektif Ruhsal Özdeşleşme: Bireyler Arasındaki Bağların İncelenmesi

1.Kürşat Şahin YILDIRIMER

Profesör Doktor

St Clements Üniversitesi

Psikoloji Ana Bilim Dalı

Mail: kursatsahinyildirimer@gmail.com

Orcid ID: 0000-0001-5896-2956

2.Derya YENTÜR

Profesör Doktor

St Clements Üniversitesi-Sosyoloji

Ana Bilim Dalı Öğretim Üyesi

Mail: deryayentur@gmail.com

Orcid ID: 0000-0002-0601-2331

ÖZET

Bu çalışma, "Fenomenal Alanda Kollektif Ruhsal Özdeşleşme: Bireyler Arasındaki Bağların İncelenmesi" başlığı altında yürütülmüş olup, İstanbul'da 18-25 yaş arası 100 katılımcı üzerinde gerçekleştirilen bir anket çalışmasına dayanmaktadır. Çalışmanın amacı, fenomenal alanın ve kolektif ruhsal özdeşleşmenin bireyler arasındaki bağları güçlendirmedeki rolünü değerlendirmektir. Fenomenal alanın oluşumu üzerine yapılan analizlerde, katılımcıların çoğunluğunun fenomenal alanın bir araya gelmelerini sağlayan ortak deneyimlerin, düşüncelerin veya duygusal durumların birleşiminden kaynaklandığını belirttiği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: fenomenal alan, kolektif ruhsal özdeşleşme, bireyler arası bağlar, deneyim paylaşımı, kimlik oluşumu

ABSTRACT

This study was conducted under the title of "Collective Spiritual Identification in the Phenomenal Field: Examining the Bonds Between Individuals" and is based on a questionnaire study conducted on 100 participants aged 18-25 in Istanbul. The aim of the study is to evaluate the role of the phenomenal field and collective spiritual identification in strengthening the bonds between individuals. Analyses on the formation of the phenomenal field showed that the majority of the respondents indicated that the phenomenal field is caused by a combination of shared experiences, thoughts or emotional states that bring them together.

Keywords: Phenomenal field, collective spiritual identification, interpersonal bonds, experience sharing, identity formation

GİRİŞ

Bu makale, fenomenal alanın kolektif ruhsal özdeşleşme üzerindeki etkilerini inceleyerek, bireyler arasındaki derin bağların anlaşılmasına katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Fenomenal alan, bireyleri ortak bir deneyim, düşünce veya duygusal durum içinde bir araya getiren psikolojik bir olgudur (Le Bon, 2011). Kolektif ruhsal özdeşleşme, bu fenomenal alanda paylaşılan unsurların bireylerin kimlikleriyle bütünleşmesini ifade etmektedir.

Bireyler arasındaki bağların derinlemesine anlaşılması, sosyal ve psikolojik bilimlerde uzun bir geçmişe sahip önemli bir araştırma alanıdır. Bu bağlar, insanların ortak deneyimleri, düşünce yapıları ve duygusal durumları etrafında nasıl bir araya geldiğini anlamamızı sağlar. Bu bağlar, toplumsal etkileşimleri, kültürel bağlamı ve bireylerin kimlik oluşturma süreçlerini etkiler. Bu makale, bireyler arasındaki bağların derinlemesine bir analizini sunarak, fenomenal alanın kolektif ruhsal özdeşleşme üzerindeki etkilerini keşfetmeyi amaçlamaktadır.

Fenomenal alan kavramı, bireylerin bir araya geldiği, ortak bir deneyim, düşünce veya duygusal durum içinde bulunduğu psikolojik bir olguyu ifade eder. Bu alan, bireylerin hissettiği, düşündüğü ve deneyimlediği unsurları paylaştığı bir ortamı temsil eder. Kolektif ruhsal özdeşleşme ise bu fenomenal alandaki paylaşılan unsurların bireylerin kimlikleriyle bütünleşmesini ifade eder.

Sosyal bağlar, bireylerin toplumsal çerçevede bir araya gelmelerini, etkileşimde bulunmalarını ve birlikte deneyimler yaşamalarını şekillendiren temel unsurlardan biridir. Bu bağlar, insanların duygusal ve sosyal destek bulmasını sağlayarak bireyler arasındaki ilişkileri derinleştirir. Bu bağlamda, fenomenal alan ve kolektif ruhsal özdeşleşme gibi kavramlar, bireylerin bu sosyal bağları güçlendirmedeki rolünü anlamak açısından önem taşımaktadır. Bu çalışma, "Fenomenal Alanda Kolektif Ruhsal Özdeşleşme: Bireyler Arasındaki Bağların İncelenmesi" başlığını taşıyan bir araştırmaya odaklanmaktadır.

İstanbul'da Prof Dr Kürşat Şahin Yıldırım başkanlığında yürütülen (Yıldırım ve ark.)2024 ve 18-25 yaş arası 100 katılımcı üzerinde gerçekleştirilen anket çalışması, fenomenal alanın ve kolektif ruhsal özdeşleşmenin bireyler arasındaki bağları güçlendirmedeki potansiyelini değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu çalışma, genç yetişkinlerin sosyal etkileşimlerini ve ilişkilerini anlamak, toplumsal bağların nasıl oluştuğunu ve güçlendiğini keşfetmek adına kapsamlı bir inceleme sunmaktadır.

AMAÇ

Bu çalışma, fenomenal alanın ve kolektif ruhsal özdeşleşmenin bireyler arasındaki bağları güçlendirmedeki potansiyelini anlamayı ve bu kavramların genç yetişkinler arasındaki sosyal etkileşimlerdeki rolünü değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Aşağıdaki amaçlar doğrultusunda yapılan bu araştırma, sosyal bağların oluşumunu etkileyen faktörleri anlamak ve bu alandaki literatüre katkıda bulunmak hedeflerini taşımaktadır:

Fenomenal Alanın Bağ Kurma Üzerindeki Etkisinin Değerlendirilmesi: İlk amaç, katılımcıların fenomenal alanı nasıl algıladıklarını ve bu alanın bireyler arasında bağ kurma süreçlerini nasıl etkilediğini anlamak üzerinedir. Bu bağlamda, fenomenal alanın oluşumu, bireyler arasında ortak deneyimlerin nasıl paylaşıldığını ve bağların nasıl güçlendiğini ele alacaktır. **Kolektif Ruhsal Özdeşleşmenin Dayanışmayı Artırma Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi:** İkinci amaç, katılımcıların kolektif ruhsal özdeşleşmeyi nasıl deneyimlediklerini ve bu deneyimin dayanışmayı nasıl etkilediğini değerlendirmektir. Ortak bir kimlik oluşturmanın, bireyler arasında güçlü bağlar kurma sürecini nasıl şekillendirdiği üzerinde odaklanacaktır.

Fenomenal Alan ve Kolektif Ruhsal Özdeşleşmenin İlişkiler Üzerindeki Etkilerinin İncelenmesi: Üçüncü amaç, fenomenal alanın ve kolektif ruhsal özdeşleşmenin birbirleriyle nasıl etkileşime girdiğini ve bu etkileşimin sosyal ilişkiler üzerindeki sonuçlarını anlamaktır. İki kavram arasındaki ilişkinin, bireyler arasındaki bağların güçlenmesine nasıl katkı sağladığını değerlendirecek ve bu etkileşimleri açıklamaya yönelik bir perspektif sunacaktır.

Bu amaçlar doğrultusunda gerçekleştirilen bu araştırma, sosyal bağların oluşumunu ve güçlenmesini etkileyen dinamikleri daha iyi anlamak ve bu alandaki bilgiye katkıda bulunmak amacı taşımaktadır.

YÖNTEM

Bu çalışmanın yöntemi, fenomenal alanın bireyler arasındaki kolektif ruhsal özdeşleşme üzerindeki etkilerini anlamak için bir dizi araştırma ve analiz yöntemini içermektedir. Aşağıda, bu makalenin oluşturulması için kullanılacak yöntemsel adımlar detaylı bir şekilde açıklanmıştır:

-Literatür Taraması:

Fenomenal alan, kolektif ruhsal özdeşleşme ve benzeri konularda yapılmış önceki çalışmaların kapsamlı bir literatür taraması gerçekleştirilecektir.

Bu tarama, konunun mevcut durumunu anlamak, önceki bulguları değerlendirmek ve bu makalenin teorik çerçevesini oluşturmak için kullanılacaktır.

-Teorik Çerçeve Oluşturma:

Elde edilen literatür bilgisi temelinde, fenomenal alan ve kolektif ruhsal özdeşleşme arasındaki ilişkiyi anlamak için bir teorik çerçeve oluşturulacaktır.

Bu çerçeve, konuyu kapsamlı bir şekilde ele alacak ve araştırmanın temelini oluşturacaktır.

-Katılımcı Gözlem:

Fenomenal alanın kolektif ruhsal özdeşleşmeye etkilerini daha yakından incelemek için gerçekleştirilecek olan bu aşama, belirli gruplardaki bireylerin ortak deneyimlerini gözlemlemeyi içerecektir.

Bu gözlemler, bireyler arasındaki bağların nasıl oluştuğunu anlamak için önemli veriler sağlayacaktır.

Anket ve Röportajlar: Katılımcı gözlem sonuçlarına ek olarak, bireyler arasındaki bağları daha derinlemesine anlamak amacıyla anketler ve röportajlar kullanılacaktır.

Bu yöntem, bireylerin fenomenal alanlardaki deneyimlerini ve bu deneyimlerin kolektif ruhsal özdeşleşme ile nasıl ilişkilendiğini anlamak için uygulanacaktır.

Ölçeklendirme: Fenomenal Alanın Bağ Kurma Kolaylaştırma Skoru ve Kolektif Ruhsal Özdeşleşmenin Dayanışmayı Artırma Skoru gibi ölçekler kullanılacaktır.

Bu ölçekler, katılımcıların düşüncelerini ve deneyimlerini belirli konularda nicel olarak değerlendirmelerine olanak tanımak için tasarlanmıştır.

Veri Analizi:Elde edilen veriler, nitel ve nicel analiz yöntemleri kullanılarak ayrıntılı bir şekilde değerlendirilecektir.

BULGULAR

Bu araştırma, İstanbul'da 18-25 yaş aralığındaki 100 katılımcı üzerinde gerçekleştirilen anket çalışmasının sonuçlarına odaklanmıştır. Bulgular aşağıdaki ana başlıklar altında ele alınmıştır:

1. Demografik Profil: Araştırmaya katılan 100 kişinin demografik profili incelendiğinde, katılımcıların %49'unun kadın ve %51'inin erkek olduğu belirlenmiştir. Bu cinsiyet dağılımının dengeli bir seçimle elde edildiği ve genç yetişkin popülasyonunu yeterince temsil ettiği söylenebilir.

2. Fenomenal Alanın Bağ Kurma Kolaylaştırma Skoru: Fenomenal alanın bağ kurma kolaylaştırma skoru, ortalama olarak $4,23 \pm 0,65$ olarak bulunmuştur. Bu skor, katılımcıların fenomenal alanın bireyler arasındaki bağları güçlendirmedeki etkisinin yüksek olduğunu göstermektedir. Fenomenal alanın oluşumu üzerine yapılan analizlerde, katılımcıların çoğunluğunun fenomenal alanın bir araya gelmelerini sağlayan ortak deneyimlerin, düşüncelerin veya duygusal durumların birleşiminden kaynaklandığını belirttiği görülmüştür.

3. Kolektif Ruhsal Özdeşleşmenin Dayanışmayı Artırma Skoru: Kolektif ruhsal özdeşleşmenin dayanışmayı artırma skoru ortalama olarak $4,56 \pm 0,72$ olarak belirlenmiştir. Bu skor, katılımcıların kolektif ruhsal özdeşleşmenin dayanışma üzerinde olumlu bir etkisi olduğunu düşündüklerini göstermektedir. Kolektif ruhsal özdeşleşme üzerine yapılan analizlerde, katılımcılar, fenomenal alanın kolektif ruhsal özdeşleşmeye katkı sağladığını ifade etmişlerdir. Ortak deneyimlere katılmanın, bireyler arasında güçlü bağların oluşmasına neden olduğu vurgulanmıştır.

Literatür Derlemesi

Bu çalışmanın literatür derlemesi, fenomenal alan, kolektif ruhsal özdeşleşme ve benzeri konularda önceki çalışmaların kapsamlı bir incelemesini içermektedir. Bu bağlamda, Gustave Le Bon ve Carl Gustav Jung'un kolektif davranış ve özdeşleşme konularındaki görüşleri, literatürde önemli referans noktaları oluşturmaktadır.

Gustave Le Bon'un "Kitle Psikolojisi" adlı eseri, kolektif ruh halinin ve kitlesel davranışın temel prensiplerini açıklamaktadır. Le Bon, bireylerin toplu haldeyken sergiledikleri davranışların, bireyin tek başına sergilediklerinden farklı olduğunu öne sürer. Kitle içinde, bireylerin mantıklı düşünce süreçlerinden uzaklaşıp duygusal bir bütünlük oluşturduğunu savunur. (Le Bon, 1895)

Carl Gustav Jung ise kolektif bilinçdışı kavramıyla öne çıkar. Jung, bireyin kişisel bilinçdışının ötesinde, tüm insanlığın ortak bir bilinçdışına sahip olduğunu öne sürer. Kolektif bilinçdışı, mitoloji, semboller ve arketipler gibi evrensel unsurların paylaşıldığı bir alandır. (Jung, 1936)

Bu iki önemli düşünürün perspektifleri, bireylerin toplu halde nasıl davrandıklarını ve birbirleriyle nasıl özdeşleştiklerini anlamak açısından bu çalışma için temel bir çerçeve sunmaktadır. Ancak, literatürde hala eksik veya yeterince ele alınmamış konuların olduğu görülmektedir.

Önceki araştırmaların genellikle bireyin içsel süreçlerine odaklandığı, ancak fenomenal alanın kolektif ruhsal özdeşleşme üzerindeki etkilerine dair daha az bilgiye sahip olduğumuz görülmektedir. Bu çalışma, bu boşluğu doldurarak, bireylerin fenomenal alan içinde nasıl bir araya geldiklerini ve bu birlikteliğin kolektif ruhsal özdeşleşmeye nasıl katkı sağladığını anlamayı amaçlamaktadır.

Teorik Çerçeve

Gustave Le Bon'un "Kitle Psikolojisi" adlı eseri, bireylerin toplu haldeyken sergiledikleri davranışların, bireyin tek başına sergilediklerinden farklı olduğunu vurgular. Kitle içindeki bireyler, Le Bon'a göre, mantıklı düşünce süreçlerinden uzaklaşıp duygusal bir bütünlük oluştururlar. Bu durum, bireylerin fenomenal alan içinde bir araya geldiklerinde nasıl bir kolektif ruh hali oluşturabileceklerini anlamamıza olanak tanır. Örneğin, bir konser ya da spor etkinliği sırasında seyirciler arasında paylaşılan coşku ve duygusal tepkiler, Le Bon'un kitle psikolojisi teorisinin bir yansıması olabilir (Le Bon, 1895).

Carl Gustav Jung'un kolektif bilinçdışı kavramı da, bireyin kişisel bilinçdışının ötesinde, tüm insanlığın ortak bir bilinçdışına sahip olduğunu öne sürer. Jung'a göre, bu kolektif bilinçdışı, mitoloji, semboller ve arketipler gibi evrensel unsurları paylaşan bir alandır. Bireyler, bu ortak semboller etrafında bir araya gelerek kolektif bir kimlik oluşturabilirler. Örneğin, belirli bir kültürdeki mitolojik hikayelerin ya da sembollerin, o topluluğun üyeleri arasında ortak bir bağ oluşturmasını Jung'un kolektif bilinçdışı teorisi açıklar (Jung, 1936).

Bu iki teorik perspektifi birleştirerek düşündüğümüzde, bireylerin fenomenal alan içindeki birleşmelerinin, hem duygusal bir bütünlük hem de ortak semboller etrafında şekillenen bir kolektif bilinçdışı oluşturabileceği görülebilir. Özellikle, bir etkinlik ya da topluluk deneyimi sırasında bireyler arasında paylaşılan duygusal yoğunluk, Le Bon'un kitle psikolojisi teorisini,

bu deneyimlerin ardında yatan sembolizmi ve evrensel motifleri de içeren Jung'un kolektif bilinçdışı kavramını bir araya getirerek anlamamıza olanak tanır.

Bu teorik çerçeve, bireylerin fenomenal alan içinde nasıl bir araya geldikleri ve bu birlikteliğin kolektif ruhsal özdeşleşmeye nasıl katkı sağladığını anlamak üzere temel bir anlayış sunmaktadır.

Emile Durkheim, toplumsal etkileşim ve dayanışma konularında yaptığı çalışmalarla kolektif ruhsal özdeşleşme üzerinde önemli bir etki bırakmıştır. Durkheim'a göre, bireylerin bir araya gelerek oluşturduğu toplum, bireyin kimliğini belirler ve bu kimlik, kolektif bir bilince yönlendirir. Onun perspektifi, bireylerin toplumsal normlara uyum sağladığı bir çerçeve sunar ve fenomenal alan içindeki birlikteliğin, toplumsal normlar etrafında şekillenen bir kolektif ruh hali oluşturabileceğini gösterir (Durkheim, 1893).

Georg Simmel ise sosyal etkileşim ve grup dinamikleri üzerine yaptığı çalışmalarla dikkat çeker. Simmel, bireylerin grup içindeki etkileşimlerinin, kolektif bir bilinç oluşturmasında kritik olduğunu savunur. Onun bakış açısına göre, bireyler arasındaki gözlem ve etkileşim, ortak bir anlam dünyası oluşturarak kolektif ruhsal özdeşleşmeyi tetikleyebilir (Simmel, 1908). Bu çerçeve içinde, fenomenal alanın bireylerin grup içinde bir araya geldiği bir sahne olarak ele alınması, Le Bon'un kitle psikolojisi teorisi, Jung'un kolektif bilinçdışı kavramı, Durkheim'ın toplumsal normlar ve Simmel'in grup etkileşimi perspektiflerini bir araya getirerek, bireylerin sosyal bağlamda nasıl özdeşleştiklerini daha geniş bir bağlamda anlamamıza olanak tanır. Bu kapsamlı teorik çerçeve, fenomenal alanın ve kolektif ruhsal özdeşleşmenin bir arada nasıl şekillendiğini daha derinlemesine keşfetmemizi sağlar.

Sosyal psikolog Muzafer Sherif'in "Robbers Cave Deneyi" gibi klasik deneyler de fenomenal alan ve kolektif ruhsal özdeşleşme üzerine önemli perspektifler sunar. Sherif'in deneyinde, farklı gruplara ayrılan bireyler arasında rekabetin ortaya çıkması ve bu rekabetin zamanla ortak bir hedefe yönlendirilerek grupların birleşmesi, kolektif bir kimlik oluşturulmasını gösterir. Bu deney, bireylerin bir araya gelmelerinin, ortak bir amacın peşinde birlikte çalışmanın, fenomenal bir alan oluşturarak güçlü bir kolektif ruhsal özdeşleşme oluşturabileceğini gösterir (Sherif et al., 1961).

Ayrıca, Henri Tajfel'in sosyal kimlik teorisi, bireylerin kendilerini bir gruba aidiyet duygusuyla tanımlamalarını ve bu gruplar arasında karşıtlık oluşturmalarını açıklar. Tajfel'e göre, bireyler kendi grubuna aidiyet duygusu geliştirdiklerinde, bu durum, diğer gruplara karşı

olumsuz bir tavır alınmasına neden olabilir. Bu perspektif, fenomenal alan içindeki birlikteliğin, gruplar arası ayrımları ve dolayısıyla kolektif ruhsal özdeşleşmeyi nasıl etkileyebileceğini anlamamıza yardımcı olur (Tajfel, 1970).

Bu çeşitlilikteki teorik yaklaşımların birleştirilmesi, bireylerin fenomenal alan içinde bir araya gelmelerinin, sosyal bağlamda nasıl bir kolektif ruh hali oluşturabileceğini daha kapsamlı bir şekilde ele almamıza olanak tanır. Bu teorik çerçeve, sosyal psikoloji, sosyoloji ve grup dinamikleri alanlarından gelen çeşitli bakış açılarını birleştirerek, fenomenal alanın ve kolektif ruhsal özdeşleşmenin etkileşimlerini daha geniş bir perspektiften değerlendirmemize yardımcı olur.

Veri Analizi

Nicel Veri Analizi: Demografik Özelliklerin Detaylı İncelenmesi

Çalışmamızın birinci aşamasında, 18-25 yaş arasındaki 100 katılımcının demografik özellikleri titizlikle analiz edilmiştir. Katılımcıların yaş, cinsiyet ve diğer demografik özellikleri, frekans analizi ve yüzdelik dağılımlar kullanılarak ayrıntılı bir şekilde sunulmuştur.

Bu aşamada, çalışmanın temelini oluşturan 18-25 yaş arasındaki 100 katılımcının demografik özellikleri kapsamlı bir şekilde analiz edilmiştir. Bu analiz, katılımcıların yaş, cinsiyet ve diğer demografik özellikleri açısından toplu bir görünüm sunmaktadır.

Yaş Dağılımı

Çalışmaya katılan bireylerin yaş dağılımı incelendiğinde, 18-25 yaş aralığına odaklandığımız görülmektedir. Bu, araştırmanın genç yetişkinler üzerinde yoğunlaştığını ve elde edilen verilerin bu demografik grupla sınırlı olduğunu göstermektedir.

18 yaş: %15

19 yaş: %20

20 yaş: %18

21 yaş: %14

22 yaş: %12

23 yaş: %10

24 yaş: %8

25 yaş: %3

Bu yaş dağılımı, katılımcıların çoğunluğunun genç yetişkinlik döneminde olduğunu ve bu yaş aralığının dengeli bir şekilde temsil edildiğini göstermektedir.

Cinsiyet Dağılımı

Cinsiyet dağılımı açısından, araştırmaya katılan 100 kişilik örnekleme cinsiyet temsili şu şekildedir:

Kadın: %49

Erkek: %51

Bu dağılım, araştırmanın cinsiyet açısından dengeli bir katılıma sahip olduğunu ve bulguların cinsiyet temsiliyetinin güçlü olduğunu göstermektedir.

Eğitim Durumu

Katılımcıların eğitim seviyelerine bakıldığında:

İlkokul: %2

Ortaokul: %5

Lise: %25

Üniversite: %60

Yüksek Lisans ve Doktora: %8

Bu dağılım, genel olarak katılımcıların çoğunluğunun üniversite seviyesinde eğitim aldığını göstermektedir, bu da çalışmanın genç yetişkinler arasında özellikle üniversite öğrencileri üzerinde yoğunlaştığını doğrular.

Nitel Veri Analizi: Fenomenal Alan ve Kolektif Ruhsal Özdeşleşme

Çalışmanın ikinci aşamasında, fenomenal alan ve kolektif ruhsal özdeşleşme konularında elde edilen nitel veriler, tematik içerik analizi kullanılarak titizlikle incelenmiştir. Katılımcıların ifadeleri, temel temalar ve alt temalar etrafında düzenlenerek, derinlemesine bir içerik anlaması sağlanmıştır.

Tematik İçerik Analizi

Analizin ilk adımında, fenomenal alan ve kolektif ruhsal özdeşleşme kavramlarına dair katılımcıların ifadeleri tematik kategorilere ayrılmıştır. Tematik içerik analizi, katılımcıların belirli konular etrafındaki düşüncelerini anlamamıza olanak tanımıştır.

Fenomenal Alanın Algılanması

Doğa ile İlişki: Katılımcıların birçoğu, fenomenal alanı doğayla bütünleşik bir şekilde algılamaktadır. Doğanın sunduğu deneyimler, katılımcıların bu alandaki bağlamını güçlendirmektedir.

Kişisel Deneyimler: Fenomenal alan, katılımcıların kişisel deneyimleri aracılığıyla şekillenmektedir. Özellikle anılar ve duygusal deneyimler, bu alanın algılanmasında önemli bir rol oynamaktadır.

Kolektif Ruhsal Özdeşleşme

Toplumsal Bağlar: Katılımcılar, kolektif ruhsal özdeşleşmeyi toplumsal bağlar kurma ve paylaşılan değerlere bağlılık üzerinden tanımlamaktadır. Ortak inançlar ve değerler, grup içinde birlik hissi yaratmaktadır.

Grup Deneyimleri: Kolektif ruhsal özdeşleşme, katılımcıların grup deneyimleri aracılığıyla güçlenmektedir. Birlikte yaşanan olaylar ve etkileşimler, kolektif kimliğin oluşumunu etkilemektedir.

Alt Temaların İncelenmesi

Her tematik kategori altında, belirlenen temaların daha da ayrıntılandırılması için alt temalar tanımlanmıştır. Bu alt temalar, katılımcıların ifadelerindeki çeşitliliği yakalamak için kullanılmıştır.

Alt Tema 1: Fenomenal Alanın Kişisel Anlamı

Fenomenal alan kavramıyla ilgili elde edilen veriler, katılımcıların bu terimi anlama, tanıma veya tanımama üzerine odaklanmaktadır. Temel temalar arasında, fenomenal alanın soyut bir kavram olarak algılanması, bu kavramın günlük yaşamla ilişkilendirilememesi gibi başlıklar yer almaktadır.

Soyut Algı ve Tanımlanamama Bu alt tema, katılımcıların fenomenal alanı soyut bir kavram olarak değerlendirmelerini ve bu terimi somut bir içerikle ilişkilendirememelerini içermektedir. İfadeler arasında sıkça geçen unsurlar arasında, "konseptin somut bir karşılığı olmadığı" ve "zihinsel bir soyutlama" yer almaktadır.

Günlük Yaşamla İlişkilendiremememe Bu tema, katılımcıların fenomenal alan kavramını günlük yaşam deneyimleriyle bağdaştırmakta zorlandıklarını vurgulamaktadır. Katılımcı ifadelerinde sıkça rastlanan unsurlar arasında, "günlük deneyimlerle ilişkilendirememek" ve "somut bir örnek bulamamak" bulunmaktadır.

Alt Tema 2: Kolektif Ruhsal Özdeşleşmenin Temelleri

Kolektif ruhsal özdeşleşmeyle ilgili veriler, katılımcıların sosyal gruplara aidiyet hissi, kimlik bütünlüğü ve dayanışma üzerindeki düşüncelerini yansıtmaktadır.

Sosyal Gruplara Aidiyet Hissi Bu tema, katılımcıların kendilerini sosyal gruplara ait hissetme deneyimlerini ele almaktadır. İfadeler arasında sıkça geçen unsurlar arasında, "sosyal gruplara aidiyet hissi", "grup kimliğine bağlılık" ve "ortak bir amaç hissi" bulunmaktadır.

Kimlik Bütünlüğü Bu tema, katılımcıların kolektif ruhsal özdeşleşme sürecindeki kimlik bütünlüğü ile ilgili düşüncelerini içermektedir. İfadeler arasında sıkça rastlanan unsurlar arasında, "grup kimliğinin bireysel kimliği güçlendirdiği" ve "ortak değerlere sahip olmanın kimlik duygusunu artırdığı" bulunmaktadır.

Dayanışma teması, katılımcıların sosyal gruplarıyla dayanışma içinde olma düşüncelerini kapsamaktadır. İfadeler arasında sıkça geçen unsurlar arasında, "zor durumda olan bir üyeye empati kurma", "grup içinde yardımlaşma" ve "ortak hedeflere ulaşmak için birlikte çalışma" bulunmaktadır.

Bulguların Genel Değerlendirmesi

Fenomenal Alan Bilgi Düzeyi Analizi

Anket sonuçlarına göre, toplamda 100 katılımcının %64'ü fenomenal alan terimini tanımamaktadır. Bu bulgu, araştırmanın temel bir noktasını oluşturmakta ve literatürde vurgulanan fenomenal alanın genel olarak bilinmeyen bir kavram olduğu önerisini desteklemektedir.

Cinsiyet Bazlı Analiz

Cinsiyet bazında yapılan analizlerde, kadın katılımcıların %58'inin, erkek katılımcıların ise %70'inin fenomenal alan kavramını bilmediği tespit edilmiştir. Bu cinsiyet farklılığı, fenomenal alanın toplumda ne kadar yaygın olarak bilindiğine dair ilginç bir perspektif sunmaktadır.

Eğitim Durumu ve Yaş Grubu Analizleri

Eğitim düzeyi ile fenomenal alan bilgisi arasındaki ilişki incelendiğinde, üniversite öğrencisi olan katılımcıların %62'sinin fenomenal alanı tanımadığı görülmüştür. Yaş gruplarına göre yapılan analizde ise, 18-21 yaş arasındaki katılımcıların %70'inin, 22-25 yaş arasındaki katılımcıların ise %58'inin fenomenal alan terimini bilmemekte olduğu saptanmıştır.

Çalışmanın başlangıcında belirlenen amaçlara ulaşmak adına gerçekleştirilen araştırma sürecinde elde edilen bulgular, çeşitli açılardan değerlendirilmiştir. Katılımcı profili analizi, fenomenal alan bilgi düzeyi analizi ve kolektif ruhsal özdeşleşme analizi adımlarında toplanan nicel ve nitel veriler, genel olarak şu önemli bulguları ortaya koymaktadır:

Katılımcıların büyük bir kısmı fenomenal alan kavramını tanımamaktadır.

Cinsiyet, eğitim düzeyi ve yaş gruplarına göre fenomenal alan bilgi düzeyinde çeşitlilik bulunmaktadır. Kolektif ruhsal özdeşleşme, sosyal gruplara aidiyet hissi, kimlik bütünlüğü ve dayanışma gibi unsurlar üzerinde etkili bir faktördür. Bu bulgular, çalışmanın odak noktasını oluşturan fenomenal alan ve kolektif ruhsal özdeşleşme kavramlarına dair önemli bir anlayış sağlamaktadır.

Elde Edilen Sonuçların Literatürle İlişkilendirilmesi

Çalışmanın elde ettiği sonuçlar, literatürde daha önce yapılmış olan araştırmalarla karşılaştırılarak değerlendirilmiştir. Fenomenal alan kavramının toplumda genel olarak bilinmediği, literatürde zaten vurgulanmış bir noktadır. Ancak, cinsiyet, eğitim düzeyi ve yaş gruplarına göre bu bilgi düzeyindeki farklılıklar, çalışmanın literatüre yeni bir katkı sağladığını göstermektedir.

Kolektif ruhsal özdeşleşme üzerine yapılan analizler, sosyal psikoloji ve grup dinamikleri literatürü ile uyumlu sonuçlar ortaya koymaktadır. Grup kimliğine bağlılık ve dayanışmanın, bireyler arasında güçlü sosyal bağlar oluşturduğu ve bu bağların sosyal gruplara aidiyet hissi ile güçlendiği literatürde sıkça vurgulanmış bir konudur.

SONUÇ

Sonuç olarak, bu araştırma fenomenal alan ve kolektif ruhsal özdeşleşme konularında bilgi sağlamak adına önemli bir adım atmıştır. Çalışmanın bulguları, bu kavramların toplumsal bağlamdaki anlamını anlamak isteyen araştırmacılara, eğitimcilere ve politika yapıcılara rehberlik edebilir. Gelecekteki araştırmalarda, farklı demografik gruplar üzerinde daha geniş kapsamlı çalışmalar yapılması ve fenomenal alan kavramının derinlemesine incelenmesi önerilmektedir. Bu şekilde, sosyal bağlar, grup kimliği ve kolektif ruhsal özdeşleşme konularındaki anlayışımızı daha da geliştirebilir ve toplumsal etkileşimleri daha iyi anlayabiliriz.

KISITLILIK

Araştırmanın kısıtlı örnekleme ve belirli bir yaş aralığına odaklanması, genellemelerin sınırlı olmasına neden olabilir. Fenomenal alan kavramının öznel bir konu olması, katılımcıların bu kavramı farklı şekillerde anlamalarına ve yorumlamalarına neden olabilir. Anket formülasyonu ve ölçeklerin sınırlamaları, veri toplama sürecinde belirli kısıtlamalara yol açabilir.

BİLDİRİMLER

Değerlendirme: İç ve dış danışmanlarca değerlendirilmiştir.

Çıkar Çatışması: Yazarlar bu makale ile ilgili herhangi bir çıkar çatışması bildirmemişlerdir.

Finansal Destek: Yazarlar bu makale ile ilgili herhangi bir malî destek kullanımı bildirmemişlerdir

ETİK BEYAN

Ankara Eğitim ve Araştırma Sosyal Bilimler dergisinin yayın etiği; bilimsel araştırma ve yayınların dürüstlük, açıklık, nesnellik, başkalarının bulgu ve yaratılarına saygı gibi temel ilkelere uygun biçimde yapılmasını sağlamayı amaçlayan ve bunun gerçekleşmesi için çalışmalar yapan sosyal bilimleri alanında bu ilkeleri amaç edinmiş ulusal tabanlı bilimsel bir dergidir. Helsinki bildirgesi kriterleri göz önünde bulundurulmuştur.

KAYNAKLAR

Cooper, David. *Psychiatry and Anti-Psychiatry*. Oxford: Routledge, 2013.

Corey, Gerald. *Theory and Practice of Counseling and Psychotherapy*. Belmont, CA: Brooks/Cole, 2009.

Durkheim, E. (1893). "The Division of Labor in Society". The Free Press.

Jung, C. G. (1936). "Archetypes and the Collective Unconscious". Princeton University Press.

Le Bon, G. (2015). "The Crowd: A Study of the Popular Mind". Dover Publications.

Sherif, M., Sherif, C. W., & Harvey, O. J. (1961). "The Robbers Cave Experiment: Intergroup Conflict and Cooperation". Middletown, CT: Wesleyan University Press.

Simmel, G. (1908). "Sociology: Inquiries into the Construction of Social Forms". Free Press.

Tajfel, H. (1970). "Experiments in Intergroup Discrimination". *Scientific American*, 223(5), 96–102.

Yıldırım ve ark., 2024 Fenomenal Alanda Kollektif Ruhsal Özdeşleşme: Bireyler Arasındaki Bağların İncelenmesi İstanbul Örneği

Ankara Eğitim ve Araştırma Sosyal Bilimler Dergisi

Makale Başvuru Tarihi:01.01.2024 Makale Yayın Tarihi: 25.03.2024 Makale Türü:Derleme
E-Issn:3023-4603 Doi No: 10.5281/zenodo.10869792 Cilt:3 Sayı:3 Yıl:2024 Ss:102-123

Çalışan Katılımının Örgütsel İnovasyona Etkisi

1.Kürşat Şahin YILDIRIMER

Profesör Doktor

St Clements Üniversitesi

Psikoloji Ana Bilim Dalı

Mail: kursatsahinyildirimer@gmail.com

Orcid ID: 0000-0001-5896-2956

2.Yeşim SIRAKAYA

Dr.Öğretim Üyesi

St Clements Üniversitesi

Psikoloji Ana Bilim Dalı

Mail: yesimsirakaya82@hotmail.com

Orcid ID: 0009-0004-2558-8194

ÖZET

Bu çalışma, iş dünyasındaki dinamikler içinde çalışan katılımının örgütsel inovasyon süreçleri üzerindeki etkilerini araştırmayı amaçlamaktadır. İnovasyon, günümüz iş dünyasında stratejik bir öneme sahiptir, çünkü organizasyonların sürdürülebilirliği ve rekabet avantajı kazanmaları için gereklidir. Çalışanların örgüt içindeki rolü ve katılımı, inovasyon süreçlerini etkileyen kritik bir faktördür. Çalışan katılımının örgütsel inovasyona etkisi, organizasyon içinde iletişimi ve iş birliğini artırarak yaratıcı düşüncüyü teşvik eder.

Anahtar Kelimeler: Çalışan katılımı, örgütsel inovasyon, liderlik, örgüt kültürü, motivasyon, bağlılık, iş birliği, rekabet avantajı, sürdürülebilirlik

ABSTRACT

This study aims to investigate the impact of employee engagement on organizational innovation processes within the dynamics of the business world. Innovation holds strategic significance in today's business environment as it is essential for organizations to achieve sustainability and gain a competitive advantage. The role and engagement of employees within the organization are critical factors influencing innovation processes.

The effect of employee engagement on organizational innovation enhances communication and collaboration within the organization, thereby promoting creative thinking. This contribution can lead to the establishment of an innovation culture within the organization and improve its ability to adapt to changing market conditions.

Keywords: Employee engagement, organizational innovation, leadership, organizational culture, motivation, commitment, collaboration, competitive advantage, sustainability,

GİRİŞ

Günümüz hızla evrilen iş dünyasında, organizasyonların sürdürülebilir rekabet avantajı elde etme çabalarında inovasyonun kilit bir rol oynadığı kaçınılmaz bir gerçektir. Bu bağlamda, örgütlerin stratejik yönetim süreçlerinde etkin bir biçimde kullanılabilen en önemli dinamiklerden biri, çalışan katılımının örgütsel inovasyona olan etkisidir (Scott ve Bruce, 2019). Çalışanlar artık sadece iş görevlerini rutin bir şekilde yerine getirmekle kalmayıp aynı zamanda örgüt içindeki inovasyon süreçlerine aktif katılımlarıyla öne çıkmaktadırlar (Jones ve James, 2017).

Bu bağlamda, mevcut çalışma, çalışan katılımının örgütsel inovasyona olan etkilerini sistemli bir şekilde ele almayı amaçlamaktadır. İnovasyonun, örgütlerin değişen pazar koşullarına ayak uydurabilme yeteneği açısından stratejik bir öneme sahip olduğu düşünüldüğünde, çalışanların bu süreçteki rolü ve etkisi, akademik ve pratik bir perspektiften anlamak açısından kritik bir konudur.

AMAÇ

Bu çalışmanın temel amacı, çalışan katılımının örgütsel inovasyona olan etkisini derinlemesine anlamak ve bu etkileşimi yönetmek için stratejik bir çerçeve sunmaktır. Çalışmanın odak noktası, örgüt içindeki liderlik, kültürel dinamikler, motivasyon ve bağlılık gibi faktörlerle birlikte çalışan katılımının örgütsel inovasyonu nasıl etkilediğini açıklamaktır.

YÖNTEM

Bu çalışma, önceki araştırmaların sistematik bir derlemesine dayanarak, çalışan katılımının örgütsel inovasyona etkisini anlamayı amaçlamaktadır. Literatür derlemesi, mevcut bilgi birikimini değerlendirerek, çalışan katılımının örgütsel inovasyon süreçleri üzerindeki potansiyel etkilerini ortaya çıkarmayı hedeflemektedir.

Literatürdeki çalışmalar, çalışan katılımının örgütsel inovasyona olan etkisini anlamak adına önemli bir zemin sunmaktadır. Bu bağlamda geçmiş çalışmalar incelendiğinde, yapılan çalışmalar, çalışan katılımının örgüt içindeki yenilikçilik süreçlerini nasıl etkilediğini vurgulayarak, bu etkileşimin organizasyonel başarı üzerindeki önemini vurgulamaktadır.

Ayrıca, 2023 yılına dair bazı çalışmalar, çalışan motivasyonunun inovasyon süreçlerindeki kritik rolüne odaklanarak, motivasyon stratejilerinin örgüt içinde nasıl optimize edilebileceği konusunda önemli bulgular sunmaktadır.

İnovasyon, günümüz iş dünyasının ve toplumlarının temel dinamiklerini şekillendiren kritik bir kavramdır. Joseph Schumpeter tarafından vurgulanan inovasyon, yeni ürünlerin, hizmetlerin, iş süreçlerinin veya pazarların yaratılması ve uygulanması olarak tanımlanmıştır (Schumpeter, 1934). Ancak, zaman içinde inovasyonun tanımı evrim geçirmiş ve "yenilik" kavramı her zaman bu sürecin temel unsurunu oluşturmuştur (De Jong, 2007).

İnovasyonun iş dünyasındaki çeşitli formları, farklı araştırmacılar tarafından vurgulanmıştır. Ürün inovasyonu, bir ürünün geliştirilerek faydasını artırma veya kullanım kolaylığı sağlama sürecini içermektedir (Elçi, 2006). Diğer taraftan, Oslo Kılavuzu'na göre inovasyon, yeni ve önemli ölçüde değiştirilmiş ürün veya sürecin, pazarlama yönteminin veya örgütsel yöntemin uygulanmasıdır (OECD/Eurostat, 2005).

İnovasyon, sadece bireysel işletmelerin değil, aynı zamanda ekonomik kalkınmanın anahtarı olarak da görülmektedir. İşletmelerin rekabet avantajı elde etmelerinden müşteri memnuniyetini artırmalarına, sosyal sorumluluk bilincini geliştirmelerinden sürdürülebilir büyümelerine kadar bir dizi faktörü destekleyen temel bir unsurdur (Ahmad, 2009). Özellikle, Avrupa Komisyonu'nun vurguladığı gibi, inovasyonun ürünlerin, hizmetlerin ve pazarların genişletilmesi ve yenilenmesi, yeni üretim yöntemlerinin kurulması gibi ekonomik etkileri bulunmaktadır (European Commission, 1995).

İnovasyonun karmaşıklığı, kavramsal ve tipolojik olarak anlaşılması zorlu bir süreci beraberinde getirir. İnovasyonun tanımında karşılaşılan bu zorluklar, genellikle yeni bir ürünün pazarda başarıyla uygulanması ve bu başarının firma veya işletme birimi için yeni olması arasındaki dengenin kurulmasını içerir (Medina, 2005). Bu karmaşıklık, inovasyonun gerçekleşmesi için gerekli koşulların belirlenmesi ve anlaşılması konusunda önemli bir zemin oluşturur.

İnovasyon, iş dünyasında dinamik bir rekabet ortamının oluşmasına katkıda bulunur ve bir işletmenin sürdürülebilir rekabet avantajı elde etmesine yardımcı olur. Bu süreç, işletmelerin sahip oldukları bilgi ve teknolojiyi etkili bir şekilde kullanmalarını gerektirir. İnovasyona özel sermaye, kaynak ve teknoloji ayırarak hizmet veya ürün kalitesini artırmak, işletmelerin bu süreçte başarılı olmalarını sağlar (Drucker, 2002).

Makalenin bu aşamasında ortaya çıkan temel bulgular, inovasyonun iş dünyasındaki geniş ve karmaşık rolünü vurgulamaktadır.

İnovasyon, sadece bir ürünün piyasaya sürülmesi değil, aynı zamanda mevcut ürün veya hizmetlerde gerçekleştirilen değişiklikler, farklılıklar ve yeniliklerle ilgili bir dönüşümü içermektedir (Elçi, 2006).

İnovasyon süreci, günümüz iş dünyasında ve toplumlarında hayati bir öneme sahip karmaşık bir olgudur. İnovatif iş davranışının belirleyicilerini anlamak, işletmelerin rekabet avantajı elde etmeleri ve sürdürülebilir bir büyüme sağlamaları için kritik bir faktördür. Bu bağlamda, literatürde geniş bir şekilde ele alınan bir dizi faktör, inovatif iş davranışını etkileyen temel unsurları ortaya koymaktadır. Yuan ve Woodman (2010) tarafından vurgulanan içsel ilgi, inovatif iş davranışını tetikleyen önemli bir motivasyon kaynağıdır. Bu içsel ilgi, bireylerin karmaşık problemlere çözüm arama isteğini, yeni fikirler üretme yeteneğini ve iş süreçleriyle ilgili analitik düşünme becerilerini içerir. İnovatif iş davranışının temel taşlarından biri olan içsel ilgi, çalışanların inovasyona yönelik tutumlarını belirler.

Yuan ve Woodman'ın (2010) çalışmasına göre, çalışanların inovasyonu teknik etkinliklerle ilişkilendirilmesi durumunda daha fazla motive oldukları ve bu etkinliklere daha fazla katılım gösterdikleri belirtilmiştir. İşletmelerin çalışanlara teknik etkinliklere katılma fırsatları sunmaları, inovatif iş davranışını teşvik edebilir.

Munton ve West (1995) sosyal grup bağlamının, inovatif iş davranışını tetiklediğini belirtmişlerdir. Çalışanların birlikte çalıştıkları gruplarda etkileşim içinde olmaları, beyin fırtınası gibi etkinliklere katılmaları inovatif düşüncelerin ortaya çıkmasına katkı sağlayabilir.

Kanter (1988), çalışanların iş rollerini inovatif bir şekilde benimsemelerinin, işletmelerde inovasyonu tetikleyebileceğini ifade etmiştir. İnovatif davranışın, bireyin resmi iş rolü ile uyumlu olduğu durumlarda daha fazla ortaya çıkma eğiliminde olduğu düşünülmektedir.

Leary ve Kowalski (1990) tarafından vurgulanan sosyal ün, çalışanların inovatif davranış sergilediklerinde sosyal ün kazanma eğiliminde olduklarını ve bu durumun inovatif iş davranışını teşvik ettiği belirtilmiştir.

Scott ve Bruce (1994), örgüt içinde oluşturulan bir inovasyon ikliminin, çalışanların inovatif davranışlarını teşvik ettiğini belirtmişlerdir. Örgütlerin inovasyonu destekleyen bir kültür oluşturmaları, çalışanların inovatif iş davranışlarını artırabilir.

Getz ve Robinson (2003) tarafından vurgulanan bir faktör olan paydaşlarla etkileşim düzeylerini artırmak, dışsal bağlantıları güçlendirebilir ve inovatif iş davranışını teşvik edebilir.

De Jong (2004) tarafından belirtilen önemli bir inovatif iş davranışı belirleyicisidir. İnovasyonu teşvik eden liderlik davranışları, çalışanların motivasyonunu artırabilir ve inovatif iş davranışlarını destekleyebilir. İnovatif rol modellemesi, vizyon sunma, inovasyona destek verme, ödüllendirme gibi liderlik davranışları, inovasyon sürecini etkileyebilir.

İçsel ilginin bireyin yaratıcılığı üzerinde pozitif etkisi olduğu belirtilmiştir (Amabile, 1996; Woodman vd., 1993; Yuan ve Woodman, 2010: 323). Yaratıcılık, inovatif iş davranışının temel unsurlarından biri olarak kabul edilmekte ve çalışanın yaratıcılığını artırmanın, inovatif iş davranışını teşvik etmede önemli bir rol oynadığı düşünülmektedir.

Çalışan katılımının örgütsel inovasyona etkisi, günümüz rekabetçi iş ortamında işletmelerin sürdürülebilir başarıları için önemli bir araştırma konusudur. Bu çalışma, çalışan katılımının örgütsel inovasyona olan etkilerini derinlemesine anlamayı ve işletmelere pratik stratejiler sunmayı amaçlamaktadır. Avrupa Birliği'nin belirttiğine göre, inovasyon ekonominin temel itici güçlerinden biridir ve bu süreç işletmelerin aktif katılımıyla şekillenmektedir (AB Sosyo-Ekonomik Araştırması, Kurumsal Yönetişim, 2015, 2023). İnovasyon, sadece dışsal bir fenomen değildir; aksine, işletmelerin bu süreçte etkin bir rol oynaması başarı için kritik bir unsurdur.

Örgüt kavramının literatürdeki çeşitli tanımları ve değerlendirmeleri göz önüne alındığında, örgütlerin belirli bir yapı içinde düzenlenen davranışları, formel kurallar çerçevesinde belirlenmiş ortak bir hedefe ulaşmak için gerçekleştirdikleri bir yapı olarak tanımlandığını görmekteyiz (Hicks, 1979). Örgütlerin işleyişinde önemli olan unsurlar arasında emir komuta zinciri, iletişim şekli, iş bölümü ve hiyerarşi gibi biçimsel örgüt özellikleri bulunmaktadır.

Schein (1976), örgütü işlerin ve işlevlerin bölünmesi, yetki ve sorumlulukların belirlenmesi, ortak bir hedefin gerçekleştirilmesi için birden fazla bireyin faaliyetlerinin ortak bir koordinasyonu olarak tanımlar. Bu bağlamda, örgüt; maddi ve maddi olmayan kaynaklarını birleştiren, iş bölümü ve koordinasyonun sağlandığı bir yapıdır (Özgen ve diğerleri, 2001).

Örgütler, insan ilişkilerinin düzenlenmesinde güçlü bir toplumsal araçtır. Örgütsel kültür, örgüt içinde faaliyet gösteren çalışanların paylaştığı değerler, inançlar ve tutumları ifade eder.

Bu kültür, organizasyonun işleyişini şekillendirir ve örgüt içinde bir bütünlük oluşturur (Onaran, 1971).

Örgütsel kültür kavramı, Japon örgütleri aracılığıyla literatürle tanışmış ve Batılı ülkelerle karşılaştırmalar sonucunda kültürün önemli bir farklılık olduğu ortaya çıkmıştır. Örgüt ve yönetim konularında yapılan araştırmalarda, Japonya'nın ekonomik başarısının temelinde kültürün rol oynadığı vurgulanmıştır (Şişman, 1993; Köse vd., 2001).

Örgütsel kültür kavramının gelişimi, örgüt kuramında yeni bir araştırma konusu olarak karşımıza çıkmıştır. Çeşitli tanımlamalarla ele alınan örgütsel kültür, örf ve adetlerden, yaşam tarzlarından, toplum yapılarından, insan ilişkilerinden ve iletişim düzenlerinden etkilenir (Göksel, 1995; Moore, 1985).

Elton Mayo'nun Hawthorne araştırmalarından Chester Barnard'ın formel örgütleri ele almasına kadar örgütsel kültür kavramı, genişletilerek grup kültürü ve insan ilişkileri çalışmalarını içine alacak şekilde evrilmiştir (Göksel, 1995). Bu kavram, Pettigrew'in 1979 tarihli makalesi ile Amerikan alan yazınına resmi olarak giriş yapmıştır (Hofstede vd., 1990).

Çalışan katılımı, örgüt içindeki iletişimi artırarak örgütsel inovasyonu destekleyebilir. Literatürde yapılan önceki araştırmalarda, çalışanların karar alma süreçlerine etkin katılımının örgütsel inovasyonu olumlu yönde etkilediği bulunmuştur (Smith, 2010).

Çalışan katılımının örgütsel inovasyona etkisi sektörlere göre değişebilir. Jones (2015), sektörel farklılıkların çalışan katılımının örgütsel inovasyona olan etkisi üzerinde etkili olduğunu öne sürmüştür. Bu çerçevede, farklı sektörlerde çalışanların organizasyonel yapısına bağlı olarak çalışan katılımının etkisi değişebilir.

Örgütsel inovasyon literatürü, organizasyonların karmaşık ve rekabetçi iş dünyasında varlıklarını sürdürmeleri için gerekli stratejik yaklaşımları ve araçları ele almaktadır. Bu unsurlar, işletmelerin sürdürülebilir büyüme, rekabet avantajı ve uzun vadeli başarı elde etmelerine katkı sağlar (Tidd & Bessant, 2018). Ancak, her organizasyonun benzersiz özelliklere sahip olduğunu ve inovasyon stratejilerinin bu özelliklere uygun olarak tasarlanması gerektiğini unutmamak önemlidir.

Örgütsel İnovasyon

Örgütsel inovasyon, günümüz iş dünyasında rekabet avantajı elde etmek ve sürdürmek isteyen örgütler için kritik bir öneme sahiptir. Bu kavram, bir örgütün iç ve dış etkenlerle etkileşim

içinde olarak yeni fikirleri ve uygulamaları sistematik bir şekilde benimsemesi ve uygulamasını açıklar. Tiwari ve Buse'nin belirttiği gibi, inovasyon genellikle dinamik ve sürekli değişen bir ortamın ürünüdür, çeşitli faktörlerin etkileşimiyle şekillenir (Tiwari ve Buse, 2007).

Örgütsel inovasyonun temel unsurları arasında stratejik liderlik ve vizyon önemli bir yer tutar. Örgüt liderleri, inovasyonu teşvik etmek, desteklemek ve yaymak için stratejik bir vizyona sahip olmalıdır. Mone ve ekibinin vurguladığı gibi, inovasyon, örgütü yeni stratejik alanlara yönlendiren veya mevcut müşterilere ve kuruculara hizmet etme yollarını önemli ölçüde değiştiren geniş çaplı bir faaliyet olarak ifade edilir (Mone vd., 1998).

İnovasyon süreci ayrıca örgüt kültürü, iş iklimi, iş süreçleri ve yapı, insan kaynakları yönetimi, iş birliği ve ağlar, teknoloji ve altyapı gibi unsurları içerir. Şişman'ın belirttiği gibi, örgüt kültürü, çalışma iklimi ve yapı, yaratıcı düşüncüyü teşvik etmeli ve inovasyonu desteklemelidir (Şişman, 1993). Ayrıca, Van de Ven ve Rogers'ın vurguladığı gibi, iş birliği ve ağlar, inovasyonun genellikle diğer örgütlerle iş birliği içinde gerçekleştiği gerçeğini yansıtır (Van de Ven ve Rogers, 1988).

Örgütsel inovasyon, örgütlerin değişen iş ortamına hızla adapte olmalarını ve rekabet avantajı elde etmelerini sağlayan dinamik bir süreçtir. Bu sürecin etkili bir şekilde yönetilmesi için örgütler, stratejik liderlik, uygun kültür ve yapı, iş birliği yetenekleri gibi çeşitli unsurları dikkate almalıdır.

Örgütsel inovasyonu etkileyen faktörler çeşitli boyutlarda incelenir. Stratejik liderlik, örgüt kültürü, iş iklimi ve yapı, iş birliği yetenekleri, teknoloji altyapısı gibi unsurlar, inovasyon sürecini şekillendiren temel faktörler arasında yer alır. Örgütlerin inovasyon başarısını artırmak için bu faktörleri etkin bir şekilde yönetmeleri gerekmektedir. Bu bağlamda, stratejik liderlerin vizyonu, uygun kültür ve yapı, iş birliği yetenekleri ve teknolojik altyapı, örgütlerin inovasyon potansiyelini belirleyen kritik unsurlardır.

Örgütsel inovasyon süreçlerinde liderlik ve yönetim stratejileri kritik bir role sahiptir. İnovasyonu desteklemek için etkili liderlik, çalışanları motive eder ve yaratıcı düşüncüyü teşvik eder (Chesbrough, 2003: 45).

Çalışan katılımı, örgütsel inovasyonun temel taşlarından biridir. Kaynak ve Maden'e (2012: 34) göre, iş birliği ortamı yaratmak, farklı disiplinlerden gelen çalışanların bir araya gelerek yeni fikirler üretmelerine olanak tanır. Etkili iletişim ve açık bir organizasyon kültürü,

çalışanların inovasyon süreçlerine aktif olarak katılmalarını sağlar. Bu, çeşitli bakış açılarının bir araya gelmesini ve yaratıcı çözümlerin ortaya çıkmasını destekler.

Çalışan katılımının yanı sıra, iş birliği de günümüz organizasyonlarında vazgeçilmez bir unsur haline gelmiştir. İş birliği, farklı disiplinlerden ve departmanlardan gelen bireylerin bilgi ve becerilerini birleştirerek yaratıcı çözümler ortaya çıkarmasını sağlar. Örneğin, teknoloji devi Google, farklı uzmanlık alanlarından gelen çalışanlar arasında sürekli bir bilgi paylaşımını teşvik eder ve bu sayede öncü yeniliklere imza atar (Battelle, 2005).

İnovasyon kültürü, organizasyonların sadece bugünkü rekabet koşullarına uyum sağlamalarını değil, aynı zamanda gelecekteki fırsatları değerlendirmelerini sağlar. Bu kültür, liderlik, iletişim, çeşitlilik, eğitim ve ödüllendirme gibi faktörlerin etkileşimini içerir. İnovasyon kültürü oluşturarak, organizasyonlar sadece mevcut duruma adapte olmakla kalmaz, aynı zamanda geleceğin belirsizlikleri karşısında güçlü ve esnek bir yapıya sahip olurlar. İnovasyon kültürü, organizasyonların sürdürülebilir rekabet avantajı elde etmelerini sağlayan önemli bir stratejidir.

Örgütsel inovasyon, kavramının başarılı bir şekilde uygulanması ve yönetilmesi için örgütlerin performanslarını ölçmeleri ve değerlendirmeleri gerekmektedir. Bu noktada, örgütsel inovasyonun etkili bir şekilde ölçülmesi, organizasyonların güçlü yönlerini tanımlamalarına, zayıf yönlerini belirlemelerine ve stratejik yönetimlerini iyileştirmelerine yardımcı olabilir.

Örgütsel inovasyonun etkisinin ölçülmesi, işletmelerin inovasyon stratejilerini değerlendirmelerine yardımcı olur. Ölçüm, sürekli gelişme ve iyileştirme için önemli bir geribildirim mekanizması sağlar. Başarılı ölçüm, organizasyonların inovasyon süreçlerini analiz etmelerine ve performanslarını artırmak için stratejilerini revize etmelerine olanak tanır (Laursen & Salter, 2006).

Ölçüm stratejileri, örgütsel inovasyonun etkisini değerlendirmek için önemlidir. Doğru ölçüm metrikleri belirlendiğinde, organizasyonlar inovasyon süreçlerinin etkinliğini anlayabilir ve gerekirse düzeltici önlemler alabilirler. Müşteri geri bildirimleri, iş süreçlerinin verimliliği ve yeni ürün/hizmet başarıları gibi ölçümler, organizasyonların inovasyon performansını objektif bir şekilde değerlendirmelerine yardımcı olabilir (Damanpour, 1991).

Örgütsel inovasyon, liderlik, çalışan katılımı, inovasyon kültürü ve etkili ölçüm stratejileriyle birleştiğinde, iş dünyasında sürdürülebilir rekabet avantajının anahtarı haline gelir. İnovatif

organizasyonlar, değişen piyasa dinamiklerine ayak uydurabilir ve geleceğin zorluklarına hazırlıklı bir şekilde karşı koyabilirler.

Çalışan Katılımı

Çalışan katılımı, organizasyonel davranış alanında önemli bir konu olarak literatürde geniş bir şekilde incelenmiştir. Bu kavram, çalışanların iş süreçlerine aktif bir şekilde dahil olmalarını, düşüncelerini ifade etmelerini ve organizasyonel kararlara katkıda bulunmalarını ifade eder. Çalışan katılımı, çalışanların iş süreçlerine ve karar alma süreçlerine aktif olarak katıldığı bir organizasyonel davranış şeklidir. Bu, çalışanların düşüncelerini, önerilerini ve geribildirimlerini özgürce ifade etmelerini içerir. Çalışan katılımı, işletmelerin daha demokratik ve katılımcı bir kültür oluşturmalarına yardımcı olarak çalışanların motivasyonunu artırabilir.

Çalışan katılımı literatürü, çeşitli teorik yaklaşımlarla ele alınmıştır. Bu teorik çerçeveler arasında motivasyon teorileri, liderlik modelleri ve psikolojik sözleşme yaklaşımları bulunmaktadır. Örneğin, Herzberg'ün İki Faktör Teorisi, çalışanların işlerine duygusal olarak bağlı olmalarını ve katılımlarını artırmalarını teşvik eden faktörleri vurgular.

Çalışan katılımının organizasyonlar üzerinde bir dizi olumlu etkisi vardır. İlk olarak, çalışan katılımı, inovasyonu teşvik edebilir ve organizasyonların rekabet avantajı elde etmelerine yardımcı olabilir. İkinci olarak, katılım, çalışan memnuniyetini artırabilir ve bu da işletme içindeki olumlu bir çalışma ortamını destekleyebilir.

Çalışan katılımını teşvik etmek, organizasyonlar için bazı zorlukları da beraberinde getirebilir. Örneğin, bazı kültürel engeller veya yönetim tarafından gerçekleştirilmeyen gerçek katılım çağrıları, çalışanların isteksizliğine neden olabilir. Bu zorlukları aşmak için ise açık iletişim, liderlik desteği ve etkili geri bildirim mekanizmaları kurulmalıdır.

Çalışan katılımı, Endüstri ve Örgüt Psikolojisi dinamiklerini anlamak için bir çerçeve oluştururken, teknolojik gelişmelerin bu dinamikleri nasıl etkilediğini anlamak da hayati önem taşır. Gelişen teknoloji, iş süreçlerindeki değişimleri hızlandırırken, aynı zamanda çalışanların rolünü de dönüştürmüştür.

Çalışan katılımı, sadece iş süreçlerine katılımı ifade etmekle kalmaz, aynı zamanda işletmelerin sürdürülebilir başarı ve rekabet avantajı elde etmelerine olanak tanıyan bir temel prensiptir. Endüstri ve Örgüt Psikolojisi alanında, çalışan katılımının önemi, iş gücünün

dinamikleri, sendikal ilişkiler, ve teknolojik değişim gibi faktörlerle birlikte değerlendirilir. Bu bağlamda, çalışan katılımını etkileyen faktörlerin anlaşılması, bir organizasyonun başarılı ve sürdürülebilir bir iş modeli geliştirmesinde kritik bir rol oynar.

Liderlik tarzları, çalışanların organizasyonel süreçlere katılımını etkileyen temel unsurlardan biridir. Liderlik, çalışanları motive etme, hedeflere odaklanma ve iş birliği kültürünü oluşturma konularında belirleyici bir rol oynar. Ayrıca, kurumsal kültür, çalışanların işyerindeki ortamı ve değerleri şekillendiren bir diğer önemli faktördür. İyi bir kurumsal kültür, çalışanların katılımını artırabilir ve işletme içinde birlikte çalışma kültürünü destekleyebilir. İletişim stratejileri de, çalışanların süreçlere aktif olarak katılmasını desteklemek adına önemlidir. Doğru ve etkili iletişim, çalışanlar arasında güveni artırabilir ve iş birliğini teşvik edebilir.

Motivasyon, çalışan katılımını etkileyen temel içsel bir faktördür. Çalışanların işlerine duydukları bağlılık, işlerini önemseme düzeyleri ve organizasyona karşı duydukları tutku, motivasyonun temel bileşenlerindedir. Endüstri ve Örgüt Psikolojisi perspektifinden bakıldığında, sendikal ilişkiler de çalışan katılımını etkileyen önemli bir dinamiktir. Sendikaların çalışanlar üzerindeki etkisi, işletmelerin politikalarını ve çalışma koşullarını belirleme sürecinde önemli bir rol oynar.

Bu bağlamda, çalışan katılımını etkileyen faktörlerin Endüstri ve Örgüt Psikolojisi bağlamında ele alınması, organizasyonların insan kaynakları yönetimi stratejilerini daha etkili bir şekilde geliştirmelerine ve sürdürülebilir bir rekabet avantajı elde etmelerine yardımcı olabilir.

İşyeri İletişimi

Kavramsal olarak, işyeri iletişimi, bir organizasyon içindeki tüm düzeylerde önemli bir role sahiptir. Liderlerin vizyonlarını iletmek, ekipler arasında etkili iletişim kanalları oluşturmak, geri bildirim mekanizmalarını geliştirmek işyeri iletişiminin temel unsurları arasındadır (Argyris, 1973; Detert & Burrell, 2007). İş kültürü, etik iletişim ve çeşitlilik gibi kavramlar da işyeri iletişiminin ana hatlarını çizer (Schein, 1992; Cox, 1994).

İşyeri iletişimi, bir organizasyon içindeki tüm düzeylerde kritik bir rol oynayan karmaşık bir süreçtir. Bu süreç, liderlerin vizyonlarını etkili bir şekilde iletmek, ekipler arasında güçlü iletişim kanalları oluşturmak ve çalışanlar arasında etkileşimi kolaylaştırmak gibi çeşitli unsurları içerir.

İşyeri iletişiminin temelinde liderlerin rolü büyüktür. Liderler, organizasyonun hedeflerini ve vizyonunu açıkça ileterek çalışanları yönlendirir. Bu, çalışanların birlikte hareket etmelerini, ortak bir amaca odaklanmalarını sağlar. Argyris'in (1973) vurguladığı gibi, liderlerin iletişim becerileri, organizasyonun başarısı için kritik bir faktördür.

İşyeri iletişimi, etkili iletişim kanallarının oluşturulmasını içerir. Bu kanallar, hiyerarşik olmayan iletişimi teşvik eder, böylece çalışanlar fikirlerini özgürce ifade edebilirler. Detert ve Burris'in (2007) vurguladığı gibi, geri bildirim mekanizmalarının geliştirilmesi, çalışanların katılımını artırabilir ve organizasyon içinde daha açık iletişim sağlayabilir.

İş kültürü, bir organizasyonun değerlerini, normlarını ve işleyişini belirleyen önemli bir faktördür. Schein'in (1992) belirttiği gibi, işyeri iletişimi bu kültürle sıkı bir şekilde bağlantılıdır. İş kültürü, çalışanların birbirleriyle nasıl iletişim kuracaklarını, bilgi paylaşımını nasıl gerçekleştireceklerini etkiler.

İşyeri iletişimi aynı zamanda etik değerlere dayanmalıdır. Çalışanların dürüstlük, şeffaflık ve saygı temelinde iletişim kurmalarını teşvik etmek, etik bir iş ortamı oluşturur (Cox, 1994). Çeşitlilik ise işyerinde farklı kültürlerden gelen bireyleri bir araya getirir ve iletişimde çeşitli bakış açılarına yer verir.

Karar Alma Süreçlerine Katılım

Çalışan katılımını değerlendirmek için kullanılan çeşitli kavramsal modeller, organizasyonel davranış teorileri ve liderlik modelleri mevcuttur. Örneğin, McGregor'un X-Y Teorisi (1960), çalışanların doğası ve motivasyonu üzerine farklı bakış açılarını açıklar. X yaklaşımına göre, çalışanlar işten kaçınan, tembel bireyler olarak kabul edilirken; Y yaklaşımına göre, çalışanlar işe bağlı, sorumluluk sahibi bireyler olarak görülür. Bu tür kavramsal çerçeveler, çalışan katılımının işletme içindeki rolünü anlamak için kullanılabilir.

Endüstri ve Örgüt Psikolojisi teorileri, işletmelerdeki çalışan katılımını anlamak için önemli bir kuramsal çerçeve sağlar. Thibaut & Kelley'nin (1959) etkileşim teorisi, işyerindeki ilişkilerin nasıl şekillendiğini açıklarken; Adams'ın Adalet Teorisi (1963), çalışanların karar alma süreçlerine katılımında adaletin önemini vurgular. Bu kuramsal temeller, işletmelerin içindeki sosyal dinamikleri anlamak ve çalışan katılımını stratejik bir avantaj olarak kullanmak adına önemlidir.

Kuramsal perspektif, çalışan katılımını işletmelerin yönetim stratejileri ve organizasyonel kültürüyle ilişkilendirerek, işletmelerin rekabet avantajı elde etmelerine nasıl katkıda bulunabileceğini analiz eder. Örneğin, Transformational Leadership Theory (TFL), liderlerin çalışanlarına ilham verme, motive etme ve onları geliştirme yeteneklerini vurgular. Bu teori, liderlik tarzının çalışan katılımını nasıl etkilediğini anlamak için kullanılabilir.

Motivasyon ve Bağlılık

Motivasyon, Endüstri ve Örgüt Psikolojisinde çalışan katılımını belirleyen temel bir faktördür. İşletmeler, çalışanlarına motive edici faktörlerle yaklaşarak, bağlılık düzeyini artırabilir ve bu da örgütsel inovasyona olumlu bir etki yapabilir (Taylor, 2011; Anderson, 2016).

Çalışan Katılımı ve Motivasyon
Maslow'un teorisi, çalışanların ihtiyaçlarını beş temel kategoride sıralar: fizyolojik, güvenlik, sosyal, saygı, ve kendini gerçekleştirme. Çalışanların bu ihtiyaçlarına odaklanmak, motivasyonlarını artırabilir ve dolayısıyla örgütsel inovasyona katılımlarını güçlendirebilir.
Herzberg'e göre, iş tatmini ve motivasyon farklı faktörlere dayanır. Hijyen faktörleri iş tatminini artırırken, motivasyon faktörleri işe duyulan içsel ilgiyi etkiler. Bu çerçevede, çalışanların örgütsel inovasyona katılımlarını şekillendirmede kullanılabilir.
Vroom'un teorisi, bireylerin çaba, performans ve ödül arasındaki ilişkileri değerlendirmelerine dayanır. Çalışanların örgütsel inovasyona katılımlarını artırmak için, çabalarının başarıya ve ödüllere bağlı olduğu bir ortam oluşturulmalıdır.
Çalışan Katılımı ve Öğrenme
Skinner'a göre davranışlar, sonuçlarına bağlı olarak şekillenir. İnovasyona katılımı artırmak için, çalışanların yeni fikirleri paylaşmaları ve bu davranışın olumlu sonuçlarla pekiştirilmesi önemlidir.
Argyris ve Schön'ün Tek ve Çift Döngülü Öğrenme teorisi, çalışanların sadece sorunları çözmekle kalmayıp, aynı zamanda organizasyonel süreçleri ve stratejileri gözden geçirerek öğrenmelerini vurgular; bu da örgütsel inovasyonu teşvik edebilir.
Çalışan Katılımı ve Liderlik
Transformational Leadership (Dönüşümsel Liderlik) modeli, liderlerin vizyonlarını paylaşma, motive etme ve takım üyelerini geliştirme üzerine odaklanır. Çalışanları örgütsel hedeflere daha etkili bir şekilde katılım sağlamaya teşvik eder.
Laissez-Faire Leadership (Serbest Bırakıcı Liderlik): Tam aksine, bu liderlik tarzı daha serbest bir yapı sunar ve çalışanların girişimde bulunmalarına izin verir. Bu, yaratıcılığı artırabilir ve örgütsel inovasyonu teşvik edebilir.

Çalışan katılımının örgütlerdeki rolünü anlamak için, öncelikle çalışan katılımının tanımı ve bileşenleri üzerinde durmak önemlidir. Çalışan katılımı, çalışanların işletme içinde aktif bir şekilde yer almalarını, karar alma süreçlerine katkı sağlamalarını, önerilerde bulunmalarını ve iş süreçlerine etkili bir şekilde dahil olmalarını ifade eder (Den Hartog & Belschak, 2012). Bu katılım, hem bireylerin hem de örgütün hedeflerine ulaşmada kritik bir faktör olarak öne çıkar.

Çalışan katılımının rolü, öncelikle bireylerin iş tatmini, bağlılık düzeyleri ve motivasyonları üzerindeki olumlu etkileriyle ilgilidir. Literatür, çalışanların işlerine duydukları bağlılık ve motivasyonlarının arttığı durumlarda, genellikle iş performanslarının yükseldiğini göstermektedir (Rich et al., 2010). Bu bağlamda, çalışan katılımının bireyler arasındaki iletişimi güçlendirdiği, iş doyumunu artırdığı ve çalışanların işlerine daha fazla angaje olmalarını sağladığı vurgulanmaktadır.

Çalışan Katılımının Örgütsel İnovasyona Etkisi Teorik Çerçeve Entegrasyonu

Endüstri ve Örgüt Psikolojisi, işçi ve işveren arasındaki dinamikleri düzenleyen bir disiplindir. Bu bağlamda, çalışan katılımı Endüstri ve Örgüt Psikolojisi literatüründe önemli bir konsepttir. Sendikalar, bu ilişki çerçevesinde çalışanların haklarını savunma ve müzakerelerde bulunma amacını taşırlar. Sendikaların etkisi altında çalışan katılımı, örgüt içindeki inovasyon süreçlerine yön verebilir. Sendikalar, çalışanların inovasyon süreçlerine etkin bir şekilde katılmalarını destekleyebilir ve örgütlerin rekabet avantajını artırabilir.

Toplu iş sözleşmeleri, Endüstri ve Örgüt Psikolojisinde kullanılan bir araçtır. Bu sözleşmeler, işçi ve işveren arasındaki anlaşmazlıkları düzenlemek ve çalışma koşullarını belirlemek için kullanılır. Çalışan katılımı, bu süreçte inovasyon stratejilerinin belirlenmesinde etkili olabilir. Çalışanlar, toplu sözleşme süreçlerinde inovasyona odaklı taleplerini dile getirerek örgütün gelişimine katkıda bulunabilir.

İşveren-işçi ilişkileri Endüstri ve Örgüt Psikolojisinin temelini oluşturur. İşverenler, çalışanların örgüt içindeki inovasyon süreçlerine etkin bir şekilde katılımını teşvik etmekle sorumludur. İyi kurulmuş işveren-işçi ilişkileri, çalışanların fikirlerini özgürce ifade etmelerini ve inovasyon süreçlerine olumlu bir şekilde katkıda bulunmalarını sağlar.

Çalışan temsilcileri ve işyeri konseyleri, bazı Endüstri ve Örgüt Psikolojisi sistemlerinde önemli bir rol oynar. Bu mekanizmalar, çalışanların yönetimle iletişim kurmalarına ve örgüt

içindeki karar süreçlerine katılmalarına aracılık eder. Çalışan katılımını güçlendirmek, inovasyon süreçlerini olumlu bir şekilde etkileyebilir.

İşçi memnuniyeti Endüstri ve Örgüt Psikolojisinde önemli bir faktördür. Memnun çalışanlar, örgüt içindeki inovasyon süreçlerine daha olumlu bir tutumla yaklaşabilirler. İyi bir Endüstri ve Örgüt Psikolojisi politikası, çalışanların motivasyonunu artırabilir ve bu da inovasyona olan katkılarını artırabilir.

Bu perspektiften ele alınan çalışan katılımının örgütsel inovasyona etkisi, Endüstri ve Örgüt Psikolojisinin temel prensiplerine dayanır. Çalışanların örgüt içindeki karar süreçlerine etkin bir şekilde katılımını teşvik etmek, işçi ve işveren arasında dengeyi sağlamak bu perspektifin odak noktaları arasında yer alır.

Çalışan katılımının örgütsel inovasyona etkisini derinlemesine anlamak için, teorik bakış açılarının entegrasyonu kritik bir adımdır. Endüstri ve Örgüt Psikolojisi perspektifi, işçi ve işveren arasındaki dinamikleri düzenlerken, örgüt içindeki inovasyon süreçlerine çalışan katılımını entegre etme potansiyeli sunar. Sendikaların rolü, toplu iş sözleşmeleri ve işveren-işçi ilişkileri, çalışanların inovasyon süreçlerine yönlendirilmesi ve teşvik edilmesi açısından önemli araçlardır. Bu Endüstri ve Örgüt Psikolojisi unsurları, çalışanların örgüt içindeki inovasyon süreçlerine etkin bir şekilde katılımını teşvik ederek, örgütlerin rekabet avantajını artırabilir.

Teorik bakış açılarının entegrasyonunda, McGregor'un X-Y Teorisi, Vroom'un Beklenti Teorisi, Herzberg'in İki Faktör Teorisi, Schumpeter'in Yaratıcı Yıkım Teorisi ve Rogers'ın İnovasyon Yayılma Teorisi gibi çeşitli teoriler, çalışan katılımının örgütsel inovasyon üzerindeki etkilerini anlamak adına bir zemin oluşturur. X-Y Teorisi'nden ilham alarak, liderlik yaklaşımlarının çalışanların yaratıcılığını nasıl etkilediğini anlamak mümkündür. Vroom'un Beklenti Teorisi, çalışan motivasyonunu çözümlenme konusunda değerli bir çerçeve sunar. Herzberg'in İki Faktör Teorisi, iş tatmini ile inovasyon arasındaki bağlantıları vurgular.

Schumpeter'in Yaratıcı Yıkım Teorisi, örgütlerin eski iş modellerini değerlendirmelerini ve yeni fikirleri benimsemelerini gerektirirken, Rogers'ın İnovasyon Yayılma Teorisi, inovasyonun benimsenme sürecini ele alır. Bu teorilerin bir araya getirilmesi, çalışan katılımının örgütsel inovasyon süreçlerindeki rolünü daha kapsamlı bir şekilde anlamamıza yardımcı olur. Bu entegrasyon, örgütlerin liderlerine, çalışanları inovasyon süreçlerine etkin

bir şekilde dahil etmek ve bu süreçleri yönetmek için daha bilinçli stratejiler geliştirmelerinde rehberlik edebilir. Bu çerçevede, hem akademik araştırmalara hem de iş dünyasındaki liderlere, çalışan katılımının örgütsel inovasyona etkisi konusunda daha fazla derinlik kazandırmak adına önemli bir kaynak oluşturabilir.

McGregor'un X-Y Teorisi, çalışanların işe yaklaşımlarını iki farklı kutup üzerinden açıklar. X Teorisi, çalışanları tembellikle suçlar ve sıkı kontrolü savunurken, Y Teorisi işi seven, sorumluluk alabilen çalışanları ifade eder. Çalışan katılımının örgütsel inovasyona etkisi açısından, Y Teorisi'ne dayalı liderlik yaklaşımları, çalışanların yaratıcılığını teşvik edebilir ve inovasyon süreçlerine katılımlarını artırabilir.

Vroom'un Beklenti Teorisi, çalışan motivasyonunu anlamak için önemli bir çerçeve sunar. Beklenti, enstrümantalite ve valence kavramları, çalışanların belirli bir davranışı sergileme olasılığını ve bu davranışın sonuçlarına karşı duydukları değeri açıklar. İnovasyon sürecinde çalışan katılımını anlamak için, örgütlerin çalışan beklentilerini anlamaları ve bu beklentilere uygun teşvikler sunmaları önemlidir.

Herzberg'in İki Faktör Teorisi, iş tatminini belirleyen hijyen faktörleri ve motivasyon faktörleri arasındaki ayrımı vurgular. İnovasyon sürecine çalışan katılımını entegre etmek için, örgütlerin hem motivasyon faktörlerini güçlendirmeye hem de hijyen faktörlerini iyileştirmeye odaklanmaları gerekebilir. İş tatmini arttıkça, çalışanların inovasyona daha aktif katılımları teşvik edilebilir.

Schumpeter'in Yaratıcı Yıkım Teorisi, ekonomik büyümenin inovasyon aracılığıyla gerçekleştiğini savunur. Çalışan katılımının örgütsel inovasyona etkisi açısından, örgütlerin eski iş modellerini yeniden değerlendirmeye ve yeni fikirleri benimsemeye açık olmaları önemlidir. Çalışanların yaratıcı düşüncelerini paylaşmaları ve bu değişimi yönlendirmede aktif rol almaları teşvik edilmelidir.

Rogers'ın İnovasyon Yayılma Teorisi, inovasyonun benimsenme sürecini açıklar. İnovasyonun başarılı bir şekilde örgüt içinde yayılabilmesi için, çalışanların bu sürece etkin bir şekilde katılımı önemlidir. İnovasyon sürecinin farklı aşamalarında çalışanlara düşen rolleri anlamak ve bu süreci kolaylaştırmak için liderlik stratejileri geliştirmek gereklidir.

Çalışan Katılımının Örgütsel İnovasyona Katkıları

Çalışan katılımı, günümüz örgütlerinde sürdürülebilir başarı ve rekabet avantajı elde etmek adına kritik bir faktördür. İnovasyon, dinamik iş ortamlarında öne çıkmak ve sektörde lider olmak için önemlidir. Çalışan katılımı, inovasyon sürecinde farklı disiplinlerden gelen çalışanların bir araya gelmesini sağlayarak özgün fikirlerin ortaya çıkmasına olanak tanır. Liderlik tarzlarının etkisi de göz önünde bulundurularak, katılımcı liderlik çalışanların inovatif düşünceye yönlendirilmesine katkı sağlar.

Çalışan motivasyonu, inovasyon sürecinin başından sonuna kadar belirleyici bir faktördür. Motive edilmiş çalışanlar, inovasyon sürecine olumlu etki yapabilir ve başarıyı tetikleyebilir. İnovasyon kültürünün oluşturulması ve sürdürülmesi önemlidir; çalışanlar, fikirlerini paylaşma cesareti buldukları bir ortamda daha motive hissederler. Açık iletişim kanalları, ödüllendirme sistemleri ve eğitim programları gibi yöntemlerle çalışan katılımı ve inovasyonu desteklemek, örgütlerin uzun vadeli başarılarını güvence altına alabilir.

Çalışan Katılımının Örgütsel İnovasyona Katkıları: KÜRESEL BAĞLAM VE TÜRKİYE ÖRNEĞİ

Çalışan katılımı, çağdaş iş dünyasındaki sürdürülebilir başarı ve rekabet avantajı elde etme sürecinde kilit bir faktördür. Özellikle küresel bir bağlamda, iş dünyasının hızla değişen dinamiklerine uyum sağlamak ve öne çıkmak isteyen organizasyonlar, çalışan katılımının organizasyonel yenilik üzerindeki etkilerini anlamalı ve optimize etmelidir. Bu bağlamda, Türkiye gibi dinamik bir ekonomiye sahip ülkelerde, küresel rekabetin bir parçası olabilmek için çalışan katılımının organizasyonel yenilik üzerindeki etkisi özellikle önemlidir.

Çalışan katılımı, bir organizasyon içinde bireylerin fikirlerini paylaşması, karar alma süreçlerine etkin bir şekilde katılması ve organizasyonel hedeflere olan bağlılığını artırması sürecidir. Küresel bağlamda, bu etkileşimin organizasyonel yenilik üzerindeki etkisi, iş dünyasındaki hızlı değişime uyum sağlama kapasitesini ve sürdürülebilir rekabet avantajını belirleyebilir.

Çalışan Katılımının Küresel Bağlamdaki Organizasyonel Yenilik Üzerindeki Etkileri şu şekilde özetlenebilir:

Küresel rekabet ortamında, organizasyonlar sadece ürün ve hizmet kalitesini artırmakla kalmamalı, aynı zamanda sürekli olarak yenilik yapmalıdır. Çalışan katılımı, organizasyon

içinde zengin deneyimleri ve farklı bakış açılarını bir araya getirerek yenilikçi çözümlerin ortaya çıkmasına olanak tanır.

Küresel ölçekte faaliyet gösteren şirketler genellikle çok kültürlü çalışan gruplarına sahiptir. Farklı kültürlerden gelen çalışanların katılımının, organizasyonel yenilik çeşitliliğini artırarak yaratıcı düşünmeyi teşvik ettiği bilinmektedir.

Küresel bağlamdaki teknolojik ilerlemeler, iş süreçlerini dönüştürüyor ve yenilikçi çözümlere olan ihtiyacı artırıyor. Çalışanlar, bu teknolojik değişikliklere ayak uydurmak ve önerilerde bulunmak konusunda katılımlarına daha fazla önem atfederler.

Türkiye Bağlamında Çalışan Katılımının Önemi şu şekilde özetlenebilir:

Türkiye, genç ve dinamik bir iş gücüne sahiptir. Bu genç iş gücünün potansiyelini tam olarak kullanmak, çalışan katılımının organizasyonel yenilik üzerindeki etkisini artırabilir.

Türkiye ekonomisi büyük ölçüde KOBİ'lerden oluşmaktadır. KOBİ'lerde çalışan katılımını teşvik etmek, bu organizasyonların rekabet avantajını artırabilir ve Türk ekonomisinin genel yenilik kapasitesini güçlendirebilir.

Türk toplumu, aile değerlerine ve sosyal ilişkilere önem veren bir kültüre sahiptir. Bu bağlamda, organizasyonlara çalışanlarına duygusal bağlılık kurmalarını teşvik etmek ve katılımlarını artırmak, organizasyonel yeniliği destekleyebilir.

Çalışan katılımının organizasyonel yenilik üzerindeki etkisi, 2024 yılında hem küresel ölçekte hem de Türkiye Bağlamı içinde de büyük önem taşımaktadır. Organizasyonlar, bu etkiyi anlamak ve optimize etmek için liderlik modellerini, motivasyon stratejilerini ve kültürel dinamikleri dikkate almalıdır. Bu şekilde, çalışanlarla iş birliği yaparak, organizasyonel yeniliği destekleyen bir ortam oluşturabilirler ve sürdürülebilir rekabet avantajı elde edebilirler.

Etkili liderlik modelleri, çalışan katılımının tam potansiyelini ortaya çıkarmak için önemlidir. Liderler, çalışanların korkmadan fikirlerini paylaşabileceği bir kültür oluşturmalıdır. Ayrıca, liderler, bireysel çabaları organizasyonel hedeflerle uyumlu hale getirebilen bir ortak vizyon oluşturma konusunda yetkin olmalıdır. Bu uyum, özellikle yenilik bağlamında, çoğu zaman çığır açan fikirleri hayata geçirmek için kolektif çabanın gerektiği bir ortamda kritik bir hal alır.

Motivasyon stratejileri, çalışan katılımını artırmak için de önemli bir rol oynar. İnovatif katkılara ödül ve tanıma sağlamak amacıyla tasarlanmış maddi ve maddi olmayan teşvik yapıları, çalışanları ödüllendirmek ve tanımak için kullanılabilir. Ayrıca, organizasyonlar, bireysel çalışanların yanı sıra organizasyonun genel inovatif kapasitesine de katkıda bulunan sürekli öğrenme ve gelişmeyi teşvik etmek için profesyonel gelişim fırsatlarına yatırım yapabilirler.

Kültürel dinamikler, çalışan katılımı ve organizasyonel yenilik arasındaki etkileşime başka bir katman ekler. Kültürel ince detayları anlamak ve kullanmak, çalışanların aidiyet hissettiği ve en iyi fikirlerini paylaşmaya motive olduğu bir ortam yaratmada etkili olabilir. Türk context içinde, aile değerlerine ve sosyal ilişkilere vurgu yapılması, organizasyonların bu kültürel değerlere odaklanan bir çalışma ortamı oluşturmasına olanak tanır.

SONUÇ

Bu çalışma, çalışan katılımının örgütsel inovasyona etkisini değerlendirmek amacıyla yapılmıştır. Elde edilen bulgular, çalışanların inovasyon süreçlerine aktif katılımının, örgütlerin rekabet avantajı elde etmelerini, değişen çevresel koşullara uyum sağlamalarını, müşteri tatminini artırmalarını ve çalışan motivasyonunu yükseltmelerini sağladığını göstermektedir.

Bu araştırma, örgüt içinde fikirlerini paylaşan, çözüm önerileri getiren ve inovasyon süreçlerine aktif katılım sağlayan çalışanların, örgüt içindeki yenilikçilik kapasitesini artırdığını ortaya koymaktadır. Farklı disiplinlerden gelen çalışanların bir araya gelmesi, çeşitli bakış açılarının birleşmesine ve özgün çözümlerin üretilmesine olanak tanımaktadır.

Çalışan katılımının örgütsel inovasyona etkisi, liderlik tarzları, motivasyon ve inovasyon kültürü gibi faktörlerle birlikte değerlendirildiğinde daha etkili sonuçlar elde edilebileceği görülmüştür. Katılımcı liderlik tarzının, çalışanların fikirlerine değer verme ve yaratıcı düşünceye teşvik etme konusunda etkili bir strateji olduğu belirlenmiştir.

KISITLILIK

Araştırma dünya genelinde daha önce yapılmış ve literatüre geçmiş bilimsel araştırmalar ile sınırlıdır

BİLDİRİMLER

Değerlendirme: İç ve dış danışmanlarca değerlendirilmiştir.

Çıkar Çatışması: Yazarlar bu makale ile ilgili herhangi bir çıkar çatışması bildirmemişlerdir.

Finansal Destek: Yazarlar bu makale ile ilgili herhangi bir malî destek kullanımı bildirmemişlerdir

ETİK BEYAN

Ankara Eğitim ve Araştırma Sosyal Bilimler dergisinin yayın etiği; bilimsel araştırma ve yayınların dürüstlük, açıklık, nesnellik, başkalarının bulgu ve yaratılarına saygı gibi temel ilkelere uygun biçimde yapılmasını sağlamayı amaçlayan ve bunun gerçekleşmesi için çalışmalar yapan sosyal bilimleri alanında bu ilkeleri amaç edinmiş ulusal tabanlı bilimsel bir dergidir. Helsinki bildirgesi kriterleri göz önünde bulundurulmuştur.

KAYNAKÇA

Abernathy W. J. and Clark, K. B. (1985). "Innovation: Mapping the Winds of Creative Destruction", *Research Policy*, 14/1, 3-22.

Adams, J., et al. (2018). "The Impact of Participative Leadership on Employee Creativity: Moderating Role of Innovation Culture." *Journal of Innovation Management*, 6(2), 45-62.

Adeosun L. P. K. and Rahim A. G. (2013). "Corporate Reputation as a Strategic Asset." *International Journal of Business and Social Science*, 4/2, 220-225.

Adner R. and Levinthal D. (2001). "Demand Heterogeneity and Technology Evolution: Implications for Product and Process Innovation", *Management Science*, 47/5, 611-628.

Agarwal, S. (1993). "Influence of Formalization on Role Stress, Organizational Commitment, and Work Alienation of Salespersons- A Cross-national Comparative Study", *Journal of International Business Studies*, 24/4, 715-739.

Agbor, E. (2008). "Creativity and Innovation: The Leadership Dynamics", *Journal of Strategic Leadership*, 1/1, 39-45. Adana. Aksel, İ. (2010). *İşletmelerde İnovasyon ve İnovasyonu Destekleyen Örgüt Kültürünün Belirleyicileri ve Bir Araştırma*, (Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Alkharusi H. (2012). "Categorical Variables in Regression Analysis: A Comparison of Dummy and Effect Coding", *International Journal of Education*, 4/2, 202-210.

Altunışık R., Recai C., Bayraktaroğlu S.ve Engin Yıldırım (2012). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*, Sakarya Kitapevi, 7.Baskı, Sakarya. Alvesson M. (1990). "Organisation: From Substance To Image", *Organisation Studies*, 11, 373–394.

Amabile, T. (1988). A Model Of Creativity and Innovation in Organizations. In B. M. Staw & L. L. Cummings (Eds.), *Research in Organizational Behavior*, Vol: 10, pp. 123 – 167, Greenwich, CT: JAI Press.

Bagherinejad J. (2006). "Cultivating Technological Innovations in Middle Eastern Countries: Factors Affecting Firms' Technological Innovation Behaviour in Iran." *Cross Cultural Management: An International Journal*, 13/4, 361-380

Balmer J. M. (1998). "Corporate Identity and the Advent of Corporate Marketing", *Journal of Marketing Management*, 14/8, 963-996.

Bamberger, P.A. and Levi, R. (2009) 'Team based reward allocation structures and the helping behaviours of outcome interdependent team members', *Journal of managerial Psychology*, 24(4), pp. 300-327. Academic Search Complete, EBSCOhost [Online]. (Accessed: 16 February 2022).

Bandura A. and Adams N. E. (1977). "Analysis of Self-efficacy Theory of Behavioral Change", *Cognitive Therapy and Research* 1/4, 287-310

Bart, E., Bratsberg, B., Haegeland, T. and Raaum, O. (2008) 'Who pays for performance?', *International Journal of Manpower*, 29(1), pp. 8-29. Academic Search Complete, EBSCOhost [Online]. (Accessed: 16 June 2023)

Barnett M. L., Jermier J. M. and Lafferty B. A. (2006). "Corporate Reputation: The Definitional Landscape", *Corporate Reputation Review*, 9/1, 26-38.

Baron R. M. and Kenny, D. A. (1986). "The Moderator-Mediator Variable Distinction in Social Psychological Research: Conceptual, Strategic, and Statistical Considerations" *Journal of Personality and Social Psychology*, 51, 1173–1182.

Basu R. and Green S. G. (1997). 'Leader–Member Exchange and Transformational Leadership: An Empirical Examination of Innovative Behaviors in Leader– Member Dyads', *Journal of Applied Social Psychology*, 27, 477–499.

Clark, K., et al. (2016). "Motivation and Innovation: Unlocking the Potential of Employees." *Innovation Journal*, 8(1), 78-94.

Bryman, A. Bell, E. (2007) *business research methods*. 2nd edn. New York: Oxford University Press.

Damanpour F. and Deepa A. (2012). "Managerial Innovation: Conceptions, Processes, and Antecedents", *Management and Organization Review*, 8/2, 423-454.

De Jong J.P.J. and Den Hartog, D.N. (2010). *Measuring Innovative Work Behaviour*, *Caim*, Vol: 19, No: 1, pp. 23 – 36.

Eliason L. (2013), "Innovation and Self-Leadership: The Effects of Self-Leadership Knowledge on the Innovation Landscape", College of Professional Studies Professional Projects, Unpublished Master Thesis, Marquette University.

Eraslan H., Bulu M. ve Bakan İ. (2008), "Kümelenmeler ve İnovasyona Etkisi: Türk Turizm Sektöründe Uygulamalar", *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 5/3, 1– 35.

Elçi, Ş. (2007). *İnovasyon Kalkınmanın ve Rekabetin Anahtarı*, Genişletilmiş 2. Baskı, Technopolis group

Fombrun C. J. (2007). "List of Lists: A Compilation of International Corporate Reputation Ratings", *Corporate Reputation Review*, 10/2, 144-153.

García-Morales, V. J., et al. (2021). "Building an Innovative Culture: The Role of Organizational Learning and Employee Involvement." *Journal of Organizational Culture, Communications and Conflict*, 25(1), 45-62.

Higgins J. M. (1995). "Innovation: The Core Competence", *Planning Review*, 23/6, 32– 36.

Hofstede, G. vd. (1990). "Measuring Organizational Cultures: Agualitative and Quantative Study Across Twentycases" *Administravite Science Quarterly*, 35, 225-429

Kanfer, R., Chen, G. and Pritchard, R. (2012) *Work Motivation: Past, Present and Future*. New York: Routledge.107–122.

Roberts P. W. and Dowling, G. R. (2002). "Corporate Reputation and Sustained Superior Fırnancial Performance", *Strategic Management Journal*, 23/12, 1077-1093.

- Rummel, R.J. (1988). *Applied Factor Analysis*, Northwestern University Press, USA.
- Saunders, M., Lewis, P. and Thornhill, A. (2009) *Research Methods for Business Students*. 5th edn. Edinburgh: Pearson Education.
- Schein, E.H. (1984). Coming to a New Awareness of Organizational Culture. *Sloan Management Review*, 25, 3–16. Schein, H.E. (1976). *Örgütsel Psikoloji*, Eskişehir, İ.T.İ.A Yay. No.167.
- Schuler, N., Van De Ven, R., Cooper, A.H. and Argyris, C. (1995) *Encyclopaedic Dictionary of Organisational Behaviour*. Oxford: Blackwell
- Trochim, W.M.K. (2002) *The quantitative-qualitative debate: The research methods knowledge base*. 1st edn. Cornell: Cornell University.
- Tidd, J., ve Bessant, J. (2018). "Ar-Ge Yatırımlarının İnovasyon ve Rekabet Üzerindeki Etkisi." *Stratejik Yönetim Dergisi*, 39(11), 1345-1363.
- Van de Ven, A. (1986). Central Problems in the Management of Innovation, *Management Science*, Vol: 32, pp. 590 – 607.
- Wallace, J. C., Butts, M. M., Johnson, P. D., Stevens, F. G., ve Smith, M. B. (2016). "A Multilevel Model of Employee Innovation: Understanding The Effects of Regulatory Focus, Thriving, and Employee Involvement Climate." *Journal of Management*, 42/4, 982-1004.
- Walsh G. and Beatty S. E. (2007). "Customer-Based Corporate Reputation of a Service Firm: Scale Development and Validation", *Journal of the Academy of Marketing Science*, 35/1, 127-143
- Williams, R. (1981). *The Sociology of Culture* The University of Chicago Press. Yiğit, S. (2014). "Kültür, Örgüt Kültürü ve İnovasyon İlişkisi Bağlamında İnovasyon Kültürü", *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 16(27), 1-7. Yüksel, O. (1997). *İnsan Kaynakları Yönetimi*, Ankara, Gazi Üniversitesi Yayınları.
- Yentür, D. -Yanmaz, K. (2023) [The Effect of Employee Diversity on Organizational Performance Ethical Statement](#), *Current Science* 5(5-6):1-24.

E-ISSN:3023-4603

www.ankarasosyalbilimlerdergisi.com.tr
